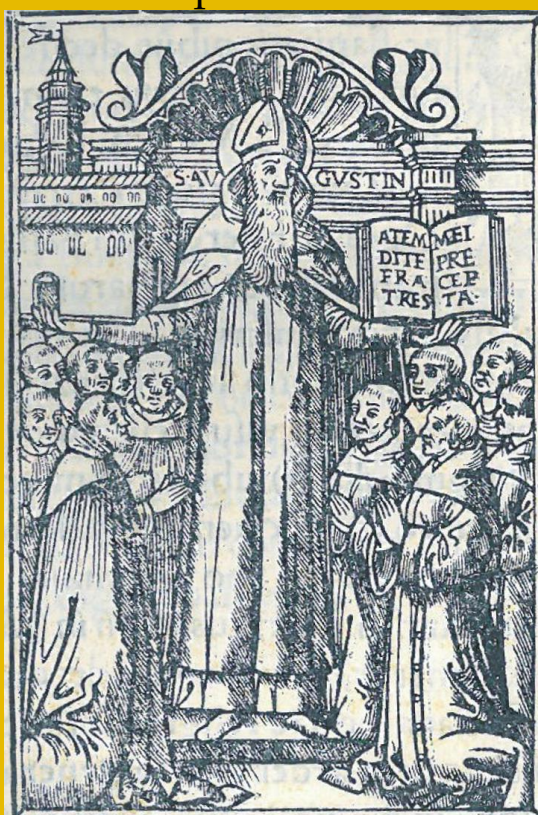

TRACTATUS

DE CAMBIIS A' REVERENDO PA-
tre Frate Fabiano Genuensi, Absolutissi-
mo Theologo Ecclesiae sancti Matthei
de Genua Abbate in lucem editus
atq; ab eodem diligentissime
examinatus & in melius
reformatus. mul-
tisq; additio-
nibus locu-
pletatus.

GENVAE APUD ANTONIUM BELLONUM,
M. D. L X V I I I .

DATI BIBLIOGRAFICI:

Chiavari, Fabiano [1489ca.-1569]

Tractatus de cambiis a' reuerendo patre frate Fabiano Genuensi, ... in lucem editus
atque ab eodem diligentissime examinatus & in melius reformatus. multisque
additionibus locupletatus. - Genuae : apud Antonium Bellonum, 1568 (Genuae : apud
Antonium Bellonum, 1568). - 96 i.e. 95, 9! p. ; 4°

Rom. - Segn.: A-N⁴. - Iniziali xil. - Vignetta sul front.. - Impronta: s.i- r,m& n-r- tiad (3)
1568 (R))

**L'edizione è stata realizzata
grazie al contributo di:**

Fondazione
Cassa Risparmio
di Prato

A
PRATO

EN

M-6

3535

Lib

RONCIONIANA

na

N° 2467

C-1

31

22.

TRACTATUS
DE CAMBII REVISIONE

per Franciscum Franciscum, Almonerum
et Theologum Ecclesie Cantuarie
de Gravibus et Diversis
modis reducendis
et restituendis
et restituendis
et restituendis
et restituendis
et restituendis
et restituendis

LONDON: Printed and Sold by J. B. RICHARDS, at the Sign of the Crown, in St. Pauls Church-yard, 1711.

TRACTATUS
DE CAMBIIS A' REVERENDO PA-
tre Fratre Fabiano Genuensi, Absolutissi-
mo Theologo Ecclesiæ sancti Matthei
de Genua Abbate in lucem editus
atq; ab eodem diligentissime
examinatus & in melius
reformatus. mul-
tisq; additio-
nibus locu-
pletatus.

GENVAE APVD ANTONIVM BELLONVM
M. D. L X V I I I.

Securiani nardi et froni

REVERENDISSIMO
ATQVE ILLUSTRISSIMO
IN CHRISTO PATRI ET DOMINO
NO. D. HIERONYMO SERI-
PANDO SALERNITANO
ARCHIEPISCOPO ET.

.S.R.E. Cardinali, Ex
ordine Eremit.
Sancti Augustini Assumpto.

FRATER FABIANVS CLAVARIVS
Eiusdem ordinis, Congregationis Sanctæ Mariæ
de Consolatione. Perpetuam Felic. Dicit.

V M Multorum hortationibus
ac flagitationibus deesse non pos-
sim, quin in lucem edam id quod
iussu. R. D. Vicarij. Reuerendissi-
mi Domini nostri Archiepiscopi
Domini Hieronymi Sauli, ad Dei
honorem & animarum Salutem,
his superiobus annis conscripsi. De his Cambiis
que vocantur de Lugduno aut Bezenzono, meç in-
te obseruantie conuenire visum est, hanc elucubra-
tionem (qualiscumq; illa sit) sub tuo nomine in lucem
emittere, cum certo sciam, quemadmodum sub assi-
duo prudenti & catholico tuo regimine, Salerni-
tana Ecclesia, tum in moribus, tum in Christiane
vite officio continetur, & admodum decoratur.
Ita & Augustiniana nostra religio, Duodecim An-
nos vigilatissima atq; ardentissima generalatus tui
administratione, in diuino cultu, sanctisq; moribus
atq; Institutis, fuit mirabiliter instaurata exulta &

ma

D-IV-51

magna ex parte illustrata. Cuius certe rei omnes qui huius ordinis professionem sequimur: memoriam retinere debemus sempiternam. Missum facio id quod meum precipue postulat officium, cum Domino & omnipotenti Deo placuerit, ut inde usque a studiorum meorum primordijs, te omnium mearum bonarum rerum ducem cognouerim, Ac deinde pro temporum oportunitatibus (quæ tua est singularis benignitas) multorum quæ sunt in nostra religione ornamentorum auctor mihi fueris.

Quapropter deo primum, & tibi secundo loco, mea omnia semper accepta referam. Itaque hoc perexiguum opusculum meum de Lugdunensi Cambio (qualecumque illud sit) ea qua decet Reuerentia, tibi dicandum esse censui. Reliquum est, ut sicut Benignitas tua singularis, & meæ sinceræ seruitutis in te obseruantia postulat, has meas elucubratiunculas, ut tibi omni ex parte debitas, libenter accipere digneris. Quas quum tibi legere contigerit, quicquid emendatione dignum offendet, iudicij tui sinceritate atque illustri examine corrigas, Quod verò satis tibi faciet, ut a deo ipso mihi eius seruo inutili, & clientulo tui obseruantissimo concessum, hilariter animo accipias, vale Religionis decus.

A ij

INCIPIIT TRACTATVS

DE CAMBIIS A R. P. FRATRE

FABIANO GENVENSIS, ORDINIS

FRATRV M EREMIT. SANCTI

AVGVSTINI IN LVCEM

EDITVS, ET MVLTIS

Additionibus mirifice

Illustratus.

In nomine Domini nostri Iesu Christi
Benedicti Amen.

VM a Reuerendo Domino Capru-
lenſi Epifcopo, Reuerendiſſimi in
Chriſto patris & domini Hierony-
mi Sauli Archiepiſcopi noſtri, Ge-
nuenſis Vicario, pro animarum ſa-
lute ad inſtantiam noſtrorum domi-
norū Ciuium, plerifq; celeberrimis
doctoribus & mihi in vnū eius iuſſu
ſepius congregatis, propoſitum fuerit. Vtrum Lugdu-
nenſe vel Bezenzonenſe Cambium, ſine conſcientiæ
ſcrupulo, recteq; celebrari poſſit. Et audita ſuper hoc
negocio cuiuſlibet noſtrum ſententia, nobis omnibus
& ſingulis iniunctum fuerit, vt vnusquiſq; noſtrum
eandem clare diſtincteq; conſcriberet. Ego Frater Fa-
bianus de Genua ordinis Erem. Sancti Auguſtini Con-
gregationis Sanctę Marię de Conſolatione, & ſi ob ma-
gnam ingenioli mei imbecillitatem, atq; huius negocij
non modicam difficultatem, aliorum ſententias malle
audire, quam meam apponere. Vt tamen ipſius Reue-
rendi patris & domini Vicarij volūtati morem geram:
diuino in primis implorato ſubſidio, quid ſuper hoc
quam difficillimo negotio ſentiam, ſaluo ſemper ſa-
niori iudicio, & in primis (vt decet) ſacro ſanctę Ro-
manę Eccleſiæ arbitrio, dicā (vt potero) quā breuiſſime.

Et

T quoniam (vt ait philosophus primo de anima principium demonstrationis est quodquid est: & primo phy. rectus dicendi modus secundum naturam est communia prius dicere, & postea circa vnum quodq; propria speculari: atq; ex vniuersalibus ad singularia procedere: Consequens est, vt hic sermo noster a definitione, & a Communioribus proficiscatur. In primis itaq; in communi describam quid Cambium. Et quid ars Cambioria sit. Deinde positis quibusdam distinctionibus ad propositi quæsitæ declarationem, specialiter accedam. Dico igitur primo quòd Cambium, secundum vocabulum, est omnis commutatio, idest omnis Commutatio (quecunq; sit illa) communi nomine potest vocari Cambium, secundum vero usum ad propositum nostrum loquentium: est commutatio numismatum. Vel forte & melius, est commutatio unius generis in aliud genus numismatum, pro emendis rebus ad usum & commoditatem humanæ vitæ necessarijs. Quæquidem Commutatio à venditione differt sola materia. Quia ipsa non est nisi circa pecunias, venduntur vero etiam reliqua omnia ad vitam & humanum usum necessaria. Huiusmodi autem Cambium duobus modis fieri potest, vno quidem modo sine literis, Altero verò cum literis, siue (vt communiter dicitur) per literas. Sine literis quidem, quando eodem in loco & eodem tempore numisma vnus generis, in numisma alterius generis efficaciter commutatur. Et sic huiusmodi Cambium vocatur Reale tantum. Reale quidem, quia sine quauis fictione, re ipsa, siue realiter & cum effectu, numismata diuersorum generum, quæ sunt vere res ad inuicem commutantur. Reale vero tantum, quia absq; quouis literarum adminiculo, huiusmodi numisma-

T. c. 11.

T. c. 37.

T. c. 4.

Modus procedendi in hoc tractatu.

Quid cambiū

Distinctio cambiorum.

Cur cambiū dicitur reale.

Cur reale tantū

Cur cambium
ad minutum.

tum Commutatio vere perficitur & completur, vocatur etiam Cambium ad minutum, quia (vt plurimum) huiusmodi numismatum commutatio, minute & in parua quantitate & summa peccuniarum fit, sicut patet in numularijs illis qui vulgari vocabulo apud nos Bancharoti, & non Bancherij nuncupantur. Vt cum Petro habenti Scutum aureum, numularius ibidem & tunc dat monetam argenteam, vel e contrario, aut habenti vnus generis monetam, puta Testonos uel iulios dat monetam alterius generis, puta Denarios minutos, uel quatrinos, aut e contrario. Cābium uero reale per literas tunc fit: quando ab altera cōtrahentium parte, in uno loco siue Regno datur numisma vnus generis, & pro eo numismate ab altero Contrahentium, aliud numismatis genus alibi siue alio in Regno, literarum (vt decet) adminiculo, efficaciter consignatur. Huiusmodi enim Cambium vocatur reale, ratione superius dicta. Vocatur per literas, quia literis (vt decet) efficaciter & cum effectu perficitur & completur. Consignatur enim ibi peccunia ipsa, sicut ita contrahentes pacto ad inuicem conuenerunt. Quum enim alias quispiam negotiandi gratia volebat ad alium distantem locum se transferre: suas Campsori dabat pecunias vt, congruo dato precio, ipse Campsor suis literis illo in loco pecunias illas ei cōsignari faceret. Vel cum quispiam habebat certam monetarum summam alibi plus valentem, congruo dato præmio, dabat illam Campsori, quatenus ipse Campsor suis literis dictam pecuniam eo in loco sibi consignari faceret.

Quomodo
Lugdunense
cambium ce-
lebreur.

Cambium verò Lugdunense aut Bezenzonense fit hoc modo. Campsor enim spe lucri, congruo tempore, pro singulo scuto de marca sibi a veditore Lugdunī, aut Bezenzoni consignando, alio in Regno, puta

Genus, dat & soluit ipsi venditori precium loco & tempore contractus cōmuniter currens, puta solidos sexagintaquing; . Et plus & minus secundum varios rerum euentus, puta abūdantiam & penuriam emptorū aut vēditorum, vel Copiam aut inopiā pecuniarum tunc ibi contingentem, & id genus. Deinde confectis & missis ipsorum Cambiorum literis, congruo tempore, huiusmodi scuti de Marca siue potius eis equivalens, Lugduni aut Bezenzoni sibi efficaciter consignantur.

Ars autem Campsoria (vt a doctoribus communiter dicitur) est negociatio in commutatione numismatum. Vel & forte melius, est ars qua quis potest scire negociari in commutatione numismatum. Huiusmodi autem ars Campsoria duobus modis cōsiderari potest. Vno quidem modo, vt est ordinata ad publicum in primis, & subinde ad condecens ipsius Campsoris priuatum bonum. Et hoc modo honesta & laudabilis ac digna Congruo est præmio. vt suo loco hic inferius patebit.

Altero vero modo, vt pure Campsoria est, & vt adinuenta & visitata solum (quantum ex ipso campfore est) ad priuatum ipsius Campsoris commodum ac lucrum. Et hoc modo reprehensibilis est ac improbanda. Hoc. n. modo a Philosopho primo pol. Cap. 7 tripliciter improbat. Primo quidem ratione vtendi sua materia, pecunia videlicet in qua versatur, quia .s. vtitur ipsa pecunia non quo ad eius proprium & principalem, sed quo ad eius communem & secundarium vsum. Secundo vero ratione finis, ad quem (vt sic) ab ipso Campfore ordinatur quia videlicet Campsor vtitur ea in primis & solum proprii lucri gratia. Quod quidem lucrum siue eius affectus (vt sic) sine caret, Sicut ait Diuus Thomas 2°. 2°. q. 77. articulo 4°. Crescit enim amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit.

Quid ars campsoria.

Ars campsoria duobus modis considerari potest.

Instar Hydropici. qui quāto magis bibit. tāto magis fitit. De his .n. thesauros suos ita thesaurizantibus dici potest illud sancti Prophetæ Baruc dicentis. Argentum fabricant & solliciti sunt, & non est finis acquisitionis eorū, Tertio autem ratione vtriusq; , Quia hoc tali casu Campfor ipsas pecunias appetit propter se, que tamen (vt inferius patebit) non propter se querendæ habendeq; sunt. Ex hac autem distinctione, Tractatum hunc in duas distinguo partes. In quarum prima dicam de illis Campforibus & de Cambijs & contractibus eorum qui ipsa arte Campforia, vt pure Campforia est, ac prima & sola sui proprii commodi & lucri intentione, turpiter & reprehensibiliter vtuntur. In secunda vero dicam de illis Campforibus & Cambijs eorum, qui ipsa arte Campforia (vt decet) ad publicum in primis, saltem tacita intentione, & subinde ad condecens ipsorum campforum priuatum bonum, honeste & laudabiliter vtuntur. Ex quibus duobus in arte campforia procedendi modis clarissime cognoscetur, quomodo Lugdunense aut Benzenzoneense Cambium recte vel non recte ab ipsis Campforibus celebrari possit. Et ita ad id quod a Reuerendo in Christo Domino Episcopo & Vicario nobis coram propositum & iniunctum fuit: cumulatus satisfiet.

QUo igitur ad primam partem dico, quod ex primo in arte campforia modo procedendi, in ipsorum Campforum affectu nimia lucri cupiditas argui potest, ex qua sanè nimia cupiditate, velut ex mala radice, variæ & quam plures, & illæ quidem prauæ, lucri captandi ad inuentiones & affectiones in eorum intellectu, & affectu quam facillime suboriuntur. Radix enim omnium malorum est cupiditas. (Vt ait Apostolus) Quæ sanè prauæ ad inuentiones atq; affectiones, (vt idem ibidem ait) mergunt homines in interitum & perditionem.

Qua-

Cap. 3.

distinctio huius totius tractatus Intentionis prime partes.

Intentio .2.

campforum.

f. rhim. 6.

Varum adinventionum, Vnā est illorum
Campforum qui nimio mentis affectu
atq; nimia ad lucrum Cupiditate, suos in
terra thesaurizāt thesauros. Cor videli-
cet suum in thesauris terrenis in primis
collocantes, suas dando pecunias, puta
Genuæ, ad cambium pro Lugduno aut
Bezenzono, (quantum est ex eorum in-

Prima praua ad
inuentio.

tentione) solum causa proprii lucri acquirendi, suis literis
ordinantes, vt inde eadē pecuniæ, quadam (vt ita dixerim)
circulatione continua & circumuoluto quodam gyro, Ge-
nuam etiam ad cambium remittantur. Et inde postea ite-
rum Lugdunū aut Bezenzonum, & deinde denuo Genuam.
Et sic continuo succesſiue pecunias ipſas cambiādo, nullam
penitus ex illis pecunijs aliam mercaturam preter ipſa con-
tinuē circulata cambia in Gyrum exercentes. Et ratio est,
quia huiusmodi campſores hoc modo dantes ad cambium,
(quātū est ex parte ſua, atq; etiā ex ipſo eorū affectu) pecu-
nijs ipſis velut inſtrumēto œconomicæ & politicæ artis, pro
mercibus videlicet & alijs rebus humanæ vitæ necessarijs
Comparandis, iuxta mentem philoſophi primo Pol. in-
uentis atq; inſtitutis, non vtuntur, ſed ſolum proprii lucri
ſibi ipſis acquirendi affectu (qui fine caret) aducti atq; al-
lecti eas nō laudabiliter immo potius reprehēſibiliter, hoc
modo negociantur. Quoniam negocium illud quod ſuo
laudabili fine, atq; etiam & ſua forma caret, velut imminu-
tum & non recte ordinatum, non laudandum, ſed potius
ſpernendum atq; euitandum eſt. Finis enim, vt ait phi-
loſophus, eſt quid optimum illius rei cuius eſt finis.

Cap. 7.

Quod circula-
ta cambia im-
minuta & im-
perfecta, ſunt.
Prima ratio.

2. Phy.
Et Po. mctt.

Cum igitur huiſmodi circulata & in gyrum celebrata cam-
bia, ſecundū mentem philoſophi primo Pol. careant ſuo fi-
ne, & conſequenter ſua perfectione, conſequens eſt, vt ipſa
nō perfecta & completa, ſed imperfecta & imminuta cam-
bia eſſe cenſeantur, ſimiliter forma eſt que dat eſſe rei cuius

est forma. Vel secundum dominorum iurisperitorum loquendi modum, est quæ unicuique rei tribuit, ut id sit quod esse dicitur. L. Si is qui quadr. §. Quædam. ff. ad leg. fal. Electio illa iure electio dici non potest, quæ sua forma careat. Ut in simili. l. iij. §. cõdemnatum. ff. de re Iud. traditum est, sententiam in qua quod ius postulat obseruatum non est, sententiæ uel ac nomine carere. Nam aliquid nõ fieri, & minus legitime fieri, paria esse existimantur. l. quoties. ff. qui satisd. cog. Finis autem & forma verorum & perfectorum cambiorum (ut diximus ad mentem philosophi) est ut in de pecunijs tanquam instrumẽto œconomicae & politicae artis, pro mercibus uidelicet, & alijs rebus humanae uitæ necessarijs comparandis, utamur. Quod sanè (ut constat) non fit in huiusmodi circulatis atque in gyrum circumuolutis cambijs. Quapropter lucrum quod ex huiusmodi cambiorum continuata circulatione acquiritur, ueluti suo debito fine, atque ipsius contractus præcipua forma carens, turpe atque non honestum lucrum est censendum. Amplius huiusmodi camplores (sicut ex dicendis hic inferius facile cognoscetur) & sicut ipsa docta experiẽtia nos in dies docet, uias fraudibus aperiunt, atque maleficijs & fæneratijs contractibus indulgere uidentur. Quod proculdubio facere non licet. ff. de re uend. l. in fundo. Et de cog. sp. cap. si uir. Ex hoc enim quod ita circulariter cambiunt, a capientibus ad cambium suis creditoribus Lugduni aut Bezenzoni effectualis pecuniarum exbursatio regulariter nõ fit. Quæ tamen, sicut & in aliarum rerum uenditione, ita & in ista pecuniarum promendis rebus humanae uitæ utilibus, & communi terrarum comoditate, Regulariter esset facienda. Sed ibidem communiter datur ipsis Creditoribus fides seu creditum de huiusmodi pecunijs, ibidem (si opus esset) efficaciter exbursandis, deinde ipsimet, debitores aut alij ibidem scilicet Lugduni, aut Bezenzoni easdem pecunias, siue earundem pecuniarum creditum simul cum lucro ex præcedenti cambio

Secundo.

bio tunc proueniente, capiunt ad Cambium pro Genua, vbi prius ad cambium pro Lugduno aut Bezenzono accepta fuerant, & ita hoc cambium fit circulariter, redit .n. (sicut fit in motu circulari) ad illum eundem locum vnde recesserat. Hinc etiam siue ex hac cambiorum circulatione, absq; ipsa effectuali pecuniarum exbursatione Lugduni, aut Bezenzoni facienda, aliqui tam campsores ipsi, quam ad cambium capientes, veluti huius seculi filij in sua generatione filijs lucis prudentiores, ad euitandum prouisiones suis agentibus faciendas, & pro ipsis cambijs Gabellas, titulo & colore indemnitate proximi. Qua tamen ad sic contrahendum non mouentur, velut illi qui proprium lucrum in primis cupiunt, adinuenerunt quod pro huiusmodi & sibi similibus cambijs in gyrum confectis, litteræ à capientibus ad cambium non scribantur, & si scribuntur, ab ipsis campsores non mittantur. Sed quod lucrum ex uero cambio pro Lugduno aut Bezenzono, deinde pro Genua confecto, eundo, videlicet & redeundo proueniens, ab ipsis capientibus ad cambium præfatis campsores persoluatur. Quod proculdubio (vt inferius patebit) improbandum & nullatenus faciendum est.

Quidam etiam campsores dum habent capientem ad cambiū diuitem, & quoties opus est ad soluendum paratum & promptum, motu proprio & ex eorum propria intentione atq; industria curant, quod non solum pro suorum agentium prouisionibus, & Gabellis pro ipsis cambijs, verum etiam & pro malorum debitorum periculo euitandis, absq; literis, & si scriptis, non tamen mittendis vel admittendis, cum eodem debitore siue capiente ad cambium diuite & ad soluendum semper parato & prompto cōueniunt, quod (quo ad sibi placuerit) huiusmodi circulata cambia continentur siue potius in eorum libro cum lucro ex veris cambijs eundo & redeundo proueniente, annotentur & scribantur. Hi profecto Campsores, & si in hoc contrahendi modo aliqualem & tenuem quandam cambijs apparentiam seruare videantur,

Luc. 16.

veram tamen veri cambij existentiam & naturam, in huiusmodi contractu non seruant, cum in eo commutatio vnus generis in aliud genus numismatum in alio Regno sibi consignandum non intercedat. Sed potius in eo veri mutui naturam & conditionem spe & pacto lucri inde cautius acquirendi, contra dei præceptum (re ipsa) efficaciter sequuntur. Omitto breuitatis causa, & alias ipsorum campforum prauas adinventiones, quæ ex ipsa continuata Cambiorum circulatione occasionem accipiunt. Quapropter huiusmodi cambiorum continuata circulatio in gyrum continue facta (sicut diximus) non laudanda, sed, quo ad fieri potest, cauenda est. Et quamuis non laudemus, sed rationibus iam dictis arguamus huiusmodi in Gyrum circulata cambia. Non tamen ex hoc tantūmodo absolute in foro conscientiæ damnare intendimus: omnes quoscunq; illos campfores qui cambia circulariter celebrant. Quoniam illi qui (cessante omni quauis fraude & dolo atque prauo mentis affectu) confectis cambijs Genuæ pro Lugduno aut alio Regno, suas pecunias deinde Genuam remitti ordinant, ut etiā si deinde eis placuerit, denuo pro Lugduno aut alio Regno contrahant. Et sic successiuè, ex hoc solum & precise (vt in secunda huius nostri tractatus parte ostendemus) in foro animarum, nō sunt condemnandi, neq; ad lucri inde percepti restitutionem cogendi. Laudabilius tamen & cautius se gererent, atq; sic saluti melius cōsulerent, si peractis & completis primis aut saltem secundis cambijs, illis pecunijs, aut saltem illarum pecuniarum parte, merces & victualia atq; ea quæ sunt ad hominum vitam & vsum necessaria & ad publicum commodū oportuna, sicut (vt diximus) ad id inuentæ atq; ordinatæ sunt, efficaciter compararent, Hoc . n . modo (sicut in secunda huius tractatus parte fusius patebit) campfores ipsi sua cambia exercentes, & ipsa cambia ad eorum rectum finem (sicut decet) ordinarent, & quam plures vias fraudibus excluderent. Tantūmodo itaq; in hac re damnandos esse credimus,

dimus, campsores illos qui prauo lucri affectu, & nimia mentis solitudine, huiusmodi cambia celebrant, in fallacibus huius seculi nequam diuitijs proprios collocantes affectus. Domino dicente. Nolite thesaurizare thesauros vestros in terra. Et per suum prophetam. Diuitiæ si affluent nolite cor apponere. Et per apostolum, huiusmodi erga diuitias hominis affectum Idolorum seruitutem appellat. Et in Euang. diui Lucæ, fallaces diuitias & spinas vocat, fallaces quidem, quia mundanorum hominum mentes decipiunt. Spinæ verò, quia (vt recte diuus Gregorius declarat) cogitationum suarum punctione mentes lacerant, & quum vsque ad peccatum pertrahunt, quasi inflictio vulnere cruentant, merito itaque sapiens Rogauit dominum, ne diuitias aut mendicitatem, vel miseriam illi daret. Sed tantummodo vitæ necessaria tribueret. Itaque omnes qui christiane viuere volunt, si vtuntur hoc mûdo, (sicut Apostolus monet) sint tantumquam non vtantur, quia preterit figura huius mundi. Non enim possumus seruire Deo & Mammonæ. Ipsi autem Mammonæ illi seruiunt, qui thesauros suos thesaurizant in terra.

Quod sanè ex huiusmodi ipsorum campsores longa contiuia & affectata suorum cambiorum circulatione, nobis astruitur, propter lucri turpitudinem & scenerandi occasionem, inde (vt diximus) facile sequentem. Proinde .D. Archiepiscopus Flor. Parte secunda suæ summæ Tit. p.º. cap. 16. ait. Quod in statu damnationis sunt illi homines, qui in eorum negotiationibus vltimum eorum finem in ipso lucro ponunt. Intendendo videlicet diuitias augere, & eas sibi reseruare. Et tanto magis peccarent, si huiusmodi eorum affectatis lucris, rectum ciuitatis eorum aut prouinciæ vel Regni viuendi modum, non sine magno omnium detrimento inuerterent ea videlicet magna lucra in nimias filiarum dotes, in superbaram atq; magnarum domorum structuras, in nimium sumptuosam & preciosam ipsius domus suppellectilem, in enormes pompas, nimium faustum, opipara atq; frequentia con-

Matth. 6.

.Ps. 61.

Eph. 5.

Luc. 8.

Prouer. 30.

Po. cor. 7.

Matth. 6.

uiuia, in multitudinem seruitorum domicellarum, equorum, in illecebras delicias, in honestos luxus, flagitiosos ludos, & id genus, præter ciuilem & christianum morem exponēdo, immo potius dissipando, atq; ad hæc & similia perpetranda alijs suis conciuibus nō modicam occasionē dādo.

Secunda praua adinuētio & abusus est illorum campforū qui ex anticipata suarū pecuniarum ad cambiū datione, pecunias Lugduni aut Bezenzoni sibi assignandas minori precio emunt, quam si congruo tempore dandi pro nundinis illis eas darent. Hi enim omnes iniusti & vsurarij sunt cēfendi. Iniusti quidem, quia (vt dictum est) rem emunt precio minori quā valeat, quōd sanē est contra Iustitiam commutatiuam, ad quam attinet emptionis & venditionis contractus. Hæc . n . iustitia æqualitatem inter precium & rem venalem exigit. Facit ad hoc . 10 . q . 2 . hoc ius porrectum iuncta glo. vbi decernitur quod pretium esse debeat æquale rei venali, quum igitur (vt dictum est) res siue pecunia in isto contractu vendatur minori pretio quam valeat. Fit vt in eo non seruetur æqualitas. Ergo campsores ita ementes iniusti sunt. Amplius, secundum phylosophum . p . pol . & s . Eth. Emptio, & venditio fieri debet tam ad emptoris, quam ad venditoris beneficium. quum autem (vt dictum est) venditor siue capiens ad cambium vendat pecuniam suam minori pretio quam valeat, consequens est, quod cum suo dāno & interesse, & non cum beneficio suo id faciat. Amplius hoc idem sic astrui potest. Pretia enim rerum non ex affectu singulorum sed communiter æstimantur . ff . ad . l . falsidiam . l . pretia . Oportet igitur venalem illam pecuniam non affectu campforis aut capientis ad cambium, sed bonorum & peritorum arbitrio virorum, communiter æstimari. Quod quidem (vt ex præmissis clare constat) in hoc nō seruiatur contractu. Ergo iniusti. Vsurarij vero sunt, non quo ad formam contractus, quia emptitijs est. Sed quo ad intentionem deprauatam ipsius campforis. Argumento per locum

Cap. 2.

Cap. 6.

cum à contrario, cap. Nauiganti, cast. 2. Titulo de vsuris. Quoniam (vt ibi recte dicit Abbas) perinde ius fingit, ac si emens pecuniam illam mutuaret venditori, vt inde recipiat lucrum illud, quod est vltra veram rei estimationem. quare, &c. Hoc idem ratione iam dicta, dicendum est de illis qui causa maioris lucri, ante congruum tempus suas dant pecunias ad cambium pro nundinis Messanæ aut alibi celebrandis, Hoc idem etiam dicendum est de illis qui tempore congruo quo dari debet ad cambium pro nundinis apparitionis, non dant pro nundinis illis, sed pro nundinis paschatis sequentibus. Et multò magis iniusti & vsurarij sunt censendi illi, qui eodem tempore suas dant pecunias ad cambiũ pro duabus aut tribus nundinis simul. Hoc idem similiter dicendum est de numularijs illis qui initio temporis quo datur ad cambium pro nundinis illis tunc immediate sequẽtibz, quia tunc communiter & (vt plurimum) minus dari solet pro singulo scuto de Marca Lugduni aut Bezenzoni assignando, quam medio aut postremo illius temporis dari soleat, ipsi numularij, non quia re vera velint dare ad cambiũ pro nundinis illis, sed quia ex illa anticipata (vt ita dixerim) datione vel ficta emptione, ex industria lucrari intendunt. Tunc initio illius temporis dant ad cambium, postremo vero antequam claudantur litere pro cambijs illis Lugdunum Mittendæ. Quia tunc communiter ab ipsis campforibus plus datur, & maiori pretio emitur, cedunt aut vendunt alteri illud creditũ suũ maiori pretio quã illud quo prius emerint, quò sanè sequitur, quod ex illa anticipata eorum emptione inde lucrentur. De hac tamen re specialiter circa finem huius nostri tractatus latius & clarius dicemus. Quod etiam dicendum est de illis, qui in Hispanijs nomine cambi suas dant pecunias non pro primo termino, sed pro tribus aut quatuor terminis alia in ciuitate sibi soluendas, ad rationem iuxta numerum mensium trium aut quatuor pro singulo centenariorum. Singulũ pro singulo mense super addendo.

Hoc ipsum (suo modo) dicendum est de illis qui suas dant pecunias ad cambium ad libras grossorum, siue (vt dicitur) per Venetias, hoc videlicet modo & forma . Puta Antonius Florentiæ recipit à campfore decem libras grossorum, tunc ibi valentes centum aureos , pacto quòd termino vnus mensis a celebratione contractus, teneatur tantum cāpfori Florentiæ reddere, quantum post decem dies à celebratione Contractus valebunt Venetijs decem libre grossorum. Quæ aliquando valent plus aliquando minus. Et sic campfor aliquando perdit aliquando lucratur. Licet semper speret inde lucrari, & vt plurimum lucretur . Quoniam ibi . s . Venetijs (vt plurimum) plus valent. Et si Antonius vellet pecuniã ipsam longiori tempore tenere, de mense in mensem modo prædicto renouaretur contractus. In isto igitur cābio a campfore lucrum expectatur ex probabili incremento alicuius monetæ in Veneta ciuitate. In hoc . n . contractu sic celebrato est contractus mutui, quum eodem in loco (videlicet Florentiæ) dentur & recipiantur pecuniæ eiusdem generis, & ex hoc mutuo ob dilationem vnus mensis, ab ipso campfore sic mutuante, speratur lucrum illud . s . illud plus quod post decem dies à celebratione contractus decem libre grossorum Venetijs sunt valituræ, quam initio contractus valebant Florentiæ . Amplius hac intentione & pacto, . s . pro acquirendo illo pluri, siue incremento, ab ipso campfore ipsi Antonio dictæ decem libræ grossorū mutuate sunt. Quapropter contractus iste vsurarius est censendus . quum nihil aliud sit vsura, quàm lucrum accedens ex mutuo pacto vel intentione principali . 14. q. 3 . per totum . Hoc idem sentiunt . D . Archie. Flo. & alij summisse, qui de huiusmodi negotio sunt loquuti.

Tertia praua adinuentio est illorum campforum qui adueniente termino solutionis cambiorum pro præcedentibus nundinis, capto lucro inde tunc iam proueniēte, vel eodem lucro simul cum capitali computato, spe alterius lucrī
acqui-

acquirēdi, solutionem suarum pecuniarum sibi tunc facien-
dam, nomine cambii vsque ad sequentes prorogant nundi-
nas, pacto quòd sibi detur id quod vera cambia eundo vel
redeundo pro eo loco alibi vel ibi celebrata tunc parient.

Hic . n . re vera non est contractus cambij, sed mutui, no-
mine cambij, paliatuſ. Cum eodem in loco dentur & reddan-
tur pecuniæ eiusdem generis. & inde aliquid lucri in primis
ſperetur. Quòd ſané eſt contra dei præceptum dicentis.
Mutuum date, nihil inde ſperantes. Hoc idem etiã ſatis con-
ſtat cap. conſuluit, & cap. Nauiganti, Rub. de uſuris, & .14.
.q. 3. c. ſi fæneraueris, & per totum, quare & c.

Luc. 6.

Quarta praua adinuentio eſt illorum campſorum ſiue
numulariorum, qui aut Monopolio aut coluſione,
aut quouis alio dolo vel fraude, arte vel exquisito ingenio,
iuſta cambiorum pretia quouis modo augēt, vel imminuūt.
Hi enim in huiuſmodi cambijs iuſtitix commutatiuæ Equa-
litatem, quæ ſeruanda eſt, non ſeruant, immo eam fraudu-
lenter inuertunt. Quò fit, vt rationibus ſuperius aductis,
male agant, & in foro animæ (ſecundum omnes docto-
res tam Theologos quàm Canoniſtas) lucrum inde perce-
ptum efficaciter reſtituere teneantur.

Hoc idem (vt par eſt) iuxta conditionem cuiuſuis cā-
pſoris dicendum eſſe uidetur, etiam de campſoribus il-
lis, qui ſine quouis eorum dolo, fraude, arte, vel ingenio, pre-
tia Cambiorum pro Lugduno aut Bezenzono quæ ipſi fa-
ciunt, non imminunt, ſciunt tamen aut probabiliter credūt,
huiuſmodi cambiorum pretia imminuta fuiſſe Monopolio,
fraude, vel dolo aliorum vel illorum qui ſimilia cambia pro
Lugduno aut Bezenzono ita dolose contraxerunt. Hoc idē
etiã dicendum eſſe uidetur, quando Campſores ipſi ſciunt
aut probabiliter credunt, huiuſmodi cambiorum pretia im-
minuta fuiſſe, ob nimiam cupiditatem arte vel industria illo-
rum qui multas & magnas pecuniarum ſummas, magnis do-
minis & principibus aut regibus accomodant, pacto vt inde

Singulis annis lucrentur quindecim vel viginti supra sorte pro singulo centenario, ob quod (sicut his nostris cupidissimis temporibus satis liquet) sequitur pecuniarum restrictio, siue penuria, & inde illi qui dant ad cambium pro Lugduno aut Bezenzono pro singulo scuto de Marcha ibi consignando, minus dant quam darent, si præfata excessiua lucra eisdem magnis dominis & principibus quauis arte vel ingenio extorta vel adempta non fuissent, ex quo enim ex nimia aliorum mercatorum cupiditate iusta pretia cambiorum pro Lugduno aut Bezenzono efficaciter imminuntur, & inde campsor aliquid plus lucratur, quam si hæc aliorum nimia cupiditas & praua ingenia non intercessissent, illud plus lucri, velut ex mala radice & arbore procedens, iniustum esse videtur. non enim (ut ait dominus) potest arbor mala fructus bonos facere. Et Apostolus si radix sancta, & rami. vnde Rub. de regulis iuris in .6. scribitur. quod accessorium sequitur naturam principalis. Et cum quid prohibetur, prohibentur etiam omnia quæ sequuntur ex illo, Itaque cum (ut inferius probabitur) præfatum lucrum uidelicet quindecim, uel viginti pro singulo centenario sit malum, & infectum, ac deprauatum, & ipso iure prohibitum, ergo, & accessorium quod ex eo sequitur, sicut & (à simili) sic astrui potest. Si .n. alicuius, aut aliquorum ui, dolo, fraude, arte, vel prauo ingenio iustum frumenti precium immuneretur, alij eo sic imminuto precio ipsum frumentum ementes, non iustè, sed iniustè emerent, cum (ut superius probatum est) precium rei uenali æquale esse debeat, iccirco hoc tali precio frumentum sic ementes, si id eis constaret, aut probaliter crederent, ad supplendum usq; ad iustum & æquale precium in foro animæ tenerentur. Quare hoc idem, & his qui minori precio in cambijs pecunias emerunt faciendum est, verum quia quantum in huiusmodi cambijs de iusto eorum precio sit imminutum vel ademptum, fortè ualde difficile esset iudicare, arbitrio boni uiri incrementum illud esset æstimandum

Matth. 7.

Rom. II.

dum & illis quibus pecuniæ ita ad cambium datæ sunt, pro eorū rata esset, restituendum, uel fortè posset illud, preferim si quid parum esset, pauperibus & miserabilibus personis dispensari.

Quinta praua adinuentio est illorum campforum siue mercatorum qui adueniente pro cambijs iam confectis solutionis termino, in taxandis aliorum cambiorum remittendorum (puta pro Genua) precijs Lugduni aut Bezenzoni, quouis modo monopolium faciunt, aut quouis alio ingenio uel quæsito colore ipsas uenales pecunias iniuste appreciant, & earum precia iniuste taxant. Huiusmodi .n. homines (ut clarè liquet) iniuste agunt, & sic alios damnificantes aut in huiusmodi iniusto lucro scienter participantes, arbitrio bonorū & peritorum de damno iniuste dato damnificatis teneantur.

Sexta praua adinuentio est illorum numulariorum qui principali spe lucri suas alijs dant pecunias, non confectis cambiorum literis Lugdunum aut Bezenzonum mittendis, sed pacto quòd totum id quod secundum illam pecuniarum summam, uera cambia pro Lugduno aut Bezenzono eundo & redeundo parient, sibi ab eis tribuatur, tales .n. contractus (sicut Doctores qui scripserunt de huiusmodi negotio testantur) non uera sed falsa ficta & simulata appellanda sunt cambia, superius .n. diximus, quod tunc fit cambium reale per literas, de quo nunc est sermo, quando ab altero contrahentium in vno loco siue Regno datur numisma vnus generis, & pro eo numismate ab altero similiter contrahentium numisma aliquo modo alterius generis, alibi siue alio in regno literarum (ut decet) adminiculo efficaciter consignatur, in superiori verò contractu (ut clare liquet) eodem in loco, & eiusdem generis pecuniæ dantur, & deinde recipiuntur, quo proculdubio fit, ut huiusmodi contractus re uera mutui contractus sit, nomine tamen, & falso titulo cambij palliatus, & sub falso cambij nomine prin-

cipali spe & pacto lucri inde sic sperati celebratus, quam ob rem, rationibus & auctoritatibus iam superius aductis, huiusmodi numularij iniusti, & vsurarij sunt, atq; ad restitutionem lucri taliter inde percepti efficaciter tenentur.

Obiectio.

Et si aliquis diceret, sicut quidam lucri cupiditate decepti dicunt, contractum hunc esse iustum, quia fit maiori cum beneficio vtrorunq; ipsorum sic contrahentium, quam fieret si ipsorum cambiorum literæ Lugdunum aut Bezenonum mitterentur, quia in huiusmodi contractu, præfato modo celebrato, quando .s. non mittuntur literæ, ab vtroq; contrahentium euitantur expensæ prouisionum, Gabellarū & quandoq; profonetarum, & pericula malorum debitorū.

Responsio.

Ad hoc respondetur, non esse verum id quod in hac parte dicitur, quoniam secundum Philosophum, omnis res iudicanda est, secundum suam propriam naturam, & per ea quæ sibi essentialiter conueniunt, sicut etiam ipsa eadem res vere & proprie cognoscitur per suam diffinitionem essentialem, & non per descriptionem accidentalem, ad propositum, Gabellæ prouisiones, mali debitores, velut ea quæ ipsis cambiorum contractibus eueniunt ab extrinseco, sunt quædam accidentalia, quæ non sunt curæ arti, propria aut natura & essentia ipsius cambij, sicut constat per eius diffinitionem superius datam, (quando cambium ipsum fit per literas, sicut de ipso ad præsens est nobis sermo) est quod sit cōmutatio vnus generis in aliud genus numismatum Regno aut loco multum distantium, & ita secundum hanc suam naturam contractus ipsius cambij, an iuste vel iniuste fiat. Iudicandus est, & vt id iuste fiat, opus est, vt in huiusmodi commutatione, arbitrio proborum virorum, æquitas & iustitia commutatiua vtrinq; seruetur, inter videlicet pretium & rem venalem, siue inter datam & recipiendam pecuniam, vt .s. stat sub illa conditione intrinseca distantix localis, qua minus valet quam si esset presens, hoc enim modo precise, per se loquendo, contractus iste considerandus & iudicandus est,

est, & hoc modo negatur, quod ipse contractus fiat cum maiori ipsorum contrahentium beneficio sine litteris, quã fiat mittendo litteras, & quum dicitur quod, si non mittuntur huiusmodi cambiorum literę, vterq; ipsorum efficitur immunis expensarum ob prouisiones, Gabellas, & quandoq; periculorum ob malos debitores, respondetur (sicut iam dictum est) quod huiusmodi conditiones. Huic contractui non sunt essentielles, sed solum accidentales, & quædã accidentalia additamenta, velut ea quæ eueniunt ab extrinseco, iccirco quo ad iustitiam ipsius contractus (per se & absolute loquendo) consideranda nõ sunt, & si quispiam in suo sensu abundare uellet (sicut his nostris cupidissimis temporibus multi abundant) & diceret, quod in ipsorum cambiorum contractibus consideranda sunt, non solum conditiones eorum essentielles, verum etiam & accidentales, & omnia ea quæ cambijs ipsis accidentaliter ab extrinseco eueniunt, puta expensę propter prouisiones; Gabellas, profonetas, securitates & id genus, quamuis, per se & absolute loquendo, id non esset admittendum, esto tamen quod id admittatur & concedatur, tunc & in isto casu, sicut & hic superius declaratum fuit, & pro maiori euidencia denuo clarius declarabitur, (si fieret cõtractus iste eo modo quo ipsi numularij faciunt & fatentur se facere) huiusmodi dico contractus (secundum suam essentiam & naturã) re uera non esset contractus emptionis & venditionis, siue contractus ueri cambij, sed, quo ad suam naturam, secundum quam iudicandus est, esset contractus ueri mutui, & ita ex hoc nihil aliud sequeretur, nisi quod ipse numularius ob suam nimiam cupiditatem, contra Dei præceptum, in Animæ suæ ruinam, plures pecunias accipit, dando ad vsuram, quam lucrum acquireret, si pecunias suas in ueris & iustis cambijs recte (ut decet) negociaretur, & hoc modo. Sicut diuus Pater Augustinus ait, huiusmodi numularius haberet lucrum in Arca, & damnũ in conscientia, acquireret aurum, & ammit-

teret cælum, non fit itaq; huiusmodi contractus cum beneficio ipsius campforis, neq; etiam cum beneficio sui proximi, quia qui mutuatur pximo suo, pcepto Dei, non debet ab eo accipere nisi tantum id quod ei mutuatur, ipse tamen contra ipsius dei præceptum iniuste aggrauat ipsum mutuatarium ad soluendum ei amplius quam dedit. Exigendo vsuras ab ipso mutuatarario, sequitur itaq; quod huiusmodi contractus fiat cum maiori damno ipsorum contrahentium, Et si nos huiusmodi negotij veritatem clarius cognoscere volumus, opus est vt eius essentiam & naturam in primis cognoscamus, & si nos (sicut decet) voluerimus sincere, iudicare, inueniemus contractum ipsum non esse alium nisi contractum mutui, quod sane probari potest, & discurrendo per singulas condiciones contractuum tam nominatorum quam innominatorum, de quibus sacri canones mentionem faciunt, & etiam quia ipsius mutui diffinitio, vere & perfecte conuenit ei, quod quidem mutuum summistæ diffinientes, per legem 2^{am}. ff. si certum pet. communiter sic diffiniunt dicentes, mutuum est contractus quo quis proprietatem rei suo vsu penitus consumptibilis vel distrabilis, in alium transfert, recepturus deinde rem aliam numero, eãdem tamen specie uel valore, quæ quidem diffinitio, secundum omnes suas particulas, sicut facile cognosci potest, vere & plene conuenit ipsi contractui de quo ad præsens nobis est sermo, sequitur itaq; quod huiusmodi contractus sit contractus mutui, per regulam topicam, secundum Philosophum a diffinitione ad suum diffinitum, ad propositum modo, ipse Dominus Deus, qui est dominus omnium pecuniarũ atq; omnium rerum, in vtroq; suo testamẽto ordinauit atq; præcepit, quod qui mutuatur aut pecunias aut quascũq; alias res mutuabiles, mutuet sine pacto & spe inde habẽdi aliquid supra sortem, sic enim ait ipse Dominus dicens, fratri tuo absq; vsura id quo indiget commodabis similiter & in euangelio ait, mutuum date nihil inde sperantes, sequitur itaq;

quod

Qualis contractus sit ille qui fit sine literis nomine cãbij paliatus.

Deur. 23.
Luc. 6.

quod qui mutuat pecunias, aut frumentum, aut vinum aut oleum, aut alias quascunq; res mutuabiles, pacto aut spe .s. principali habendi aliquid supra sortem mutuatam, expresse faciat contra ordinem & voluntatem ipsius Dei, & ita ait & concludit sacro sancta Ecclesia, vt adducitur 14 .q. 3 . per totum, itaq; si huiusmodi sic mutuās expresse facit cōtra ipsius Dei voluntatem, sequitur quod in hoc nephario opere grauius offendat ipsam Dei maiestatem in magnum detrimentum Animæ suæ, Anima enim quæ peccauerit morietur, & si mutuādo pecunias pacto aut intentione principali inde habendi aliquid supra sortem. Anima sic mutuantis detrimentum patitur, sequitur quod sic mutuans mutuet (non sicut dicitur) con maiori suo beneficio, sed cum maximo suo damno & iudicio, con in hoc contractu vt aliquid plus pecuniæ lucretur, amittat salutem propriam Animæ suæ, qua post Deum, nihil nobis charius aut præciosius esse potest, ad hoc enim ppositū ait ipse Dominus noster dicēs, quid pdest homini si vniuersum mundū lucretur, Animæ uero suæ detrimentum patiatur, perinde ac si diceret nihil, quod manifestius declarat dicens quam commutationem dabit homo pro Anima sua, ac si dicat, eam non poterit unquam dare, qa videlicet Anima nostra est immortalis & diuina, quicquid uero sub cęlo est, mortale & terrenum esse dignoscitur.

Matth. 16.

Amplius mutuās pecunias pacto aut intētione principali habendi inde aliquid supra sortem, est mutuare ad vsurā, ista est sentētia diui Patris Augustini, diui Hieronymi, ac diui Ambrosij, vt adducitur 14 .q. 3 . proinde recte dicunt communiter omnes doctores tam Theologi quam canoniste dicentes, vsuram esse lucrum accedens ex mutuo pacto vel intentione principali, quod etiā elicitor ex consilio Agathense & adducitur 14 .q. 3 . cap. vsura, dare autem ad vsuram secundum doctores tam theologos quam canonistas est peccatum multum graue, & quandoq; est grauisimum, & a sancto Ezechiele propheta ipsa vsura inter scelera digna morte

Ezech. 18.

cōnumerat, sanctus similiter Ambrosius in libro mortis ait. Quod qui accipit vsuram, rapinam facit & non viuet, vita videlicet gratiæ, non sine itaq; ratione, in clem. titulo de vsuris, cap. vnico. §. sane, decernitur, quod si quis pertinaciter affirmare præsumat, quod exercere vsuras non sit peccatum, eū velut hæreticum esse puniendū, clare itaq; cōstat quod ille qui suas mutuatur pecunias, vt inde aliqd lucretur, id non possit facere suo cum maiori beneficio, licet falso nomine & titulo fingat illas suas pecunias dare ad cambiū. Et quāuis huiusmodi fæneratores, paruo tempore plus pecuniarum acquirant, quam hi qui in veris iustisq; cambijs aut mercimonijs, recte se exercent, tamen præter multas grauesq; pænas a sacro sancta Ecclesia ipsis fæneratoribus designatas, ipsæ met pecuniæ velut iniuste acquisitæ ac restitutioni obnoxia (sicut docta experientia in dies nos docet) paruo temporis durant, & malos exitus habent, sic enim sapiens de male acquisitis loquens, in suis prouerbijs ait, substantia festinata minuetur, & hoc contigit iudicio dei, vt dicitur in glosa, sic enim ad ipsum vsurarium ait Dominus, vsuram & super abundantiam accepisti, ecce complofi manus meas super avaritiam tuā, merito itaq; sanctus propheta Dauid hos fæneratores, insipiētes corde appellat, quia videlicet rerū terrenarū cupiditas, quæ in corde & voluntate regnat, exceecat atq; peruertit eorum iudicium in intellectu, subiungens postea de ipsis eisdem dicit. Dormierunt somnium suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis. Hæc eadem est sententia Domini nostri, loquentis de quodam diuite, qui multa bona non recte acquisierat, & in eis spem suā collocauerat, sperans se illis in dies plurimos esse fruiturum, cui dixit ipse Dominus, stulte hac nocte Animam tuam repetent a te, & quæ congregasti, cuius erunt? ac si ei diceret, non erunt tua. Sed ad aliorum manus peruenient, clare itaq; sequitur, quod illi qui suas dant pecunias, aut quouis cambiōrū titulo eas alijs mutant

Prouer. ca. 13.

Ezech. 22.
Psal. 75.

Luce. 12.

mutuant

mutuant, pacto aut intentione principali vt inde lucrentur, non faciunt huiusmodi contractus (sicut ipsi dicunt) cum maiori suo beneficio, sed potius cum eorum extremo damno, atq; eterna suarum Animarum damnatione, etiam si ipsi met (velut insipientes corde) sibi persuaderent beneficium suum consistere solum in eorum bursa. Et si quispiam diceret, sicut his temporibus multi dicunt, quod ex quo tanta hominum multitudo hac nota vsurarū ad præsens taxatur, bonum & valde utile esset. quod sanctitatis domini nostri Papæ iusu, a probis doctisq; uiris huiusmodi contractus qui sub varijs multisq; titulis ac nominibus a quamplurimis fere per vniuersum orbem celebrantur, diligentissime examinarentur, & deinde suæ sanctitatis auctoritate, quæ omnium suprema est, deciderentur, & deinde huiusmodi suæ sanctitatis decisiones (vt moris est) Christi fidelibus denunciarentur, quia hoc modo multi ab huiusmodi negocijs cauerent, & tātūmodo in illis (quæ iuste fieri possent) se exercerent, responderetur, quod omne id quod a. D. D. nostro Papa velut representante nobis personam ipsam Domini Nostri Iesu Christi, proficiscitur, semper iuste & sancte procedit, & (quantum est ex se) nobis beneficium atq; Animi salutē mirifice confert, nihilominus in hoc negocio de quo ad præsens est nobis sermo, huiuscemodi prouisio non est necessaria, quoniam si nos recte inspexerimus, id quod super hac re tot doctissimi viri, nulla moti cupiditate scripserint, inuenimus eos omnes contractū hunc (de quo modo est sermo) vna voce condēnasse tanquam iniustum & vsurarium, quē etiam ante ipsos. Augustinus sanctus, Hieronymus sanctus, Ambrosius sanctus, post sanctos Apostolos, prima lumina mūdi, quorum doctrina a sacro sancta Ecclesia dist. 15^a. cap. sacro sancta, approbata est, & si non quo ad uerba formalia, saltem tamen quo ad eius essentiam & naturam concorditer pariterq; condemnarunt, ipsa insuper sancta Ecclesia in cōcilio Agathensi, sicut etiam adducitur. 14. q. 3. cap. vsura, ip-

sum eundem contractum condemnando usurarium. appellat, pro maiori etiam huius veritatis firmitate, Urbanus Papa tertius. eo titulo cap. consuluit, & Gregorius Papa nonus. cap. nauiganti, verbo Domini Nostri Iesu Christi, dicentis. mutuum date nihil inde sperantes, eodem iudicio hunc eundem contractum pariter damnant, & ut idem Urbanus eodem in loco determinat, sic ait, huiusmodi homines pro intentione lucri quam habent, (& multo magis pacto) (cum omnis usura & superabundantia prohibeatur in lege) iudicandi sunt male agere, & ad ea quæ taliter sunt accepta restituenda, in Animarum iudicio efficaciter inducendi, itaque si huiusmodi contractus (de quo modo est sermo) vna voce omnium tam modernorum quam Antiquorum doctorum qui de ipso scripserunt, insuper & sacrorum conciliorum summorumque pontificum (quibus indubitata fides adhibenda est) tanquam usurarius atque iniustus diuineque legi aduersarius condēnatur. quo nam pacto necessarium est quod sanctissimus dominus. D. noster Papa ad præsens assumat hunc laborem, ut examinari faciat. & ipse decidat id quod ab illis quibus indubitata fides promptaque obedientia prestanda est. iam diligenter examinatum decisum & condemnatum est? presertim quum ea quæ semel decisa sunt (non sint amplius decidenda, cap. maiores. 24. q. p^a. verum quia sacro sancta Ecclesia Spiritus sancti magisterio semper dirigitur, & uelut mater misericordie abundantia pietatis suæ debiles in fide lucrari semper exoptat, & pro rerum & temporum varietate eandem rem (sicut in ipsis sacris concilijs patet) sæpius discusserit & deciderit, quicquid in hac re & in quibuscumque alijs ipsa decreuerit, aut faciendum esse ordinauerit, sicut nostri est officij illud totum & quale fuerit, tanquam rectum iustum & sanctum Deo & ipsi referemus.

obiectio.

Et si aliquis diceret contractum hunc esse licitum & iustum. quia ille cui pecuniæ aut alia mutuantur, ei a quo mutuum accepit, lucrum illud libere & sponte donat, responderetur quod

Responsio.

quod lucri cupiditas exerceat in illo cuius est, qui pacto aut intentione lucri um ipsum inde habendi sua mutuatur, & ipsum imaginari facit quod ille cui ipse mutuatur, lucrum illud sibi libere & sponte donet, id quod tamen verum non est, naturalis enim ratio nos satis docet, quod indigens, ut suis necessitatibus succurrere possit, mallet sibi mutuari gratis, quam causa lucri & iniusti grauaminis, sed quia non inuenit qui sine lucro & huiusmodi grauamine sibi mutuare velit, quadam necessitate coactus, quatenus suis necessitatibus providere possit; minori suo damno quo potest, accipit ad usuram, siue ad suum interesse, pecunias, frumentum, vinum, oleum, & similia, lucrum itaq; illud quod a mutuatario, datur mutuanti: non libere & sponte, sed quasi quadam necessitate datur, quapropter fenerator ipse, sicut (ut diximus) Urbanus Papa tertius decidit & tulit sententiã, tutta conscientia lucrum illud recipere nec retinere potest, sed ipsi mutuatario illud restituere tenetur, & ad hunc sensum intelligo Abbatem super cap. consuluit eo titulo di. quod libera donatio debitoris, occasione mutui non prodest ipsi creditori, habenti intentionem deprauatam, ut quia alias non fuisset mutuaturus, nisi sperasset inde aliquid consequi, sicut & ipse debitor (licet aliquo modo libere dare dicatur) non tamen dat vel donat nisi occasione mutui, quapropter non vere libere, sed quadam necessitate ductus donat, hoc idem etiam sentit diuus thomas 2²e. q. 78. articulo primo ad 7^m. argumentum, Hoc idem & ceteri Theologi quos breuitatis gratia pertermitto.

Similiter si diceretur, sicut quidam dicunt q, huiusmodi pecuniarum quae a numulariis in aliqua quantitate mutuatur, non mutuatur pauperibus egentibus, sed competenter diuitibus, & quandoq; ditioribus quam sint ipsi numularij mutuantes, & illis qui non accipiunt mutuo ipsas pecunias, ut eas dilapident, aut eis aburentur, sed ut inde negocientur atq; lucrentur, quapropter conueniens videtur, quod (iu-

Obiectio

ta conscientia) pecuniæ eis mutuari possint pacto & intentione principali inde habendi lucrum illud, quod eo tempore in foro inter mercatores communiter currit, quod etiam sacrae scripturae auctoritate probare nituntur, dicentes quod quum Dominus dicit, mutuuum date, nihil inde sperantes, id intelligendum esse quando mutuuum datur Pauperibus, & non quando datur diuitibus, quia eo in loco (ut ipsi dicunt) ipse Dominus loquitur de operibus misericordie, quæ Pauperibus & non diuitibus sunt exhibenda, & hæc est ratio ipsorum. Ad quam (vt ipsius rei veritas magis elucescat) dicendum est, quod in istis ipsius Domini verbis. mutuuum date, nihil inde sperantes, duo continentur, quorum alterum est, mutuuum date, alterum vero, nihil inde sperantes, quoad primum dicendum est, quod dare mutuuum siue mutuare, egenis & miserabilibus personis in extrema necessitate constitutis. est de necessitate salutis, quum in isto articulo p̄ gradu & cōditione p̄sonæ, teneatur quisq; etiam libere eis donare de suo, mutuare vero pauperibus indigentibus, non tamen in extrema necessitate constitutis, nō ita quisq; teneatur mutuare neq; donare, sed solū quadā fraterna & christiana charitate, pro cuiuslibet tā dantis quam recipiētis qualitate (& pro loco & tempore) eis pecuniæ & alia mutuabilia mutuanda sunt, diuitibus vero illis qui aliquando pecunijs aut alijs mutuabilibus rebus indigent, vt possint semetipsos & familias suas. pro eorum condecienti statu conseruare, non ita quisq; subuenire tenetur, sed solū per quandā super erogationem, & in primis Hortatu ipsius Domini, pro qualitate personarum loco & tempore subueniendum & mutuandum est, diuitibus vero illis qui pecunias vel alia ideo quarunt sibi mutuo dari quatenus ipsi nimia cupiditate aut Ambitione allecti & deuincti, Ampliores diuitias & thesauros sibi aceruent & accumulēt, aut ad altiorem statum & dominiū sublimentur, & si id cum magno ipsius mutuantis temporalis beneficio nullatenus tamen quispiam quicquā eis mutuare

Luc. 6.

primum.

quibus & qua
re mutuandum
sit.

secundum

tertium

quartum.

tuare

tuare debet, & peccatum esset si sic scienter sua accomo-
daret, ista enim est sententia Diti Thomæ, & etiam summi-
starum, quam D. Archie. flo 2^a partē suæ summæ titulo
primo sic ostendit dicens, Dominum nostrum vnicuiq; man-
dasse curam de proximo, non habet autem curam de proxi-
mo suo, ille qui scienter prebet ei materiam vnde habeat oc-
casionem peccandi, talis est ille qui pecunias aut alia dat si-
ue mutuatur diuitibus illis, quos scit aut probabiliter credit,
eis pro maioribus diuitijs & thesauris accumulâdis, aut am-
plioribus honoribus Ampliandis esse vsuros. Hæc quantum
ad ipsum actum mutuandi dicta sufficiant, quo vero ad pa-
ciscendum vel sperandum de lucro ex ipso mutuo. quod
est 2^m considerandum in verbis ipsius Domini, & est id quod
ad nostrum quæsitum præcipue attinet, negandum est
quod ipse Dominus ipsis suis verbis velit intelligi, quod quis-
piam recte mutuare possit. Diuitibus immo ditissimis. etiã
negociatoribus, vt inde pacto vel intentione principali lu-
crum aliquod acquirat, vel acquirere speret, & quum dicitur
quod ipse Dominus suis verbis id nobis insinuat, quia
quando ipse nos adhortatur ad mutuandum, nobis prohibet
ne inde aliquid sperare debeamus. ibi loquitur de operibus
misericordiæ, quæ non diuitibus sed pauperibus & miseris
exhibenda sunt, (quicquid sit de ipsa ipsorum consequetia)
ad eius antecedens dicendū est, quod si quis ipsorum verbo-
rum ipsius Domini contextum recte inspexerit, clare cogno-
scet, quod ipse Dominus ibi Discipulos suos & alios Christi-
fideles docet sanctum viuendi modum, & ipsius vitæ Chri-
stianæ perfectionem, dicens eos beatos fore si fuerint paupe-
res spiritu, mites, lugentes, sitientes iustitiam, misericordes,
mūdi corde, pacifici, patiētes in tribulationibus, & si omnes
quoscunq; amicos. s. & inimicos dilexerint, atq; eis benefece-
rint, & si quispiam ab eis tunicā abstulerit, quod ei p̄beant &
pallium, ex quibus profecto clare sequitur, contrarium ei
quod ipsi ex huiusmodi Domini verbis inferre nituntur, vi-

Ecclesi. 17.

delicet quod mutuando dicitur possit quispiam inde recte sperare lucrum, sed potius sequitur, quod Christi fidelis hilaris & prompto Animo cuius mutuando, mutuet sine quavis spe inde habendi aliquid supra sortem, recte itaq; omnes quicumq; doctores tam theologi quam canonistæ, tam moderni quam antiqui & sancti, sacraq; concilia, atq; ipsi summi Pontifices, hunc passum exponentes, absolute dicunt, ex ipso mutuo nihil temporale esse sperandum, sicut facile videri potest in eorum libris, & summis & præcipue, 14. q. 3. per totum. similiter & titulo de usuris, sequitur etiam, quod si qui huiusmodi Domini verbis alium sensum ab eo qui a sanctis Doctoribus sanctaq; Ecclesia atq; a summis pontificibus datus est, dare præsumunt, non sine rationabili causa de hæresi notari possent, non sine itaq; ratione, sicut habetur in clem. titulo de usuris, cap. unico. §. sane, sancitum est quod si quis affirmare præsumperit usuram non esse peccatum, ipse esset tanquam hæreticus puniendus. Usura autem ut 14. q. 3. per totum habetur, semper est lucrum illud quod ex mutuo pacto vel intentione principali acquiritur, cuiusq; & qualibuscumq; fiat ipsum mutuum, & ratio est quia, ut pulchre inquit. D. Egidius romanus quot. s. q. 24. & Abbas in prologo & super. cap. Naviganti, titulo de usuris. Quia in mutuo transfertur Dominium rei mutuatae ab ipso mutuante in mutuararium, vnde dicitur mutuum, quia de meo fit tuum. l. ij. ff. si cer. per. quoties itaq; mutuantur pecuniæ vel alia mutabilia. Dominium ipsorum transfertur a mutuante in mutuararium, cuius autem est dominium rei, eius etiam est usus eiusdem rei. Itaq; si mutuans vult lucrum propter usum rei ab eo mutuatae, vult lucrum de re non sua, volens autem lucrum de re non sua, iniuste agit, & rapit id quod suum non est, neq; ad ipsum attinet, non sine itaq; ratione secundum vnam et huiusmodi analogiam. ipsa usura appellatur rapina usus, consequens itaq; est, & ipsa ratio ita iubet. Quod ipsum mutuum sine quo vis pacto vel intentione

principali inde habendi aliquid supra fortem, sicut Dominus iubet. Cuicumque aut pauperi aut diuiti fiat, gratis & Amore fiat, proinde diuus Tho. ad ducissam barbantiae respondens, declarat & significat, quod si quispiam mutua- ret sibi pecunias aut alia. Vt inde haberet aliquid officium quate- nus inde lucraretur (quamuis ipsa esset diues) peccaret atque usurarius esset, hoc idem clare dici potest, ex cap. super eo. titulo de usuris, illi enim (vt in ipso cap. exponitur) qui summo Pontifici supplicabant, vt facultatem eis faceret, dandi suas pecunias ad usuras. Quatenus inde redimere possent Animas captiuorum, non dedissent pecunias suas ad usuram pauperibus egenis & miserabilibus personis, sed tantummodo diuitibus. Ex quibus lucrum acquiri potuisset, ipsis tamen summus pontifex, respondens ait. Quod cum usurarum crimen vtriusque testamenti pagina detestetur, super hoc dispensationem aliquam posse fieri. Se non videre, quare nec diuitibus nec ditissimis nec etiam dominis magnis & principibus, dari non licet ad usuram, id ipsum (itaque in hac re) dicamus omnes, vt ait Apostolus, & non sint in nobis schismata, & quum dicitur quod huiusmodi pecuniae mutuantur etiam mercatoribus. Qui inde lucra multa acquirunt, dicitur, quod ut ait diuus Ioannes Chris. super Mattheum. Pecunia non parit pecuniam, quod intelligendum est in contractu mutui, & etiam (formaliter loquendo) in quantum ipsa pecunia est pretium rerum venalium. vt insinuat. D. Abbas in prologo de usuris, & ratio est, quia pecunia (hoc modo sumpta) est solum principium mære passiuum, cui non attribuitur aliquis actus, sed actus ipse siue opus attribuitur agenti, agens autem respectu lucri acquisiti vel acquirendi, est ipse mercator & eius industria, quapropter sequitur quod mercator qui in mercimonijs aut alijs iustis contractibus iuste lucratur. Lucretur propriae, non pecunijs sibi mutuat, sed donante domino, lucretur sua industria & labore, de quibus mutuans lucrum nec exigere nec accipere debet, quia de re aliena sine

p^e cor. p^o

Marth. 23.

cius

eius patroni consensu recte lucrari non possumus, & si hoc liceret, sicut. D. Egidius romanus quol. 6. q. 22. ait, dare ad vsuram non esset peccatum, quod est contra iam dicta.

Amplius, vt idem doctor ibidem ait. In huiusmodi contractu lucrum & damnum debent ad paria comparari, vt qui debet esse particeps lucri, vel habere totum lucrum, debet esse particeps Damni, vel habere totum damnum, si ergo mutuans non vult esse particeps damni, vel habere totum damnum. Si mutuarius in huiusmodi suis mercimonijs partē vel totum amitteret, non debet nec totum lucrum neq; partem eius respectiue, ex industria & labore ipsius mutuarij, acquisitum habere, quappter qui mutuāt, sicut ipse Dominus iuste & sancte ordinauit, mutuēnt, & mutuū dent, nihil, temporale æstimabile pecunia, inde sperantes. Sperent tamē id quod ipse Dominus sic mutuantibus promisit dicens. Erit Merces vestra multa. s. in cælo, vt ait. glo. & eritis filij Altissimi Dei.

Luc. 6.

obictio.

Et si quispiam diceret, sicut aliqui dicunt, quod huiusmodi vsurarios contractus non facit propter lucrum sibi acquirendum, sed vt inde succurat necessitatibus pauperum pupillorum, viduarum, puellarum maritandarum sibi affinitate aut consanguinitate coniunctarum, aut propter similia pia opera peragenda. Ad hoc respondetur, quod secundum

Responsio.

Ro. 3.

Apostolum, non sunt faciendā mala, vt veniant bona, facit cap. forte. 14. q. 5. & quia (vt hic superius probatum est) mutuare ad vsuram est peccatum valde graue, & vtriusq; testamēti pagina ab ipso Deo expresse prohibitum, nullo quouis p̄textu cuius vis boni operis peragēdi fieri possunt, neq; huiusmodi neq; quis alij vsurarii cōtractus. simile respōsum dedit. D. Alexander Papa tertius Archiepiscopo panhormitano, sicut adducitur cap. super eo. titulo de vsuris, qui quidem Archiepiscopus suæ sancti supplicauerat, vt quibusdam probis viris facultatem daret mutuandi ad vsuram, quatenus inde. e. manibus infidelium redimere possent vi-

tam

tam quorundam nostrorum Christi fideiū, opus sane inter cætera quæcunq; alia bona opera valde pium & sanctum, si ergo non licet, imo (sicut in præallegato textu continetur) neq; etiam ab ipso summo pontifice qui habet potestatis plenitudinem, concedi potest, quod dari possit ad vsuram p redimenda vita nostrorū Christi fideiū e manibus turcarum aut aliorum mahumetanorum, minus licet dare ad vsuram vt succurratur præfatis aliorum necessitatibus, celebrētur itaq; tantummodo contractus giusti & liciti, & ille qui vult semetipsum exercere in cambijs, a cambijs fictis simulatis & iniustis omnino caueat, & cābia vera & iusta exerceat vt inde postea, sicut decet, emat merces & alia Humanæ vitæ vtilia & necessaria, & hōc modo, non solum suæ propriæ saluti recte consulat, verum etiam & proximorum suorum commodis plurimum fauebit, quoniam merces & alia quæcunq; quæ pro humanæ vitæ sustentatione requiruntur, terris, Ciuitatibus, Prouincijs, Regnis, magnū conferunt beneficium, vectigalia enim quæ pro bono publico, & conseruatione libertatis instituta sunt, mediātib; mercibus & cæteris alijs prædictis, multum vtilitatis accipiunt, quod si ex tot tantisq; cambijs quæ modo fiunt, postea pro loco & tempore (quo ad fieri posset) præfata omnia emerentur, ipsorum vectigaliū emolumenta adeo multiplicarentur, q̄ forte sine alijs nouis grauaminibus pro conseruatione reipublicæ regulariter sufficere possent, illi etiam qui huiusmodi redditus a communitatibus emerunt & in dies emunt: suis iustis prouentibus nō fraudarentur, castra, ciuitates, prouinciæ, (vt Antiquitus cōtingebat) fere rebus omnibus abundarent q̄libet etiā in gradu suo facile semetipsum exercere posset, & sicut Dñus nobis ordinauit, in sudore vultus sui, suoq; labore atq; industria, panem suum comederet, euitaretur ocium, quod est fons & origo omnium quorūcunq; vitiorū, Omitto (breuitatis gratia) multa alia & magna beneficia, quæ ex iustis negocijs & mercimonijs humano generi proue-

nire cognoscuntur, & contrario vero ex fictis simulatisq; cambijs atq; similibus fœneratitijs contractibus, omnia bona frigescunt & algent, Deus enim ipse quem toto corde totaq; mente nostra in primis Amare tenemur, ob proprii lucri acquirēdi in huiusmodi fictis contractibus cupiditatē & Auaritiam, derelinquitur, quod & sanctus Apostolus nos admonens satis insinuat, Auaritiam & cupiditatem diuitiarum temporalium, Idolorum seruitutem appellando, zelus etiam boni publici & cōmunis (quod bonum, post Deum ipsum & cælum, magno studio & diligētia curate debemus) ob nimiam mentis humanæ solitudinē in huiusmodi fictis cōtractibus, quæ his nostris cupidissimis temporibus in multis hominum cordibus regnat, similiter frigescit, proximo insuper nostro, quem sicut nosmetipsos ipsius Dei præcepto diligere tenemur in suis necessitatibus, nisi sub vsuris regulariter non succurritur, quo sane sequitur (sicut sæpius contingit) quod ipso nō restituyente pecunias habitas a creditore, titulo & nomine subuentionis, proximus ipse contra Dei præceptum vsuris ita opprimatur emungatur exhauriaturq; vt (procedente tempore) pauculis illis bonis mobilibus vel immobilibus quibus vtcunq; sustentabatur, ab vsurario funditus expolietur, nec id solum contingit illis qui pauperem habent supellectilem, aut debilioris sunt cōditionis, verum etiam & magni domini ac principes ob magnas & cōtinuas vsuras a numularijs, eis extortas, contra forte eorum voluntatem, coacti sunt non stare promissis, non modo non soluendo magnum & multiplicatum interesse, ob multas pecunias eis a numularijs ad vsuram mutatas, verū etiam ad suspendendum & differendum solutionem ipsius capitalis sibi mutuati, adeo quod his nostris tēporibus, ipsa vsura est velut quedam grauissima & seuissima tempestas & grando, non in vna sola mundi parte, verum etiam (quod nobis summopere dolendum est) ferè in toto christianismo, non sine itaq; ratione. Sacri Theologi & canonistæ loquendo

Deut. 6.
Matth. 22.

Eph. 5.
Col. 3.

Leuit. 19.
Matth. 22.

Deut. 23.
Leuit. 25.
Luc. 6.

do de huiusmodi fictis & simulatis cambijs, appellant ipsa nō câbia, sed câbia sicca, instar Arboris sicca, q̄ in semetipsa nō habet aliquem humorem aut viriditatē, non producit folia, nec flores, neq; deniq; fructus, sed potius dānificat Arbores virides sibi adiacentes, sed tantummodo habet aliqualem Arboris Apparentiam, sine quauis existentia, ita profecto sunt cambia ipsa sicca, quia non vero, sed falso & ficto nomine cambiij aliqualem cambiorum apparentiam videntur habere, nullam tamen penitus cambiij existentiam habēt similiter nullum penitus in semetipsis habent humorem aut viriditatem gratie Dei, quia non sunt fundata in radice charitatis, immo sunt contra charitatem, & ab ipso Deo reprobata, non germinant frondes boni exempli, immo sunt scādaloſa, nō pullulāt flores odoris virtutū, sed vndiq; sunt putida, ob cupiditatē & auaritiā a qua p̄ficiſcūtur, nō p̄ducūt fructum bonorum operum, quia (vt hic superius ostensum est) Animam ipsius fæneratoris & corpus & honorem atq; alia bona tēporalia (si q̄ habet) bene acq̄ſita grauiter ledūt atq; deuaſtant, & deniq; velut quædam seua tempeſtas (ſicut docta experientia docet) in locis illis in quibus contractus ipsi fæneratitij vſitantur, omnes bonos mores exterminant, quapropter ſi ficulnea illa de qua diuus Euangelista loquitur, quia nō habebat niſi frondes, maledicta fuit a domino, quanto magis ab ipso eodem domino ipsa vſura, & vſurarius in ipsa, maledictus & maledicta erit: cum ipsa (vt ostensum est) non solum non pariat neq; fructus bonos neq; flores, sed neq; etiam ipsa folia? Itaq; qui ſuas vult negociari pecunias in cambijs, negocietur illas (ſicut decet) in cambijs veris & iuſtis, quæ quamuis non afferant tantum lucri quantum mundana cupiditas affectaret, tantum tamen lucri afferunt, quantum ipsum christianum appetere decet, præſertim quod ſicut in multis probis viris qui iuſte iuſta câbia negociantur didicimus, res eorū paulatim de bono in melius proficiunt, & non solum in illis qui iuſte ſuas dant pecunias

Math. 21.

ad cambium, & deinde, (quo ad fieri potest) eisdem pecunijs merces & alia humanæ vitæ necessaria emunt, verum etiam & illis qui vt rebus & negocijs suis prouideant, pecunias ipsas ad cambium accipiunt, quia id (sicut decet) absolute loquendo, non fit sine commodo ipsius capientis, quæ ab ipso campfore sine quauis fraude & dolo, secundum quod tunc in foro communiter currit, de numerato hic sibi consignentur suæ pecuniæ, quas (sicut presupponendum est) ipsi habent aut habebunt Lugduni aut Bezenzoni, & ad locum hunc (regulariter loquendo) reducere vel adduci facere non possent, sine periculis laboribus & expensis, quæ ob rem ob huiusmodi commodum a campfore eis factum, sine quauis dilatione commode rebus suis prouidere possunt, & de huiusmodi commodo simul cum beneficio quod postea inde sequitur, quamuis non sit in eo gradu quo diuitiarum huius seculi cupidi esse affectarent, vtraque; tamen ipsorum contrahentium pars, huiusmodi, & si quandoque; paruo, iusto tamen lucro, velut ab ipso domino omnium bonorum largitore donante, contenta esse deberet, præsertim quia, vt ait sapiens Substantia quæ paulatim colligitur manu, multiplicabitur, proinde ait sanctus propheta, melius est modicum iusto, super diuitias peccatorum multas, & si forte hi qui suas in iustis cambijs negociantur pecunias, eo lucro inde procedente non contentantur, desinant ab huiusmodi negotio, & suis pecunijs emant merces, & ea que ad usum humanæ vitæ sunt vtilia & necessaria, sicut & ad hunc finem cambia ipsa inuenta instituta & ordinata sunt.

Hoc idem dicendum est de illis qui suas dant pecunias artificibus siue nauigantibus aut mercatoribus, eas in eorum artificijs aut mercimonijs exposituris, pacto tamen, aut spe principali, quod saluo capitali, id quod vera cambia pro Lugduno aut Bezenzono parient sibi consignetur. Malentes isti tales hac via quam alia verorum cambiorum lucrari. Hi enim omnes vsurarij sunt, vt patet, cap. consuluit, rub.

de vsutis , etiam si capitalis periculum in semetipsis suscipere-
 rent . cap . nauigati eo titulo . Hoc idem dicendum est . de il-
 lis (quicunq , illi fuerint) siue viri siue mulieres qui suas dant
 pecunias numularijs Amicis suis , aut aliquo affinitatis vel
 consanguinitatis gradu sibi coniunctis , eis dicentes , vt illas
 suas pecunias in cambijs pro Lugduno aut Bezenzono vel
 alijs iustis atq ; licitis cambijs recte ac iuste negociantur .
 quos tamen sciunt , aut probabiliter credunt , eas pecunias
 non in huiusmodi cambijs , sed in alijs eorum negocijs (&
 forte non iustis neq ; licitis) exposituros . Et pacto quod
 quicquid lucri ex veris ac iustis cambijs pro Lugduno vel lo-
 cis prædictis , ab alijs numularijs efficaciter & cum effectu ce-
 lebratis processerit , sibi supra sortem reddatur . Plus enim
 valet quod agitur , quam quod simulate concipitur . C . b
 plus valere , per totum . Hi enim homines non ipso effectu ,
 sed solo titulo & nomine verorum atq ; iustorum cambiorũ
 lucrari volunt , per inde ac si vera ac iusta cambia ad eorum
 instantiam efficaciter & cum effectu celebrarentur . Et mul-
 to magis vsurarij censendi sunt illi , qui cum numularijs sibi
 quauis consanguinitate vel affinitate , aut beneuolentia cõ-
 iunctis . paciscuntur , aut schedulas siue Chirographum si-
 bi fieri faciunt , de quibusuis negocijs nulla mentione facta ,
 pacto & conuentione quod saluo eorum capitali , singulis
 annis sibi supra sortem reddatur sex vel septem pro singulo
 centenario . Hoc idem dicendum est de illis qui suas alijs
 dant pecunias nomine & titulo depositi , quod his nostris tẽ-
 poribus , non solum in tota Italia , verumetiam & in Gallia ,
 Flandria , Germania , atq ; Hispania , inolefcit , qui tamen cõ-
 tractus à vero depositi contractu (re ipsa) est valde alienus .
 Sed solo ficto ac falso depositi nomine ab vsurarijs sic appel-
 latur . Depositum enim , communiter fit gratia deponentis
 tantum . ff . depo . l . i . & rub . de deposito . cap . bona fides .
 Huiusmodi vero contractus (de quo modo est sermo) sicut
 sic contrahentibus constat , fit gratia vtriusq ; partis ipsorum

Quod contra-
 ctus qui his
 nostris tempo-
 ribus a numu-
 larijs fit nomi-
 ne depositi , nõ
 vere sed falso
 depositum no-
 minetur .

prima ratio .

Secunda

contrahentium. Amplius in contractu depositi dominium non transfertur à deponente in depositarium, sed remanet apud ipsum deponentem, siue depositorem. ff. dep. l. licet.

Tertia

In isto autem contractu (vt clare liquet) ipsum dominium trāsferitur in illū cui dantur pecuniæ sub hoc nomine depositi. Potest enim ille (pro vt lubet) pecunias illas expendere distrabere atq; alienare. Insuper si depositum pereat aut deterioretur, depositarius regulariter non tenetur nisi de dolo & lata culpa, dicto cap. bona fides, in isto autem contractu, absolute & simpliciter tenetur, & non solum de pecunia apud ipsum deposita: verum etiā & de lucro iuxta pactum factum inde retribuendo.

Quarta

Amplius in contractu depositi, ipsi depositario pro eius custodia & labore, sæpius datur præmium & merces, in isto autem contractu fit econ-

Quinta

trario, ipse. n. depositarius pro pecunijs apud se depositis, semper soluit aliquid & quandoq; multū deponenti, de niq; in vero deposito, depositor siue deponēs pro sua voluntate quodcumq; voluerit, potest reuocare ipsum depositum.

. l. i. §. si deposuero. ff. eo. titulo, etiam contra pactum appositum, secundum innoc. in dicto cap. bona fides. In isto vero contractu, regulariter reuocari non potest nisi per actis nundinis, aut sicut adiuicem sic contrahentes conuenerunt. Hæc Dixerim, vt clare cognoscatur quantum ab

ipsius rei veritate deuiet, hi qui contractum hunc qui vere vsu varius contractus est (forte ad euitandum exosum nomen vsuræ) depositi nomine nominare voluerunt. Hoc

idem (iuxta qualitatem & conditionem suam) dicendum esse videtur de cæteris alijs huiusmodi contractibus adin-

uentis, fictisq; nominibus nominatis, puta, contri firmo, partito, negotio, trafico, commodo, seruitio, cambio de

Basilea, conuentione, fidantia, aut titulo pignoratitio, vel quouis alio ficto, adinuento excogitatoq; vel exquisito colo-

re aut nomine, pacto expresso, vel saltem intentione principali, habendi aliquid supra sortem, eodē in loco, vbi prius

data

datæ fuerant dictæ pecuniæ, singulis nundinis, pro singulo
 centenario. Huiusmodi enim homines sic contrahentes, ra-
 tionibus superius iam prædictis, Animarum suarum saluti
 male consulunt, & re vera vsurarij sunt cõsendi. Non enim
 propter nostrũ dicere, & nostras nominum adinventiones
 aut fictiones, res ipsa aliter se habet quam prius se haberet.
 Sed sicut naturales dicunt, ab eo quod res est, vel non est,
 oratio vera vel falsa est, quod & ipso iure confirmatur, plus
 enim valere debet, quod agitur: quam quod simulate concipi-
 pitur. C. plus valere debet, per totum, proinde quicquid
 ex eorum huiusmodi, suapte natura, veris mutuis, & si va-
 rijs fictis ac simulatis nominibus palliata sunt, Hi qui sic ex-
 torserint, in foro Animæ & quo ad Deũ, a quo iuxta rei ve-
 ritatem iudicandi sumus, efficaciter & cum effectu restituere
 tenentur, titulo de vsuris, cap. cum tu. cap. tua nos. cap.
 consuluit, & alijs sequentibus. Si tamen campfor sponte &
 mente sua, nullatenus vellet ita mutuare vel dare suas pecu-
 nias sub palliato nomine cambij, aut alterius ex supradictis
 fictis simulatisq; nominibus aut modis contrahendi, sed sua
 mera pura & recta intentione, vellet in veris iustisq; ac lici-
 tis cambijs, quæ tunc in promptu habet, efficaciter & cum
 effectu negociari, & solum ac precise ad instantiam Amici,
 cui (iustis de causis) deesse non vult, desineret id facere, atq;
 ipsi amico suo ipsas pecunias suas accommodaret, tunc in
 isto casu, stante ista sua recta intentione, extra casum neces-
 sitatis, (in quo de nostris rebus proprijs dare tenemur) quãuis
 doct. inter se disfidere videãtur, dici tamen posset, quod sic
 mutuans, licite ac iuste posset supra sortem inde accipere il-
 lud quod tales pecuniæ suæ, deductis deducendis, sibi attulis-
 sent, si eas in cambijs illis veris & iustis efficaciter negocia-
 tus esset. Quia & si mutuanti, ex mutuo non liceat lucrari,
 licet tamen se indemnem conseruare. In isto autem casu,
 ipse nihil lucraretur, sed solum consuleret indemnitati sue,
 ratione lucri cessantis. quod erat sibi quasi in actu, vbi autẽ

non est lucrum, ibi non potest esse usura. Et quia extra casum necessitatis proximi, nemo tenetur magis diligere aut curare alienas diuitias quam suas. Facit cap. quoniam multi iuncta glo. 14, q. 4. huius sententiæ est host. in cap. salubriter titulo de usuris. Similiter & omnes summistæ, ac etiã & D. Archie. Flo. qui quamuis in secunda parte titulo primo cap. primo. §. 15. dicat, hoc fieri non debere, tenet tamen hoc esse licitum, vt patet ibidem. §. 27. Non tamen quispiam ad semper posset sic contrahere, ne paretur via ad fænerandum, quia, procedente tempore, bona eius intentio humana cupiditate & fragilitate, posset in malum mutari (qua mutata) contractus ipse esset usurarius, solum itaq; ad tempus prefixum, & quo ad fieri possit, breue. Quapropter nulli consulendum est, sed solum, eo modo quo dictum est, permittendum est. vt præfato modo mutuet.

Septima praua adinuentio est illorum numulariorum qui quamuis congruo tempore suas alijs dent pecunias ad câbium pro Lugduno aut Bezenzono, minus tamen dant pro singulo scuto de marcha Lugduni aut Bezenzoni consignando, quam tunc in communi foro cæteris dari contingat. Hoc autem quandoq; procedit ex magna necessitate aut paruo credito illorum qui quærunt pecunias ad câbium, propter quod non inueniunt campfores, qui congruo & currêti precio ei pecunias suas dare velint. Quam obrem necessitate coacti, vt rebus suis prouidere possint, pecunias ad câbium ab ipsis numularijs capiunt, eo modo & pretio, quo inuenire possunt. Quo sane, rationibus superius aductis, sequitur, quod huiusmodi campfores cum proximo suo iniuste agant. Agunt enim contra Dei præceptum dicentis, Fratri tuo absq; usura id quo indiget commodabis, & iniustum huiusmodi lucri excessum inde perceptum, in foro conscientiæ efficaciter restituere tenentur. Sic etiam ait Apostolus. Hæc est voluntas Dei, ne quis supergrediatur neq; circumueniat in negotio fratrem suum

Deut. 23.

p^e thes. 4

suum, quoniam vindex est dominus de omnibus his, quod & si autoritas hæc, de circumuentione in adulterio facta contra proximum, dicta sit, potest tamen communiter ad omnem quamcunq; circumuentionem contra proximum factã, etiam extendi. Hoc idem dicendum est de numularijs illis qui suas dant pecunias magnis dominis vel agētibus pro eis, pacto q̄p̄ transactis sex vel octo mēfibus, alibi sopra sortē sibi dentur, quindecim, vel circiter, pro singulo centenario & si (adueniente solutionis termino) huiuscemodi pecuniæ, sibi (sicut vt plurimū cōtingit) non soluantur, ab eo tempore vltra vsq; ad completam solutionem, singulis annis, sibi dentur decem vel duodecim supra sortem pro singulo centenario, pecuniæ soluendæ. In hoc enim contractu quo ad eius primam partem, capiens ad cambium nimis grauatur, nec (sicut satis constat) inter pretium & rem venalē iustitiæ commutatiuæ seruetur æqualitas. Nec huiusmodi contractus fit sicut fieri deberet, pro communi videlicet emptoris & venditoris vtilitate. quapropter est iniustus. Et inde sequitur quod huiusmodi numularij in foro Animæ ad iniustum huiusmodi lucri excessum restituendum (vt ad iustitiã cūtractus ipse reducat) efficaciter teneantur. Sicut & in quodam alio nostro tractatulo super hoc speciali negotio diffusius ostendimus. Est etiam contractus iste, (quo ad primam eius partem) tacite vsurarius, sicut facile deduci potest ex cap. in ciuitate, & cap. Nauiganti, rub. de vsuris.

Quia videlicet campsor ratione anticipatæ solutionis, quæ in se mutuum implicite continet, minori emit pretio pecunias sibi alibi post sex vel octo menses assignandas, centum .n. scuti existenti Genuæ, longe minus valent, quam valeant centum quindecim Neapoli, aut Romæ, aut Florentiæ, assignandi, Modo (vt ait panhor. super cap. nauiganti titulo de vsuris, licet in hoc contractu (quo ad eius formã) nō sit vsura, est tamen in eo, quo ad intentionem deprauatam emptoris, quia ius fingit per inde ac si emptor prius eme-

ret rem siue pecuniam sibi assignandam iusto pretio. Deinde pretium illud siue pecuniam illam mutuaret venditori vsq; ad tempus consignationis rei emptæ. Et occasione huius mutui recipiat illud lucrum quod est ultra veram estimationem rei venditæ, quod est usura. Et quamuis contractus huiusmodi non solum in multis Italiæ partibus, verum etiã & in Gallia, Hispania, Flandria, Britannia, & Germania, frequentius celebrentur, propter hoc tamen eos licite ac iuste fieri dicere non debemus, quia Dei præceptum prauis hominum operibus præponendum est. Si enim (sicut diuus P̄r. Augustinus lib. secundo conf. ait) Generale est pactum societatis humanæ obtemperare regibus suis, quanto magis deo regnatori vniuersæ Creaturæ suæ, ad ea quæ iussit seruiendum est? Quod adducitur. Di. 8. cap. quæ contra mores. Ipse autem Deus (cuius est terra & plenitudo eius) vtriusq; sui testamenti pagina. Usurarum crimen prohibuit. cap. super eo, rubr. de vsuris. Quapropter ab huiusmodi & quibuscunq; alijs vsurarijs contractibus. Omnino & vbiq; locorum cauendum est.

Ps. 23.

NEc similiter huic nostræ sententiæ obsistere debet. quod hac nostra tempestate cupiditatis plena, magna ipsorū negociatorum siue numulariorum multitudo, saltem participatiue, & eorum quidem aliqui, qui deum præ oculis se habere ostendunt, huiusmodi conditionis cambia celebrent. Quoniam humana negocia atq; hominum mortalium viæ. In foro consciëntiæ nō hominū multitudine, sed exacta ratione sacrorumq; canonum, & præcipue diuinarum scripturarum autoritate, discutienda & metienda sunt. Si. n. huiusmodi ratio valeret, tanta infidelium multitudo (quæ omnium maxima est) & apud nos in dies magis magisq; serpit, & eorum quidem multi (quo ad moralia & moralem quãdam uitam) pluribus qui Christiano nomine nuncupantur. meliores, ante diuinum conspectum essent gratiores. Quam sint multi veri christi fideles, & post hanc mortalem vitam

ab ipso deo maiori premio in cælesti patria coronarentur quod tamen falsissimum est, quoniam secundum Domini nostri Iesu Christi sententiam, omnes infideles (quicumque fuerint illi) iam iudicati sunt. Et eterno igne damnandi, quia non credunt in nomine filij Dei. Vnde nobis est salus. & eius viua fide viuimus & saluamur. Quam ob rem nec ipsi tales negociatores aut numularij. Quamuis in magna sint multitudo, & aliqui eorum Deum pre oculis se habere videantur, nisi (sicut decet) recte resipuerint, in æterna vita (quod nobis summopere dolendum est) saluandi non sunt. Quoniam (vt in superioribus ipso iure ostendimus) contra Dei præceptum, & proximi charitatem operantur. Nec cuiquam mirum esse debet, quod pauci in eterna vita saluentur, rara enim est hominum virtus, & adeo modica est eorū viua Christi Iesu fides, quod quam venerit filius hominis, vix inueniet fidem in terra, pauci. n. sunt veri Christi fideles discipuli, qui (sicut dominus nos monet) saltem affectu renuncient omnibus quæ possident, atq; affectu abne- gent semetipsos, & crucem suam tollant, vt Christum sequantur & lucrifaciant. Quod sanè & ipse dominus, qui nouit eos qui sunt eius, & sine quò nemo saluari potest, & per quem omnes qui saluandi sunt, in dies saluantur. Hanc veritatem nobis apperire dignatus est dicens, quam Angusta porta & arcta via est, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inueniunt eam: e contrario vero de vitijs ipsi virtuti contrarijs dicendum est. Sicut. n. existente vna virtute (quæ secundum naturales) est mediocritas quædam mediæ coniectatrix, vitia ipsa (velut extrema) ipsi virtuti aduersantia, plurima sunt. Ita procul dubio probis ac Studiosis viris paruo numero existentibus, plurima hominum multitudo, tanquam ex massa primi parentis peccato vndiq; infecta, trahens originem, atq; ab adolescentia sua in malum prona, continue aduersatrix per multorum vitiorum abrutata (vt plurimum) facile dilabitur. Quod etiam ipse do-

Io. 3°.

Marc. vi.

Luc. 18.

Luc. 14.

Luc. 9.

Matth. 7.

minus ore suo sancto & benedicto confirmare dignatus est dicēs, lata porta & spatiosa est via quæ ducit ad perditionē, & multi sunt qui intrant per eam, Non sunt itaq; hominū negocia aut contractus, sicut neque ritus aut modus viuendi ipsorum hominum, multitudine comprobanda.

Matth. 7.

obiectio sc̄da

Et quamuis aliqui de numero ipsorum Christi fidelium sic contrahentium, vitæ probitatē in multis eorum operibus coram hominibus pre se ferre videantur, ob id tamen non sequitur, quod ipsi in præfatis suorum cambiorum contractibus, recte ac iuste (sicut deceret) se gerant. Quòd nimirum per aliquid sibi simile clare ostenditur, tempore .n. illo quo dominus noster Iesus Christus in carne mortali vitam agebat in terris, Pharisei illius legis Mosaicæ ipsum verum Deum cognoscebant. Notus .n. in Iudea erat Deus, inquit sanctus prophæta. Quinimo, & propter multa eorum bona opera (secundum legem illam) communi illorum hominum iudicio, præ ceteris quibuscunq; deum ipsum timere videbantur. Et tamen ipse dominus (qui clare nouit abscondita cordium nostrorum) de eorum auaritia & cupiditate eos sepe arguens, dicebat eis. Vos estis qui iustificatis vos coram hominibus: Deus autem nouit corda vestra. Quia quod hominibus altum est, abhominabile est apud deum. Et alibi, ve vobis Phariseis, qui decimatis mētā, & rutā, & omne olus, & præteritis iudiciū & charitatem dei. Non itaq; hominū opinione, q̄ rerū terrenarū cupiditate sepius est infecta, aut legū & iuriū ignorantia (vt plurimū laborat) sed exacta & vera ratione, atq; ipsius diuinę legis auctoritate, & sacrosanctæ matris Ecclesię (quæ spiritus sancti magisterio semp ducitur) testimonio, ipsorū hominū negocia discutiēda, decidēda, & cōp̄bāda vel repp̄bāda sūt. Sic .n. ordinauit dñs deut. cap. 17. si difficile & ambiguum. & Matth. 16. cū dixit. quodcunq; ligaueris, & Ioan. 21. pasce oues meas & adducitur cap. per venera bilē. §. rationibus. titulo qui filij sint legitimi, & c. solitæ. de maiestate & obedientia.

Responsio.

.Ps. 75.

Luc. 16.

Luc. 2.

Neq; etiam huiusmodi contractus prætextu cuiusvis cōsuetudinis, licite fieri possunt, quia ratio & veritas consuetudini præponenda sunt, vt ait, diuus pater Augustinus lib. 4°. de Baptismo, & adducitur. Di. 8. cap. frustra, præsertim cum huiusmodi Consuetudo, potius in humanus & crudelis abusus, & perniciofa corruptela, iuxta modum loquendi sanctorum appellanda sit, & christianę Religioni, atq; animarum saluti, non conueniat. sed potius contra dei præceptum, atq; sacrorum canonum sancta decreta, eisdem e. diametro aduersetur, atq; in ipsam religionem Christianam, non sine multorum Animarum ruina, ob nimium repentinum atq; iniustum lucri excessum, varia inconuenientia, & forte enormia scelera in multis mundi partibus hætenus iam excitauerit, atq; in dies excitet, ac nutriat.

Quapropter ipsa tanquam irationabilis & veritati atq; humanę saluti contraria, non seruanda, sed penitus eijcienda, eliminanda, atq; omnino abolenda est. cap. ex parte, de consuetudine. Et dist. 8. cap. mala, & infra per totum. Non enim firmatur tractu temporis, quod de iure ab initio non subsistit. De reg. iuris. in 6. huiusmodi tamen praua consuetudine sequitur, quod quanto quispiam in malo diutius perseuerat, tanto eius peccatum sit ei grauius, & damnabilius. Quoniã peccata tanto sunt grauiora, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam. cap. tanto, de consuetudine.

ET si dicatur quod tali domino & principi sic placet accipere pecunias ad cambium, cum tali ac tanto suo interesse, quoniam (sicut ab ipsis numularijs dicitur) ipse dominus siue agentes pro eo, quandoq; dicunt vel dicit, quod sponte & libere donat ipsis numularijs, si quid ab eo præter æquitatem & iustitiam in huiusmodi contractibus exigerent vel acciperent. Ad hoc sanè dicendum est, quod huiusmodi fictę & simulatę palliationes, quas quidam lucri cupiditate decepti charius amplectuntur, in foro conscientię &

obiectio tertia
Responsio

obiectio 3^a ?

Responsio

corā Christi tribūnali; ante quod nos astare oportet, & manifestāda, examināda, & ponderāda ac iudicāda sunt abscondita cordis nostri nihil proderunt, Nihil enim tunc inultum remanebit, vt sacro sancta fatetur Ecclesia, huiuscemodi igitur numularij ita mutuantes, non effugient iudicium dei.

Quoniam in huiusmodi eorum contractu, præter iniustitiæ atq; vsuræ peccatum, in quod ipsi numularij sic emēdo vel mutuando, ipso factō incurrunt. Ad huiusmodi iniustum lucri excessum efficaciter restituendum in foro conscientię

tenentur. Quoniam in translatione domini rerum, attenditur potius voluntas domini quam alterius. Insti. de oblig. quæ ex delicto nascuntur. §. placuit, & l. inter omnes. §. pe. eo titulo, facit. l. i. quæ oneranda ad fi. ff. quarum rerum ac non da. ipse autem dominus neq; sponte neq; libere, sed necessitate coactus dicit se libere donare. Si enim non est præsumendum quempiam velle iactare suum. ff. de probatione. l. cum de indebito. Quantominus præsumendum est hoc sponte & libere fieri a dominis illis, qui varijs atq; inexcogitatis in dies adinventionibus ad extorquēdas pecunias, quamplurimis atq; intollerabilibus grauaminibus subditos suos (quos multo plus quam exteros campsores diligere & fouere tenentur) tunc aggrauare non cessabant? Si. n. nemo in necessitate constitutus liberalis existit. l. rē legatam. ff. de adimen. leg. & glo. in versic. liberaliter. in cap. Relatum, Rubr. de præb. Quanto minus liberalis existebat ille dominus, qui (vt clare constabat) ob eius aduersus hostes maxima longa & ferè continua bella erat vndiq; pecunijs exhaustus, & qui ferè omnes suos redditus atq; Regalia iura habebat ipsis numularijs iam obligata? præsertim in tam ampla donatione, vel relaxatione tam ingentis pecuniarum summę. Ad quam ob huiusmodi & sibi similibus cambiorum vel contractuum multitudinem ac magnitudinem ascendebant eius dona, præsertim erga mercatores & forte quosdā quos ipse nunquam nouit neq;

Prima

Quod donationes numularijs facte a capientibus ad cambia iniusta non libere sed coacte fiant. prima ratio.

Secunda

noscet, quare non libere neque sponte, sed necessario & coacte dicebat se libere donare, quatenus videlicet inuenire posset numularios qui ei mutuarent aut accomodarent pecunias, quibus pecunijs ipse per armigeros, aut hostes inuadere, aut saltem se & sua à suis hostibus tueri atq; defendere posset: quod etiam satis clare cognosci potest, ex hoc quod ipse vel agentes pro eo initio Contractus (quantum sciebant & poterant) subtiliabant atq; imminuebant de pretio ipsorum cambiorum, & aliorum contractuum, cū campsoribus ipsis, redducendo videlicet cambia ipsa & alios contractus ad illud minus interesse quo poterant. Præterea donatio liberaliter facta, non fit ipsorum contrahentium conventionem & pacto, neq; præcise secundū ratam alicuius obsequij facti, neq; semper fit tali vel tali præfixo tempore, (Sicut dicebatur fieri in illis contractibus) sed fit ex donantis mera munificentia, & in ea quantitate vel summa, atq; eo tempore quibus ipsi donanti placet. *fi. de donat. re. rari.* Quare nō libere neq; sponte donationes ille fiebant. Quod etiam proculdubio oculis nostris ipsa experientia quam clarissime perspeximus. Cum enim superioribus annis Reges ipsi ob eorum longa & magna inter se bella magnis pecuniarum summis in dies indigerent, vt numularios qui sibi eas mutuarent inuenirent, ipsi vel eorum agentes dicebant eis se sponte & libere donare. Si quid ab eis præter equitatem & iustitiam in huiusmodi eorum cambijs vel contractibus exigebant, & iuxta promissa, tam de capitali quam de lucro illo excessiuo (eo tempore) melius quam poterant plene satisfaciebant. At vero cum donante domino, inter ipsos Reges pacta fuit pax. in cuius tempore suis proprijs redditibus Regna sua facillime manutenere possunt. Non solum illum excessum lucri, ad quem pacto & conditione tenerentur, verum etiam neq; capitale ipsum, nisi magna cum difficultate ac maximo ipsorum creditorum interesse, ab ipsis creditoribus exigere vel reuocari non potest, quam obrem

Tertia

Quarta

Quinta

claro

claro clarius deprehenditur, quod Donationes vel Relaxationes illius excessus lucri, non sponte neq; libere, sed necessario & coacte fiebant. Quatenus videlicet inuenirēt sibi mutuantes pecunias, quibus saltem sua regna ab hostibus tueri possent. Quapropter non veræ donationes, sed potius quædā fictæ remunerationes, coactæ tamen, appellari poterant. C. de. bo. lib. l. cū opus. §. cum autem. Et quoniam in uera donatione, libera intentio & mens ipsius donantis semper cōcurrere debet. ff. de donat. l. donari. donationes illæ, nisi aliud obsistat, quod apud plurimos (vt dicitur) obsistit, in foro conscientie tetineri non possent.

Quo vero ad secundam huius contractus partem dico ipsam esse usurariã, quia in rei veritate, ipse contractus est contractus mutui, pacto expresso habendi singulis annis supra sortem decem vel duodecim pro singulo centenario. argumento cap. Si fæneraueris. 14. q. 3. & per totum & cap. consuluit, & cap. Nauiganti. Rub. de usuris. Neq; huiusmodi lucrum initio contractus potest in pactū deduci, ratione lucri cessantis. Quia huiusmodi lucrum tunc non est neq; in actu, neq; quasi in actu, sed est solum in potentia valde remota, & potest multipliciter impediri & ista est sententia diui Tho. secunda secunde. q. 78. articulo secundo ad primum argumentum. Amplius huiusmodi pactum de lucro sic acquirendo (sicut ex ipso contractu patet) non fit ad tempus præfixum, puta sex mensium aut huius anni, sed ad semper, quousq; videlicet pecunia soluenda soluta fuerit. quod nullus doctorum admittendum esse duxit. Similiter nec ratione damni emergentis tale incrementum initio contractus potest in pactum deduci, nisi tale damnum emergens ex defectu solutionis termino sex vel octo mensium faciendæ, fit initio contractus adeo clarum & firmum quod nullo quouis modo iuste euitari possit, & tunc dicendum esset, quod ex quo aut culpa aut defectu debitoris campor tale damnum incurreret, præmonito in primis ipso debitore

debitore aut eius agente, tale damnum & non plus posset in pactum deducere, & sic tale incrementum supra sortem ratione huius damni, emergentis recte accipere & exigere posset. Quoniã hoc modo cãpsor ex mutuo lucrũ nõ acquireret, sed tantũmodo se indemnem seruaret, q̄ nempe secũdum omnes, licet, facit cap. quoniam multi. 14. q. 4. iuncta glo. & cap. primum, & cap. conquestus, titulo de vsuris. Alias secus. Rationibus etiam superius adductis sequitur iniustos & vsurarios esse illos qui emunt iura vel donatiua minorum, sibi etiam alibi assignanda, siue actiones aliorum quoruncunq; creditorum, si principali spe lucri ea emunt minori precio quam deductis periculis laboribus & expensis arbitrio bonorum virorum valeant, facit cap. Nauiganti casu secundo, eo titulo, per rationem à contrario.

Octaua praua adinuentio est illorum numulariorum: qui cum alijs contrahendo dicunt eis se illis suas pecunias dare ad cambiũ p̄ Lugduno, huiusmodi tñ nomẽ Lugdunũ de communi ipsorum adinuicem contrahentium consensu, alicui eis propinquiori loco fiste & simulate imponunt, eundem locum hoc nomine Lugdunum, fiste appellantes.

Adueniente postea tempore solutionis pecuniarum in vera Lugd. Ciuitate faciendæ. (Sic contrahentes ad huiusmodi propinquiorem locum Lugduni nomine ab eis fiste nominatum) se conferunt. & ibidem debitores suis creditoribus pecunias promissas, siue valorem illorum scutorum de marca, quos capientes ad cambium promisserunt, eo modo soluunt quo in ipsa vera Lugd. Ciuitate soluendus esset, huiusmodi .n. numularij re vera vsurarij sunt, cum in hoc eorũ contractu re ipsa sit vere mutuum, spe principali lucri acquirendi factum, cap. plus valere debet quod agitur, per totum, & ad lucrum inde perceptum mutuatarijs efficaciter obnoxij.

Nona praua adinuentio est illorum clericorum & multo magis Religiosorum paupertatem siue communem vi-

tam profitentium, qui eorum propria industria & opera etiam realia & suapte natura iusta cambia exercent, tales .n. cum diuino cultui, & sacro sancti Altaris ministerio sint mancipati, præcipuo modo præ alijs cauere debent, ne dum à malo, verum etiam, secundum Apost. & ab omni eo quod habet speciem mali, nemini dantes vllam offensionē, vt eorum non vituperetur ministeriū. Sed in omnibus semetipsos exhibere tenentur, sicut decet Dei ministros. Quapropter ab ipsa negociatione omnino cauere debent. cum ipsa negotiatio (suapte natura) hominum mentes secularibus curis nimium implicet, atq; vndiq; exagitet. Iuri cupiditatem sæpius excitet, atq; adaugeat, & ad labiorum peccata sæpe numero prouocet, à quibus profecto omnibus, tum ratione diuini cultus, cui die noctuq; omnes Religiosi toto mentis affectu intendere debent, tum ratione bonæ edificationis erga proximum, ad quam ob eorum gradum atq; professionem præcipuo modo tenentur, penitus immunes esse debent, pro inde idem Apostolus ait. Nemo militans Deo implicat se negocijs secularibus, vt ei placeat cui se probauit, perinde ac si diceret, necesse est vt quilibet Religiosus à curis atq; negocijs rerum secularium se se expediat, vt illi totus placere studeat, cuius se militiae addixit, & à quo ad militandum est susceptus. Proinde extra, Ne cler. vel mon. per totum . non solum negociatio pecuniarum, quæ inter ceteras negociationes lucri cupiditatem in hominum mentibus præcipue excitare atq; acendere videtur, verum etiam & quamplura alia de rebus secularibus negocia & occupationes, clericis atq; monacis stricte interduntur. Diuus etiam pater Augustinus lib. secundo quest. noui & vet. testamenti, & adducitur dist. 88. cap. fornicari. sic ait. atequã .n. ecclesiasticus quis sit, licet ei negociari, factò iam, non licet, dictum etiã diui Hieronymi ibidē sic adducitur, di. negociatorem clericum quasi quandam pestem fuge, hoc idē sentit Diuus Tho. secunda secunde q. 77. articulo quarto

ad

p^e thes. 5

2. cor. c.

2. Tim. 2.

ad tertium argumentum, verumtamen, & si non regulares illi videlicet religiosi qui solemniter voto paupertatem & communem vitam professi sunt, sed si clerici seculares tantum, non ipsimet in propria persona, sed solum per laicos, non causa proprii lucris sibi acquirendi, sed pro necessaria, & pia pauperum sibi propinquorum, aut etiam quarumcūq; aliarum miserabilium personarum, subuentione, & sine quouis proximi scandalo, iusta cambia atq; etiam alia iusta negociarentur negocia, forte non peccarent, sed potius laudabile & pium opus agerent, cum etiam & aliquos sanctos viros, atq; etiam probos Ecclesiarum prelatos, consimilia negocia præfato modo exercuisse legerimus, sicut etiam eod. titulo, cap. primo, aliquantulum insinuat. Et quamuis clericis & religiosis regularibus omnibus quibuscūq;, & præcipue illis qui sacro sancti Altaris ministerio sunt micipati, atq; in verbo & doctrina laborant, iuxta Domini sententiam a laicis vitæ necessaria sint ministranda, omnibus tamen ipsis quibuscūq;, pro loco & tēpore, non pro semetipsis distandis, sed pro necessaria suæ vitæ sustentatione, licitum est proprijs suis manibus laborare, atq; in honestis artificijs semetipsos modeste exercere, sic enim Sanctus Dei Apost. Paulus, sicut ipse met attestatur, pro sui & suorum socio- rum secum in verbo & doctrina laborantium, semetipsum exercuit.

Decima prava adinuentio est illorum campforum qui suas dant pecunias ad cambium pro Lugduno aut alio regno, illis quos sciunt aut probabiliter credunt scutos illos de marcha pro quibus præfatas pecunias dederunt, ob eorum inopiam vel parum creditum non posse Lugduni vel alibi soluere vel consignare, huiusmodi. n. contractus, si cessate omni quauis alia fraude celebretur, licet in se iustus sit, iniuste tamen cum huiusmodi pauperibus & non valentibus soluere contrahitur. Et præfati campfores vsurarii sunt, vel in fraudem vsurarum sic contrahendo faciunt vsu

Matth. 10.
Luc. 10.
Ro. 15.
prime cor. 23

prime Thess.
secundo. secun-
de Thess. ter-
tio act. 20.

ram siue lucrum inde á pauperibus accipientes vel extorquentes, & lucrū illud inde à paupere sic extortum vel acceptum, illi pauperi omnino restituere tenētur, cum sine causa illud acceperint, ex eo. videlicet quod non est. ff. de cond. sine causa. Si vero campfor credens ipsum accipientem ad cambium posse sibi Lugduni vel alio in regno soluere acceptam pecuniam atq; etiam lucrum inde prouenturum; bona fide ei pecunias suas credidit, quandiu huiusmodi eius bona fides durat, non est vsurarius censendus, nec lucrum inde perceptum restituere tenetur, sed adueniente mala fide, lucrum illud illi pauperi restituere debet, quia tunc esset possessor male fidei, possessor autem male fidei nullo tempore præscribit, de regulis iuris in .6. & etiam quia in extrema necessitate pauperibus tenemur dare etiam de nostro. Qui n. (vt inquit diuus Ioan.) habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necesse habere, & clauerit viscera sua ab eo: quomodo charitas Dei manet in eo? quasi dicat non. Qui aut non habet in se charitatem, factus est velut es sonans aut Cymbalum tinniens, ut inquit sanctus Dei Apost. Si vero campfor esset in probabili dubio, vtrum. S. pauper ille posset sibi pecunias illas Lugduni soluere; vel ne, non debet semetipsum discrimini Exponere, Cap. iuuenis, de spons. Sed aut de hoc prius certificetur: aut cesset ab huiusmodi contractu, consequens igitur est, quod extra statum salutis sint illi, qui non proximi charitate, sed lucri cupiditate, frumentū aut alia blada, castaneas, oleum, pannum, & id genus, maiori præcio quam valeant ipsa estimantes, ad tempus vendunt, aut etiam pecunias ipsas ad lucrum inde percipiendum mutuant pauperibus, quos sicut probabiliter credunt, restitutionis tempore sine eorum Magno damno, non poterūt neq; lucrum ipsum neq; etiam & capitale restituere. Quapropter adueniente solutionis aut restitutionis tempore, pauperes ipsi vrgentibus huiusmodi creditoribus, coguntur aut curare quod

prime Io. 3.

prime cor. 13.

tem-

tempus illud ad ipsam restitutionem vel satisfactionem faciendā, cum Ipsorum maiori interesse & damno eis prorogetur, aut illa paucula bona mobilia vel stabilia, quæ pro eorum aliquali sustentatione apud se habent: non sine eorum damno vendere & alienare, aut ea ipsis creditoribus in solum dare, & cedere, aut quod ipsi, eorum filijs derelictis & fame pereuntibus, carceribus mancipentur.

V Ndecima prava affectio & adinuentio est illorum numulariorum, qui suas ad cambium dant pecunias alicui, quem sciunt aut probabiliter credunt esse prodigum, & huiusmodi pecunijs in ludis, luxu, illecebris delitijs, ac lascivijs, enormibus pompis, comessationibus, ebrietatibus atq; huiusmodi malis operibus abufurum. Hi . n . numularij sic suas dantes pecunias male agunt. Quia (secundum Apostolum) non solum digni sunt morte qui talia agunt opera: sed etiam qui consentiunt facientibus. Cum autem suas sic sciet̄r dantes pecunias hominibus sic prodigis, nō solum cōsentiant, verum etiam magnam eis occasionem offerant, eas dilapidandi, prodigendi in malos vsus, sequitur quod sint digni morte, nec aliquid inde lucri percipere debeant.

Rom. primo.

Hoc idem dicendum esset, si quispiam ad cambium suas daret pecunias furioso vel insano, cum furiosis & insanis de rebus etiam eorum proprijs administratio quam sæpissime interdicator. Hoc idem dicendum esset, si huiusmodi cambiosos suas ad cambium pro Lugduno darent pecunias illis, quos scirent vel pbabiliter crederent, illas deinde ad extorquendas ab alijs puta a magnis dominis magnas vsuras, seu iniusta lucra, puta viginti aut viginti q; supra sortē singulo anno pro singulo centenarij, exposituros, cum enim iubente domino, teneamur proximum nostrum sicut nosmetipsos diligere: & de proximo nostro curam habere, non recte, sed male agerent. hi qui modum & commodum facerandi atq; male agendi in magnum sui proximi damnum, atq; æternā Animæ damnationem, scienter subministrarent

Matth. 22.

eccles. 17.

Immo potius (sicut in hoc .s. dictum est) non lucro sed eterno damno digni essent , cum proximo suo mortifera perpetrandi opera fomitem suggererent. omitto si quis cam pfor suas ad cambium daret pecunias , filijs familias, mulie- ribus, seruis, &c. cum hoc quam rarissime contingat, & cla- re constet id non esse faciendum.

DVodecima praua adinuentio est illorum numulariorum qui suas ad cambium (vel quouis alio titulo aut ficto nomine) dant pecunias dominis & principibus huius seculi, quos sciunt aut probabiliter credunt in iniustis ne dicam impijsimis truculentissimisq; bellis aduersus Christi fideles , eos opprimendo, depopulando , deuastando , occidendoq; eas exposituros . Hi enim numularij sic suas dantes pecu- nias quam grauissime peccant. cum eorum pecunijs sic ad cambium datis , sint occasio innumerabilium & grauissimo- rum malorum, quo sanè sequitur ut inde non solum aliquid lucri percipere non possint , verum etiam & ad arbitrium boni viri , ad omnium quoruncunq; malorum, damnorum, depopulationum, deuastationum, mortiuq; inde proceden- tium satisfactionem in foro Animæ sint efficaciter inducen- di. Taceo (modestiæ causa) quid dicendum esset de illis numularijs qui suas ad cambium aut quouis titulo siue no- mine darent pecunias principibus (quocunq; fuerint illi) quos probabiliter credunt , huiusmodi pecunijs in iniustis aduer- sus Christi fideles bellis, aduocatis secum ad id perpetrandū etiam infidelium armis copijs & clase , non sine maximo christianæ reipub. damno & euerfione, atq; christiani nomi- nis dedecore, clam vel palam quouis modo vfuros vel po- tius abufuros.

Elie : 17

QVamuis . n . (vt inquit sanctus propheta) hominis cor vndiq; prauum sit & inscrutabile , variosq; atq; innu- merabiles in se reconditos habeat recessus, ex his tamen que hactenus super hoc cambiorum negocio scripta sunt, (quan- tum ego perspicere potui) satis luculenter apparet, quoc
&

& quibus prauis hominum affectionibus atq; adinventionibus, Lugdunense aut Bezenzonense Cambium depruari possit. Quod si forte his nostris rappacissimis temporibus aliqua alia prauæ adinventiones adinuentæ sint, aut (quod absit) crescente hominum malitia, in posterum adinuentur, illæ proculdubio aut ad aliquã istarum (quæ iam enarratæ sunt) reduci, aut per ea quæ superius iam dicta sunt, & hic inferius dicentur, illarum adinventionū fraudulentæ falaciæ dignosci, dissoluiq; poterūt, quæ sanè fallaces fraudulentæq; hominum ad inuentiones insatiabili cupiditate adinuentas, ipse dominus nimia sua pietate ab omnium cordibus auferre atq; penitus eliminare dignetur, ne (quod absit) ob incredibilem ipsorum hominum cupiditatem, ipse dominus eos à facie sua proiciat, atq; de eis sicut de insatiabilibus illis iudeis dicat. Dimisi eos secundum desideria cordis eorum: ibunt in adinventionibus suis. Et subinde quam iustissime reddat & det eis iuxta fructum adinventionum suarum, nescientes .n. facere rectum. Et thesaurizantes iniquitatem & rapinam in ædibus suis. Nullam habent commutationem quam dare possint pro anima sua, sed velut idolorum serui, in alio seculo mergentur in interitum & perditionem. In hoc autem seculo (ut ipse dominus ait) circumietur terra ipsorum, & detrahetur ex ea fortitudo sua, & ædes eorum deripientur, sed si Christi fideles, non in suis adinventionibus, sed (vt decet) in vijs dei ambulauerint, pro nihilo & gratis ipse deus inimicos eorum humiliabit, & super tribulantes eos mittet manum suam. Quapropter negociatores in cambijs, (vt sicut decet) sibi & rebus suis recte consulant, omni diligentia & studio à prædictis omnibus quibuscunq; prauis adinventionibus penitus caueant. & commutatiuam æquitatem ac iustitiam & christianam charitatem in omnibus quibuscunq; suis negocijs diligentissime seruent. Iustus .n. (vt ait sanctus Propheta) vt palma florebit, sicut cedrus libani multiplicabitur in do-

Ps. 20.

Her. 27.

Amos. 3.

Matth. 26.

Epl. 5.
primo Tim. 6.

Amos. 1.

Ps. 6.

Ps. 17.

mo domini. Omitto breuitatis gratia alias penas quibus manifeste Vfurarij, humano iure plectendi sunt. Omitto quid dicendum sit de illis qui aliorum nomine dant aut accipiunt ad vsuram. Omitto horum faeneraticiorum contractuum mediatores, siue profonetas & notarios quoscunq; qui eorundem contractuum publica conficiunt instrumenta. Atq; huiusmodi contractuum siue eorundem instrumentorum testes, eosq; etiã qui vsurarum schedulas subscribunt, Aut ipsis vsurarijs atq; vsurarum prauitatibus consilium auxilium vel fauorem quouis modo praestare non verentur. Omitto deniq; eos qui comedendo, vestiendo, imburfando vel quouis alio modo de vsurarijs sciẽter vel probabili opinione participant. Hæc enim & similia (quantum ad praesens spectat) ad propositum questum nõ necessario requiruntur.

Itaq; (quo ad primam huius tractatus partem) quæ hætenus Dicta sunt sufficiant.

FINIS PRIMAE PARTIS.

Cap. Primum, Quod ars campforia recte ordinata,
honestâ & laudabilis ac digna sit præmio.

E Narrata & discussa natura & qualitate artis Campforiæ, in quantum mere solum inuenta & vsitata est ad ipsius campforis priuatum commodum & lucrum, enumeratis etiam atq; explanatis ipsorum campforum ipsa campforia arte sic vtentium prauis adinventionibus, consequens est, vt in hac secunda huius tractatus parte, de ipsa arte campforia, quatenus œconomica & politica vitæ deseruit, ac de recto ipsorum Campforum ipsa arte campforia sic vtentium, vsu, dicamus.

D Ico igitur primo, quod Ars campforia (quatenus œconomica & politica vitæ deseruit) siue vt ad publicum in primis, & subinde ad condecens ipsorum campforum priuatum bonum, saltem tacita intentione, ordinatur, est honesta, atq; laudabilis, ac digna præmio. Hæc propositio sic declaratur. primo quidem, quia ipsa Ars campforia (hoc modo sumpta) est expers illarum conditionum quibus à philosopho in libro polit. improbatur. Quapropter ipsa (hoc modo sumpta) non improbanda, sed potius laudanda, & præmio digna esse videtur.

Secundo, quia ipsa Ars campforia ex hoc solo quod vtatur pecunia, quo ad eius vsum secundarium, videlicet venditionem ex parte capientium ad cambium, reprehensibilis esse non debet, cum & Calcearius, & Birretarius, & quicumq; alij Artifices bono publico, & priuato rectè deseruientes, cū eorum artificialia alijs vendunt, non sint reprehensibiles, immo laudabiles sint, & ob eorum artificia digni competenti lucro, & tamen (vt patet) tunc, vt sic, suis artificialibus non quo ad eorum primarium, sed quo ad eorum secundarium vsu vtuntur. Et hoc quia huiusmodi artifices sic venden-

propositio in-
tenta.

prima ratio

Secunda

do eorum artificialia, ad publicum in primis, subinde ad cō-
 decens ipsorum artificum priuatum bonum, huiusmodi eo-
 rum artificialia recte ordinant. Quapropter similiter & ip-
 se campfor, cum recte dando suas pecunias ad cambium,
 (sicut clare constat) bono publico & priuato recte deser-
 uiat, honeste Laudandus, & competenti suæ industriæ præ-
 mio dignus habendus est, secus autem esset, si ipse cāpsor,
 ipsa arte Campsoria (vt pure campsoria est) & vt adinuen-
 ta & vsitata solum (quantum esset ex parte ipsius campso-
 ris) ad priuatum & proprium ipsius campforis commodum,
 vteretur. Hoc enim modo ipsa ars campsoria haberet simul
 illas tres condiciones, quibus insimul coniunctis, ab ipso
 philosopho reprehenditur, quod tamen nō contingit quan-
 do (sicut ostendimus) ipsa ars campsoria & ipsa cambia ab
 ipso campfore, saltem tacita intētionē, ad bonum publicū
 & commune in primis ordinantur. Tertio principaliter
 idem sic ostenditur, ipsa ars campsoria, hoc modo sumpta,
 sicut ex proprijs propositionis propositæ terminis patet, ad
 honestum & laudabilem finem recte ordinatur, & quoniā
 omnia à suo fine perfectionem accipiunt, & denominanda
 sunt, consequens est, vt & ipsa honesta atq; laudabilis &
 digna sit præmio. Hoc idem ex ipso cambio realitantum,
 quod (vt superius declaratum est) cambium ad minutum
 vocatur, clarius ostendi potest. In eo enim (cessante om-
 ni fraude, secundum omnes doctores qui de huiusmodi ne-
 gocio scripserunt, campfor pro sua industria, labore & in-
 teresse, iuste & laudabiliter aliquid moderate inde lucrari
 potest. Quia videlicet bono publico in primis, & subinde
 bono priuato recte deseruit. Cum autem campfor qui per
 literas suas dat pecunias ad cambium pro varijs & multis
 terrarum locis & regnis, vt inde emanatur merces & alia hu-
 manæ vitæ vitia & necessaria, longe magis (vt clare cō-
 stat) quam campfor ad minutum, bono publico, vndiq; recte
 deseruiat, Maiori itaq; laude & competenti præmio dignus
 haben-

Tertia

Quarta

habendus est. Accedit ad hoc, quia industriae accedentis operi licito, ratio est habenda, & aliquid mercedis dari debet. l. si heres. ff. ad. l. falcidiam. Sic etiam & Apostolus ait. Quis militat suis stipendijs vnquam? quasi dicat nemo, Et Dominus in Euangelio, Dignus est enim operarius mercede sua. Qui enim sentit onus, sentire debet & commodum. De reg. iur. in. 6. Cum autem hæc campforum industria & labor in transmittendo suas pecunias, & eas quidem in magna summa, atq; ad multas & varias totius vniuersi partes (sicut mercatoribus principibus & œconomis clare constat) sit valde utilis, immo pro humane vitæ rebus necessarijs comparandis, & ciuitatum Prouinciarumq; atq; regnorum commoditatibus prouidendis, multum necessaria, & propterea ad licitum & iustum opus plurimum accedens, consequens est, vt ipsi campfores huiusmodi cambia sic exercentes, ob eorum industriam atq; exercitium, concedens lucrum ad arbitrium boni viri recte reportent.

Quinta

prime cor. 9.

Luc. 10.

Cap. secundum, Quo tempore cambia realia per literas celebrari possint.

ET quoniam omnibus in rebus modus & ordo non sine magno studio & diligentia seruandus est, condecēs est, quod sicut mercatores de rebus ad hominum vitam & commodū necessarijs, Regnis, Prouincijs, Ciuitatibus, locis, Familijs, & priuatis personis communiter toto Anno negociando prouidere curant. Ita proculdubio congruum & conueniens est, quod & ipsi campfores siue numularij suarum pecuniarum commutationibus atq; translationibus huic bono publico atq; ipsis mercatoribus deseruientes, toto etiam anno, statutis tamen temporibus, & æqua lance iustitiæ, videlicet commutatiuè vtrinq; seruata, suas pecunias ad cambium ipsis mercatoribus dare possint, quatenus ipse res ad publicum & priuatum commodum vtilis ac potius necessaria, ab ipsis & quibuscunq; alijs vbiq; locorum commo

Cap. 7.

Cap. 7.

Cap. 7.

de inueniri, emi, & vendi possint. Cum ipse pecuniæ, teste philosopho primo pol. & s. Eth. Ad hæc & similia comparanda inuentæ & institutæ sint, hinc factum est, quod (loquendo de Lugdunensi aut Bezenzonensi cambijs) singulus quisq; annus (iuxta quatuor naturalia tempora) in quatuor distinctus fuerit nundinas, in nundinas videlicet apparitionis, Paschatis, Augusti, & omnium sanctorum in quibus sanè nundinis (statuto tamen & præfixo tempore) postquam videlicet clausæ, & missæ fuerint literæ câbriorum præcedentium nundinarum, & antequam claudantur literæ cambiiorum pro nundinis sequentibus, cuiuslibet (vt decet) sine quauis fraude & dolo, pretio tunc in illo foro ad numeratum communiter corrente. Liceat dare & accipere pecunias ad cambiũ p nundinis videlicet illis duntaxat tunc immediate sequentibus, quatenus inde commode emi possint merces & alia humanæ vitæ commoda, vtilia, aut necessaria. Similiter & tempus illud quod assignatur inter datam & pro ea aliam alibi consignandam pecuniam. Non assignatur solum vt accipiens ad cambium possit ire, aut eius literæ per alium mitti, possint, ad locum vbi eius nomine ipsi campfori aut eius agentibus pro eo, ipse aliæ pecuniæ sunt consignandæ, sed etiam assignatur ad debitã atq; honestam & moderatam ipsius ad cambium capientis comoditatem, ipsi enim ad cambium capientes. Non possunt transmissis & datis literis, semper statim reddere summam pecuniarum pro cambio facto alibi consignandam, datur insuper, & præcipue, pro bono publico, ad quod cambia ipsa tanquam ad finem suum in primis ordinata sunt, pro commodo, videlicet, & beneficio inde proueniente, Terris, Castris, Ciuitatibus, Prouincijs, & Regnis, merciu victualium, multarumq; aliarum rerum humanæ vitæ necessariarum atq; vtilium egentibus. Quapropter huiusmodi tempus, rationabiliter esse debet aliquantulum maius quam requirat accessus siue missio literarum ad locum soluendorum

uendorum cambiorum, hoc autem taxandum est (sicut regulariter fit) secundum laudabilem & approbatum Consuetudinem vim legis habentem.

Cap. tertium, Quod nundinæ & cambia, in iudicio, & extra rata, & firma sunt.

Huiusmodi autem institutio, Statutum, siue consuetudo de huiusmodi nundinis, & earum tēporibus, atq; de omnibus alijs quibuscunq; quæ in eis rectè gerenda sunt, quatenus ipsa cambia, atq; alia quæcunq; quæ in eis recte pro cōmuni bono (vt diximus) celebranda sunt, rata & firma (sicut decet) in iudicio, & extra, apud omnes quoscunq; vbiq; locorum habeantur. Omisissis (breuitatis gratia) multis & varijs legum authoritatibus, aliquo bono fine, non affectu & arbitrio singulorum, Sed communi omnium (vt decet) consensu, accedente ad id etiam principis authoritate, Non per errorem, sed ex certa scientia, atq; diuturnitate temporis, instituenda, ordinanda, comprobandaq; esse oportuit. Et hoc modo, huiusmodi consuetudo vim legis habet, cum ipsa consuetudo (de qua nobis modo est sermo) sit ius quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur. di. prima, cap. consuetudo. cum autem omnia hæc & singula in hac huiusmodi nundinarum institutione, & earū suorumq; temporum distinctione, atq; in rebus alijs omnibus & singulis pro ipsis cambijs rectè peragendis (sicut in hac arte campforia peritis constat) clare reperiantur, clare sequitur, quod huiusmodi institutio siue consuetudo, atq; omnia alia & singula quæ (cessante omni quauis fraude & quouis dolo) in huiusmodi nundinis sic institutis & ordinatis peraguntur, in iudicio & extra, apud omnes quoscunq; vbiq; locorum rata & firma sint habenda.

Que consuetudo vim legis habeat.

Cap. quartum, Quod Lugdunen. siue Bezenzonen.

cambia, vera & realia cambia per literas dicenda sint.

Hæc autem cambia, puta hic Genue pro Lugduno aut Bezenzono, cessantibus omnibus superius dictis fraudibus celebrata, vera & realia cambia per literas dicenda sunt.

Prima ratio

Hoc autem sic ostenditur. Primo quidem quoniã diffinitio veri & realis cambij per literas sibi competit. 8°. &c.

2ª parte huius

consequentia nota est, & Antecedens probatur sic, deffinitio enim veri & realis cambij per literas (sicut superius ostendimus) est commutatio vnus generis in aliud genus numismatum, pro mercibus & alijs rebus humanæ vitæ necessarijs cõparandis, confectis & alio missis huius commutationis literis pro consignando illo alio numismatum genere, Hæc autem omnia & singula huiusmodi Lugdunensi aut Bezenzonensi cambio cõueniunt, exempli gratia, hic Genue vbi contractus celebratur, dantur à campfore ipsi venditori pecuniæ, quæ quum sint præsentis, (formaliter loquendo) quatenus videlicet præsentis sunt, non subsunt periculis, laboribus nec expensis, Lugduni verò à capiente ad cambiũ soluuntur campfore pecuniæ, quæ causa distantie localis, (formaliter loquendo) subsunt periculis laboribus & expensis, pro ipsis videlicet Genueam reducendis. Quare, in quantum distantes sunt, à pecunijs datis à campfore saltem (vt ita dixerim) extrinsece, genere differunt, aliquo etiam modo differunt intrinsece. Quoniam hic Genue regulariter pecuniæ vnus generis tantum, puta scutorum tantum in auro, à campfore soluuntur. Lugduni verò à capiente ad cambiũ pecuniæ regulariter trium generum assignantur, scutorum videlicet aureorum, monetarum Argentearũ, & pagiolarum. Quare & intrinsece genere differunt. Insuper de huiusmodi numismatum commutatione, (vt ex iam dictis patere potest) literæ sunt conficiendæ Genue, & deinde Lugdunum mittendæ, & ibi ipsorum qui pecunias dederunt ad cambiũ, agentibus consignandæ, vt huiusmodi

numismatum commutatio, suum (vt decet) sortiatur effectū, vel saltē (quāuis id raro faciendum sit) de consensu ipsius cāpsoris, eidem detur creditum & fides de ipsis pecunijs soluendis. Ad driām cambij minuti, in quo quia idem est locus commutandarum pecuniarū, non requiruntur literæ, sed sufficit tantummodo, ipsarum dandarum & recipiendarum peccuniarum effectualis & iusta commutatio, dicitur deniq; pro mercibus & alijs vitæ humanæ necessarijs, comparandis. Quia (vt dictum est) iuxta mentem philosophi, huiusmodi numismatū cōmutatio, ob id præcipue adinuenta est. Diffinitio ergo veri & realis cambij per literas Lugdunensi aut Bezenzonensi cambio competit, quare &c. Secundo hoc idem sic ostenditur. Secundum enim doctores qui de hac re loquuntur, quum quis habens, puta Genuæ, pecuniam, dat eam cāpsori, vt suis literis faciat eam vel aliam eiusdem generis intrinsece, Romæ vel Neapoli sibi vel alteri consignari. Verum & reale cambium per literas censetur: igitur à fortiori hoc idem erit cambium Lugdunense aut Bezenzonense, hic Genuæ (vt dictum est) celebratum. Cū in eo inter datam & recipiendam pecuniam, & regnorum diuersitas, & numismatum varietas maior reperitur, quare &c.

p^o. pol. 7. cap.

Secundo

Cap. quintū, Qualis contractus cambium Lugdunense aut Bezenzonense nuncupari possit.

VT autem cognoscatur qualis contractus ex contractibus nominatis sit in huiusmodi Lugdunensi vel Bezenzonensi cambio, non videtur quod (loquendo de contractibus nominatis quos nos arbitrari possemus esse in hoc cambio) huiusmodi cambij contractus possit esse contractus locationis operum ex parte cāpsoris, quia cāpsor non suscipit aliquam pecuniarum summam transuehendam, sed illam po-

Cambium reale per literas nō est contractus locationis ex parte cāpsoris.

titus

tius transfuehit, capiens ad cambium. Quoniam à campfore accipit pecunias Genuæ, & eas vel alias deinde reddit & consignat Lugduni. Nec similiter potest esse contractus permutationis propriæ, si pecunia reddenda (vt communiter contingit) sit futura, quia præsentis ad futurum, sicut & certi ad incertū, non est permutatio proprie. C. de re. perm. l. i. & in glo. quæ allegat. l. quoniam eodem titulo, vbi sic sentiunt Bart. & Bal. Si tamen vtraq; pecunia, danda scilicet & recipienda siue reddenda esset præsens tempore, posset fieri in ea permutatio, etiam si esset omnino eiusdem generis intrinsece. puta omnes scuti aurei, immo etiam si esset eadem numero. Quia quæ redderetur (vt diximus) esset affecta qualitate distantie localis. Et ita vt reduceretur ad locum in quo à campfore prius data fuit, (per se loquendo) esset subiecta periculis laboribus & expensis, & sic esset aliquo modo alia. Verū quia raro est præsentia vtriusq; pecuniæ, raro est ibi pmutatio, & si quandoq; ibi esset vera permutatio, de ipsa iudicandum esset sicut & de contractu quem in hoc Lugdunensi vel Bezenzonensi cambio esse demonstrabimus.

NEC etiam est ibi contractus mutui, ex parte capientis ad cambium, quia capiens ad cambium non prius dat & postea recipit, sicut fit in mutuo, sed e contrario, quia primo recipit, & postea dat. Similiter etiam non est ibi proprie mutuum ex parte campforis, licet ipse campfor primo det, & postea recipiat. Primo quia in mutuo secunda acceptio fit post primam, ratione temporis, in quo accipiens pecunias ad mutuum indiget illo tempore, hic autem (si recte consideretur) fit ratione distantie locorum, in quibus datur & recipitur pecunia, datur enim puta hic Genuæ, & deinde recipitur Lugduni aut Bezenzoni. Sicut etiam in antiquis cambijs fieri solebat, quando videlicet capiens ad cambium prius dabat pecunias suas, postea eas alio in loco recipiebat, etiam si tempus inter prius datam & deinde receptam pecuniam, sit aliquantulum maius quam hæc localis distantia pro reddē

non est contra-
ctus per muta-
tionis propriæ.

non est contra-
ctus mutui.
prima ratio.

reddendis & consignandis pecunijs requirāt : quia (sicut dictum est) huiusmodi tempus ad arbitrium bonorum datur ad debitam & conuenientem commoditatem restituentium siue mercatorum : quibus (vt diximus) ipsa Ars campforia pro communi bono in primis & subinde (vt decet) priuato deseruit. Ipsi autem mercatores, communiter non possunt, confectis cambij literis, statim æquū conscendere & Lugdunum proficisci, aut eò aliquem alium mittere, vel merces suas statim distrahere, aut sua credita ab alijs exigere, vt pecunias inde acceptas, cāpsori Lugduni respōdeāt. Secūdo nō est hic mutuū, quia in mutuo pecunia restituēda (p se loquēdo) debet esse eiusdē generis cū pecunia mutuata, quia recipiēs mutuū obligatur ad rātūdē in eodē genere: vt si mutuaui tibi ducatos aureos, teneris mihi restituere ducatos aureos. Si monetā argēteā, monetā argenteā. Si æreā, æream. l. paulus. ff. de sol. adeo quòd si conueniatur vt res data restituatur in alio genere, puta grossi pro ducatis, vel vinum pro tritico, non est proprie mutuum, sed contractus innominatus. l. ii. in. princi. §. i. ff. si certū petatur. In hoc autem cambio Lugdunensi pecunia restituenda (vt cap. præcedente diximus) duobus modis est alterius generis a pecunia data à campfore, quòd etiam & in nostrorum antiquorum cambijs fieri contingebat. quare &c. Tertio mutuans (per se loquēdo) non subiacet alicui periculo in sorte mutuata, quia (vt dictum est) mutuatarius tenetur mutuanti ad tantundem in eodē genere, quia est debitor generis. genus autem perire non potest. l. in ratione. §. verum. ff. ad. l. falcidiā. Amplius mutuans pro cautione sua, pignore apud se retento, aut aliqua alia cautione habita, cōmuniter pecunias mutuatur, quod in dante ad cambium non fit. Sed in Lugdunensi cambio, campfor subiacet periculo in sorte data, antequam enim pecunię reuertantur Genuam, vbi primo à campfore ad cambium datę sunt, (& si non sepe) quandoq; tamen, (vt experientia testatur) contingit quòd campfor damnum patiatur

cap. 2. huius
secūdæ partis

Secunda

Tertia

Quarta

in sorte. Quarto mutuans pecunias suas (absolute loquendo) potest eas à debitore, habita prius aliquali temporis moderatione, quouis tempore repperere. l. quod dicimus . ff. de solutionib. & . §. omnis glo. vers. dub. institut. de verbo. obli. Dans autem pecunias suas ad cambium, non potest eas ante tempus ad solutiones cambiorum designatum repetere, quia propter non est contractus mutui. Dico igitur (saluo semper saniori iudicio) huiusmodi Lugdunense aut Bezenzonense cambium, non esse contractum mutui sed esse contractum emptionis & venditionis, emptione videlicet se tenente ex parte campforis. venditione vero ex parte capientis ad cambium, pecunia enim quæ datur à campfore puta Genuæ, se habet vt præcium, quæ vero Lugduni aut Bezenzoni à capiente ad cambium consignanda est, ut stat sub illa distantia locali, se habet vt res venalis. Pecunia enim non solum vendi & emi potest (vt est purum aurum vel argentum) eo videlicet modo quo venditur, & per se, pro auro vel argento fracto, verum etiam vendi & emi potest, in quantum pecunia, quamuis non per se, sed per accidens, idest per aliud, videlicet gratia suæ materiæ, puta auri vel argenti, ex quo conflata est, quod quidem à simili sic astrui potest. Quemadmodum enim ex philosopho primo pol. cap. 6. constat, ipsa res artificiali, quatenus artificialis est duobus modis vti possumus. Vno quidem modo (quo ad eius proprium & principalem vsum) qui est is ad quem ipsa res artificialis, (vt sic artificialis) est, primo & principaliter ordinatur. Alio vero modo, quo ad eius communem & secundarium vsum, qui est omnis eius vsum alius a primo, ad quem tamen ipsa res artificialis in quantum talis est, communiter & secundario ordinari potest, exempli gratia, ipso calceo vti possumus dupliciter, videlicet, quo ad eius proprium & principalem vsum, & hic est calciatio, ad quam (vt calceus est) primo ordinatur, ob calciationem enim calceus primò inuentus est & etiam quo ad eius communem & secundarium vsum, puta

emptio-

est contractus
Emptionis &
& venditionis
& quomodo

Pecunia duobus
modis vti
dibilis est.

Quod pecunia
vt pecunia
fit vendibilis.
& quomodo
prima ratio.

emptionem & venditionem, quæ tamen emptio, & veditio, secundario tamen etiam competit calceo in quantum calceus est, emitur enim & venditur calceus, non solum pro puro corio aut puro panno laneo vel serico, verum etiam & in quantum calceus, laneus, vel sericus, aut de corio est, licet ipse calceus non ad emptionem & venditionem, sed ad calciationem primo & proprie sit ordinatus, primus enim vsus competit calceo per se simpliciter & absolute, in quantum calceus est. Secundus vero scilicet emptio & venditio competit calceo, etiam in quantum calceus est, sed non simpliciter & absolute, sed per accidens id est per aliud gratia .s. suæ materiæ, in quantum, videlicet, calceus est de corio, vel de panno, laneo, aut serico. Hoc idem & de qualibet alia re artificiali puta bireto, calligis, diploide &c. dici potest, quòd .s. ea uti possumus & quo ad eius primum & propriū vsum ad quem, videlicet, primo & proprie ordinatur, & quo ad emptionem & venditionem ad quam etiam, ut talis res artificialis, communiter & secundario ordinatur, cum autem & ipsa pecunia, ut pecunia est, quid artificiale sit, ea (ut sic) artificialis est, uti possumus dupliciter. Primo quidem quo ad eius vsum proprium & principalem, qui simpliciter & absolute competit ei, ut pecunia est. & hic est, ut ex statuto legis sit valor siue precium Rerum venalium. Ad hoc enim pecunia (ut sic formaliter loquendo) primo adiuuenta & ordinata est. Ut habetur primo pol. & .8. Eth. Et ipsa (ut sic) formaliter & absolute est omnino inuendibilis, quia sicut albedo non potest esse alba, sed est id quo aliquid formaliter est album, ita valor siue precium non potest appreciari, sed est id quo alia appreciantur, seu est regula appreciandi, & ad hunc sensum intelligendi sunt doctores quum dicunt, pecuniam esse omnino inuendibilem. Secūdo autem modo uti possumus pecunia quo ad eius vsum communem & secundarium, alium videlicet à primo, qui tamē competit ei etiam ut pecunia, non tamen simpliciter & ab-

Cap. 6.

Cap. 14.

Quomodo pecunia sit omnino inuendibilis.

solute, sed per accidens, idest per aliud, videlicet gratia suæ
 materiæ, vt s. est valor in tali materia, puta auro vel ar-
 gento ex quo ipsa pecunia conflata est, & ipsa (vt sic.) sicut
 & de calceo dictum est, gratia suæ materiæ emi & vendi
 ac apreciari potest. Et vt formaliter arguatur, dicatur sic.
 ois res artificialis, vt artificialis est, gratia suæ materiæ, emi
 & vëdi pōt, sed pecunia vt pecunia, est res artificialis vt arti-
 ficialis est, ergo pecunia vt pecunia, gratia suæ materiæ emi
 & vendi potest. Minor de se est nota, & maior patet ex de-
 claratione à simili facta, & etiam inductiue discurrendo per
 singula artificialia, quare &c. tres ergo propositiones habi-
 tē sunt de ipsa pecunia, quarum vna est, quod si sumatur
 pecunia vt legis statuto est simpliciter valor siue precium re-
 rum venalium, est omnino inuendibilis. Secunda est quod
 si pure sumatur pro auro aut pro argento fracto, est vendi-
 bilis per se. Tertia si sumatur vt pecunia est ex tali vel tali
 materia, aut tali vel tali affecta qualitate, est vendibilis per
 accidens idest per aliud, gratia .s. suæ materiæ, vel alterius
 suæ qualitatis. Secundo hoc idem sic astruitur, secundum
 enim philosophum primo pol. (per argumentum à contra-
 rio) clare elici potest, quòd supposita ipsius artis campforiē
 honestate finis, sicut & modo in hac parte supponimus, lici-
 tum sit lucrari commutando pecuniam cum pecunia, quod
 sané sub eodem principe esse non posset, si ipsa pecunia sem-
 per daretur & acciperetur, solum secundum valorem lega-
 lem, cum sub eodem principe valor pecuniarum legalis idē
 sit, opus est igitur secundum mentem philosophi, quod ipsa
 pecunia ex altera parte rationem rei venalis habere possit.
 Et ita sit vendibilis, ex altera verò rationem precij, quo ipsa
 pecunia ratione suæ materiæ aut localis suæ distantix emi-
 tur vel venditur. Tertio sic, philosophus primo pol. ex-
 presse vult quod quis possit vti pecunia aliter quàm vt pre-
 cio rerū venalium. Et ibi dat exemplum à simili superius
 positum de calceo, quapropter quis potest vti pecunia vt re-
 venali

ratio formalis

pecunia tribus modis confide- rari potest. primus modus

secundus

tertius

secunda ratio cap. 7.

Tertia Cap. 6.

venali, quia omnis res corporalis vtibilis homini, est aut precium aut appreciabile. Quarto sic: omne id quod cum lucro recte dari potest ad locationem, potest etiam emi & vendi. Hęc propositio est per se nota, cum omne tale sit pecunia estimabile, sed pecunia est huiusmodi. Hęc minor est Abb. in prol. titulo de vsuris. Ac etiam & diui Thomę .d. Egidij Romani. D. Archie. Flo. & omniũ summistarum. quare & c. Illud itaq; dictũ diui Ambrosii quod adducitur, dist. 47. cap. Sicut, quod videlicet ex pecunia, pecunia non nascitur, intelligendum est in contractu mutui, vt ex ipsiusmet. d. Ambrosii verbis clare elici potest, ibi enim diuus Ambrosius loquitur de vsuris. Vsurę autem non committuntur nisi in contractibus mutui, vel expressi vel saltem taciti, sicut etiã habetur rub. de vsuris .c. consuluit & .14. q. 3. per totum, cum vsura sit lurcũ accedens ex mutuo, pacto vel intentione principali. Quinto sic, omne id quod potest estimari maiori vel minori precio est vendibile, sed ipsa pecunia est huiusmodi, ergo & c. Maior enim suis terminis patet Minor vero clare habetur rub. de censibus .c. olim causam. & c. cum canonicis, facit l. quoniam. C. de rerum permutatione. l. per permutationem. Consequens est igitur vt ipsa pecunia (eo modo quo dictum est) emi & vendi possit. Hoc idem etiam est de mēte diui Thomę, sicut clare elici potest ex eius verbis secunda secundę. q. 77. articulo quarto, & secundo de regimine principum cap. 14. sicut & ipsi Thomistę in eorum summis ipsum exponunt & sequũtur, quibus sanẽ omnibus clare sequitur, quod ipse contractus cambij Lugdunensis & bezenzonensis possit esse & sit contractus emptionis & venditionis, emptione videlicet se tenente ex parte campforis, venditione vero ex parte capientis ad cambium.

Quarta

Quinta

corelatiũ principaliter intentum.

Caput sextum, Quod pecunię quatenus sunt loco distantes, minus valeant quã vt præsentes.

ET quoniam sicut superius parte prima, secunda praua

adinuen. dictum est, vt contractus emptionis & venditionis iuste fiat inter precium & rem venalem æqualitas seruanda est & vt huiusmodi æqualitas in ipsa numismatum commutatione clarius cognoscatur. notandum est, quod si campfor Genuæ emens pecunias sibi Lugduni consignandas, soluit præcium Genuæ, pecuniæ illæ siue scuti illi de Marca, Lugduni consignandi, ipsi campfori Genuæ existenti, (per se loquendo) minus valet, quàm si sibi Genuæ assignarentur quia (per se loquendo) res loco distans minus valet emptori quàm præsens. Hoc enim clare patet inductiue in omnibus, discurrendo per singula. Et quanto res magis distat, (per se loquendo) tanto minus valet, proinde si nobis venderentur pecuniæ vel merces quæ essent apud Tartaros vel indos eas longe vel minori precio quam illas pecunias vel merces quæ nobis consignande essent in Francia, vel in Hispania iuste emeremus. Alia ratio est, quia res subiecta periculis laboribus & expensis, minus valet quam ipsa eadem ab huiusmodi oneribus libera. Sed pecunia loco distans emptori ad hoc vt ad ipsum transfuehatur (per se loquendo) subest periculis, laboribus, & expensis, igitur ipsa pecunia (vt loco distans) ipsi campfori minus valet quam si esset præsens, atq; ab huiusmodi oneribus libera. Maior est per se nota. Similiter etiam & minor. Tertio hoc idem sic astrui potest. In cambijs enim illis realibus quæ alias communiter fieri solebant, quum videlicet, quispiam negociandi gratia volebat ad alium locum se transferre, suas campfori dabat pecunias, vt ipse campfor suis literis pecunias illas illo in loco ei consignari faceret, secundum omnes doctores qui de hac re hactenus scripserunt, ipse campfor sic assignari faciens pecunias illas, aliquid lucri inde iuste lucrari poterat. quia scilicet hoc modo illarum pecuniarum (causa secum contrahentis) translatoris vicem gerebat, & in huiusmodi translatione, (per se loquendo) pericula, labores, & expensas subibat. Nec huic rei obstaret si campfor haberet fratrem aut factorem,

prima ratio

secunda ratio.

Tertia

Responsio

illo

illo in loco habentem illas pecunias. Neq; etiam obstarēt, si ipse campfor omnino erat illo in loco tantam pecuniarum, summam pro alijs suis negocijs expensurus, & ad locum illum missurus. Hæc enim omnia per accidens se habent ad naturam cōtractus, & eius æqualitate consistit iustitia, quid enim attinet ad ipsius contractus vel commutationis naturam, in qua æquitas rei ad rem esse, oportet, si ex ipsius campforis industria, aut casu, ipse in diuersis locis cōsanguineos aut ministros habet siue pro eo agētes, forte gratis inuenit, & ex inde viarum ministrorumq; expensas lucrando diues fiat? Modo tamen ponderatis rerum conditionibus, æqualitate iustitię, videlicet, commutatiuæ æquitate vtrinq; seruata, fiat commutatio? His igitur rationibus satis clare cui libet constare potest, quòd pecuniæ loco distantes per se loquendo (vt sic) minus valent quam presentes.

Cap. 7. Quod (cessante omni fraude) cambia Lugd. siue Bezen. rectè celebrantur.

EX his omnibus coniunctim sequitur responsio pro altera parte ad propositum quesitum, & est altera conclusio principaliter intenta, quæ talis est. Cambia Lugdun. siue Bezenon. cessante omni quauis fraude ac praua adinventione, de qua supra, rectè celebrari possunt. Hæc conclusio ex prædictis primo probatur sic. In huiusmodi cambijs sic celebratis est contractus emptionis & venditionis, qui est contractus bonæ fidei & nulla quæuis fraus aut praua adinuentio, (de quibus supra) in eis intercedit, ergo (vt sic formaliter loquendo) rectè celebrari possunt. Antecedens quo ad eius primam partem, patet cap. 5. huius, quo vero ad secundam, etiam patet ex supposito. Consequentia vero, si rectè ponderentur, & penitus excludantur omnes quæcunq; prauę adinventiones quæ in prima parte huius tractatus enarratę sunt, sicut & in hac cōclusionē nostrā excluduntur, secundum doctrinam tam Theologorum, quam Canonistarū

obiectionē ad tacitam.

Altera conclusio principaliter intenta.

Prima ratio

ad-

Secunda

admittēda est. Secūdo sic, in istis cābijs sic celebratis, arbitrio bonorū & peritorū virorū. seruatur æqualitas iustitiæ commutatiuæ. ergo iuste fiunt. Consequentia apud omnes est

Tertia

nota, & antecedens ex dictis in prima parte, & cap. 6. huius secundæ partis, satis liquet. Tertio sic, in istis cambijs sic celebratis, arbitrio virorum bonorum & peritorum in arte campforia, ipsorum sic adinuicem contrahentiū neutra pars grauatur, ergo (formaliter loquēdo) recte celebrari possunt. Consequentia apud omnes doct. de materia cambiorum loquentes est nota. Antecedens verò ex prædictis recte

Quarta

ponderatis clare sequitur. Quarto sic, commutatio numismatum facta in istis cambijs sic celebratis, in primis ad bonum publicum, subinde ad beneficium tam emptoris quam venditoris recte ordinatur, & confert, ergo recte & iuste fit. Antecedens ex dictis patet, consequentia verò inferri

Cap. 6.

Quinta

potest ex verbis Philosophi primo pol. vbi vult, quòd emptio & venditio vt iuste fiat, ad bonum publicum & ipsius emptoris & venditoris beneficium sit facienda. Quinto sic, in cambijs illis realibus per literas quæ alias fieri solebant, quando. s. campfor suis literis curabat, vt pecuniæ, puta hic Genuæ acceptæ, alio in loco (Pura Neapoli, assignarentur secum contrahenti) vt superius dictum est, secundum omnes doctores, qui de hac re hætenus scripserunt. ipse campfor sic assignari faciens pecunias illas, aliquid lucri inde iuste lucrari poterat, quia videlicet, hoc modo causa ipsius secum contrahentis illarum pecuniarum translatoris vicē gerebat, & per se loquendo, in huiusmodi translatione, pericula labores, & expensas subibat. quam obrem nobis dicendum est, contractum hunc esse licitum & necessarium, ac iure gentium & naturali ratione munitū, quia campfor pro bono communi ad instantiam secum contrahentis subiit pericula viarum & nunciorum damna, pensiones operarū (& salaria factorum) vt not. in .l. pericula .ff. de nau. fæ. & .l. traiectitiæ. ff. de act. & oblig. & .l. qui Romæ. §. i. & .l. si heres.

heres. ff. ad leg. falcidiam, Sic igitur etiam hic à simili argui potest, Puta cum Petrus accipiens à campfore pecunias loco præsentis, idem Petrus campfori restituat pecunias loco & regno distantes, uidelicet, Lugduni, & campfor (per se loquendo) non possit pecunias illas reducere Genuam, nisi subeat viarum pericula, nunciorum damna, ac omnia & singula eadem onera, quæ ab ipso Bal. de alio cambio adducuntur. Qua igitur ratione etiam in hoc Lugdunensi cambio (cessante omn. fraude) celebrato, sicut & in illo non potest aliquid lucrari? Si enim in cambijs illis realibus in quibus campfor causa secum contrahentis, suis literis & industria transfert pecunias ab vno loco in alium locum, iuste aliquid lucratur, & plus & minus secundum maiorem & minorem locorū distantiam, qua de causa etiam in istis realibus cambijs (cessante omni fraude) celebratis, campfor causa secum contrahentis suis literis & industria transferens pecunias Lugduno Genuam, & ab vno regno in aliud regnum, non potest etiam iuste aliquid lucrari? campfor enim exercendo cambia Lugdunensia, est ne forte peioris cōditionis, quia prius secum contrahenti dat suas pecunias, & aliquo tempore vsu illarum priuatur, quam esset campfor ille qui alia cambia exercebat, & prius quam suas pecunias secum contrahenti alio in loco consignaret, ab eo accipiebat pecunias, & eis aliquo tempore poterat vti? Hoc sanè nullus sani capitis admitteret, quare &c. Sexto sic, si huiusmodi pecuniarum emptio & venditio in isto Lugdunensi cambio (cessante omni quauis fraude de qua supra) non iuste fieri posset, neq; etiam aliæ (quæcunq; fuerint illæ) aliarum quarumcumq; rerum emptiones aut venditiones iuste fierent. Immo nec fieri possent, & sic penè tota rerum negociatio, penitus polleretur. quod sanè esset absurdissimum, & publico commodo atq; humane vitæ & necessitati intollerabile, probatur sequella: quoniam per iam dicta in isto cambio sic celebrato, omnia & singula ad iniustitiam contractus em-

Sexto

conclusio in
pena.

ptionis aut venditionis facientia, vt patet penitus tolluntur
quæ vero ad emptionis iustitiam conferunt apponuntur. Si
ergo emptio in hoc cambio sic celebrato non iuste fit, nec e-
tiam emptiones aut venditiones omnium aliarum quarūcūq;
rerum quouis modo iustè fieri possunt. Et quia hoc est ab-
surdissimum, & intollerabile, ergo illud ex quo sequitur.
Quapropter ex his rationibus nobis dicendum videtur, quod
cambium Lugdu. siue Bezen. cessante omni quauis fraude
de qua supra, rectè ac iuste celebrari possit. Huius opinionis
est Bal. in rub. C. de consti. pecu. & in quest. per eum disputa-
ta, quæ dicit statuto cauetur, quod fænerator in prin. &
Archi. 14. q. 3. C. primo, ac saly. in auct. ad hæc in. 11. q. C.
de vsuris. Et Ioannes de Ana. in cap. nauiganti, de vsuris.
Et Io. cal. in consilio, 11. posito sub rub. de vsuris. & domi-
nus Alex. imol. in cons. 61. in. 2. volum. incip. viso processu
causæ vertentis in vlt. & D. Iaso de May^{no}. super prima par-
te codi. ca. de sum. Trini. & fid. cath. hunc eundem cam-
bij Lugdunen. Contractum hoc modo vt dictum est, celebra-
tum approbant, etiam Reuerendis .D. Thomas de vio Caie.
Cardinalis, & .D. Siluester de prierio Magister sacri Pala-
tij in sua summa. & alij quam plures, Gof. vero & hosti. &
quidam alij qui hunc contractum vel ei consimiles damnant
Hoc ideo damnant, quia sicut eorum scriptis patet, dicunt
ipsum esse contractum mutui, spe lucri celebratum, Alij
vero, vt .D. Archie. Flo. & Laur. de Rodul. & quidam sum-
mistæ de huiusmodi cambio loquentes, ad neutram partem
se determinant, quia videlicet, dubitant an sit contractus
venditionis vel mutui. Qui autem huiusmodi cambij con-
tractum, esse contractum emptionis & venditionis vel re-
ducibilis ad emptionem affirmant, hunc cambij Lugdun.
contractum (cessante omni fraude) celebratum, tanquam
iustum admittunt & approbant, quum autem superius mul-
tis rationibus declaratum & probatum fuerit, hunc cambij
contractum rectè celebratum non esse contractum mutui,
sed

sed emptionis & venditionis, si (vt dictum est) cessante omni quavis fraude ac prava adinventione celebretur, rectè atq; iuste admittendus & approbandus est. Et hæc quo ad secundam huius nostri tractatus partem dicta sufficiant.

Aliquæ tamen difficultates in huiusmodi Lugdunen. aut Bezen. cambijs sic (vt dicitur) rectè celebratis, insurgere possunt, quarum vna est ratione temporis, in quo secundum communem consuetudinem licet dari ad cambium, quia initio tēporis quo datur ad cambium pro nundinis illis quæ tunc celebrantur, communiter vt plurimum, minus dari solet, ac minori pretio emuntur pecuniæ Lugduni consignandæ, quam medio aut postremo tempore dari & emi solear, videtur ergo quod ex anticipata pretij solutione, pecuniæ Lugduni consignandæ minori emantur pretio quam emi deberent, quo fit, vt contractus iste vsurarius sit censendus, per argumentum a contrario, eo titulo cap. nauiganti. Casu secundo, Alia vero difficultas ex parte venditorū. Siue capientium ad cambium oriri potest, quandoq; enim, immo sæpius contingit, quod ipsi capientes ad cābium pro Lugduno aut Bezenzono, non habeant pecunias existentes Lugduni aut Bezenzoni ipsi campfiori consignandas, neq; etiam habeant ibi agentes pro eis, immo quandoq; neq; etiā habeant modum ibidem habendi huiusmodi pecunias consignandas, aut saltem modum ipsum non nisi magna cum difficultate inuenire possunt, quo fit, vt ipsi capientes ad cambium, quandoq; rogare cogantur eosdem met campfores a quibus pecunias ad cambium acceperunt, vt suis proprijs literis curent, quod nomine ipsorum capientium ad cambiū tales pecuniæ Lugduni aut Bezenzoni consignandæ sibi assignentur, quam ob rem sequitur quod ipsi campfores quandoq; scienter emant, pecunias ab illis, quos sciunt aut probabiliter credunt, eas Lugduni aut Bezenzoni, nec habere, neq; etiam saltem nisi magna cū difficultate ibidem habere posse, quam ob rem sequitur quod huiusmodi pecuniarum

prima difficultas.

secunda

siue commutatio non videatur recte neq; bona fide celebra-
 ta, insuper sequitur quod ipsi met campsores ab eo emanant
 pecunias quas quo ad locum, tempus, & formam, penitus in-
 tegras & immutatas, causa lucri eisdem confestim sunt ven-
 dituri, qui sané sic euentes, sicut adducitur 88. Dist. cap.
 eiciens. secundum diuum. Cris. super Mattheum de tem-
 plo Dei. sunt eijciendi, facit cap. quicumq; &c. si quis oblitus.
 14. q. 4. Tertia difficultas oritur ex parte campsores, quan-
 doq; enim contingit, quod ipsi campsores suas ad cambium
 dent pecunias, tantummodo initio temporis, quo dari potest
 pro nundinis illis, & hoc ideo faciunt, quia (vt dictum est)
 tunc communiter minus dari solet pro quolibet scuto de
 marcha Lugduni consignando, quam medio aut postremo
 tempore dari soleat, Adueniente postea medio aut po-
 stremo tempore, ipsi met campsores non dant, sed capiunt
 ad cambium pro eisdem nundinis pro quibus ad cambium
 prius dederunt, siue cedunt aut vendunt alteri illud eorū
 creditum, & hoc causa lucri, quia tunc communiter plus da-
 tur pro quolibet scuto de marcha Lugduni aut Bezenzoni
 consignando, quam initio temporis datum fuerit. Ex qua
 sané eorum anticipata pecuniarum exbursatione sequi vide-
 tur iniustitia, in prima difficultate iam tacta, ex earundem
 vero pecuniarum exbursatione, & venditione simul coniu-
 ctim, iniustitia secunda, quare &c. Ad primam autem diffi-
 cultatem & rationem, vno modo posset dici ad antecedens
 quod non semper contingit, quod initio temporis quo dari
 potest ad cambium, minus detur pro pecunia Lugduni assi-
 gnanda. quam medio aut postremo tempore, immo medio
 aut postremo tempore quādoq; ab ipso campsores minus da-
 tur, quam initio illius temporis datum fuerit, & hoc pro-
 pter varios rerum euentus in toto illo intermedio tempore
 quandoq; contingentes, verum quoniam id raro contingit,
 & ea quae raro eueniunt non sunt in consideratione, vt di-
 cunt Host. Io. Cal. & D. Abbas, atq; communiter omnes
 doct.

Matth. ex.

tertia

Responso ad
 primam diffi-
 cultatem.

Doct. super cap. Naviganti, alio modo respondendo dicitur, negando consequentiam illam, quia quod initio temporis minus datur, quam medio aut postremo tempore, hoc non procedit, sicut infertur, ex anticipata solutione siue pecuniarum exbursement, sed ex maiori venditorum & capientium ad cambium abundantia tunc communiter contingente capientes enim ad cambium pecunias, ideo eas capiunt, quia eis indigent, vel ut maius damnum quam sit illud in quo ex illo cambio incurrunt, evitent, vel sicut ferè communiter contingit, ut ex pecunijs ad cambium acceptis, magis lucrentur, quam sit id quod dant campfori, hæc autem commode fieri non possunt, nisi habita ad solutionem aliqua temporis commoditate, quia raro contingit, quod quum ad cambium capiunt, tunc habeant pecunias Lugduni consignandas, intermedium ergo tempus est occasio quod inveniatur venditores siue capientes ad cambium, quapropter quanto tempus intermedium est magis accomodatum ipsis capientibus ad cambium, tanto magis est occasio multorum venditorum, & paucum tempus, paucorum venditorum & multorum emptorum, iccirco (commodiore interiacente tempore) propter abundantiam venditorum (nisi aliquid aliud tunc de nouo eueniat) rationabiliter minus datur a campforibus, qui sunt ementes marchas absentes, & modico interiacente tempore, propter abundantiam emptorum, plus ab ipsis ementibus datur, Hæc eadem pretij varietas contingit etiam & sæpe (propter ipsarum pecuniarum abundantiam aut penuriam, sicut expertis in cambiorum negotio clare constat) si enim pecuniarum abundantia contingat, plus datur pro quolibet scuto Lugduni consignando, si vero penuria, minus datur, hæc itaq; duo, abundantia videlicet capientium ad cambium, & penuria siue (ut vulgo dicitur) strictitia pecuniarum, sunt immediata causa quod illo tempore intermedio inter dandas & recipiendas pecunias, pecuniæ Lugduni aut Bezenzoni consignandæ minori emā

tur pretio (e contrario vero cōmuniter sequitur) ex paucitate capientium ad cambium, & ex pecuniarum abundantia, Itaq; hi duo euentus rerum in tempore, & non anticipata, emptio, communiter sunt immediata causa minoris aut maioris pretij cambiorum, causa enim secundum naturales, est quæ dat esse rei cuius est causa, & qua posita, ponitur & eius effectus, & remota, remouetur. posita autem abundantia capientium ad cambium, & strictitia siue penuria pecuniarum ex parte camporum, minus datur pro singulo scuto de marcha Lugduni aut Bezenzoni consignando (remota vero) magis datur, id quod etiam per simile (quamuis a liquo modo contrario) declarari potest. In publicis enim aliarum rerum siue mercium nundinis aut mercatis, vt plurimum contingit, quod initio illarum nundinarum, quia tunc regulariter multi sunt emptores, communiter contingit quod tunc merces ipsæ maiori vendantur pretio, prope vero earundem nundinarum finem, ob ipsorum emptorū paucitatem, similes merces, si quæ remanserint, minori pretio distrahuntur, similiter & abundantia ipsarum mercium earum pretium communiter imminuit, penuria vero, earūdem pretium adauget, id quod (vt diximus) in intermedio tempore nundinarum ipsorum cambiorum communiter etiam contingit, huiusmodi tamen tempus intermedium nō debet esse multum longum, sed debet esse congruum & moderatum, vt .s. consequitur localem distantiam inter videlicet locum datæ & locum recipiendæ pecuniæ, secundum quam distantiam nihil nisi in tempore moueri potest, etiam si huiusmodi tempus sit aliquantulum maius quam huiusmodi distantia requirat, quia (vt dictum est) conceditur etiam ad debitam atq; honestam commoditatem mercatorum & ad cambium capientium, & hoc rationabiliter, quia bono fine, propter videlicet publicum & commune bonum in primis, non affectu & arbitrio singulorum, sed (vt decet) communi omnium consensu, & ad id accedente principum auctori-

stantia, non per errorem, sed ex certa scientia, ac diuturnitate temporis, facientibus consuetudinem vim legis habentem, ex predictis itaq; satis constat quod si a campforibus initio temporis nundinarum communiter minus datur, quam medio aut postremo tempore pro quolibet scuto de Marcha Lugduni aut Bezenzoni illis feriis consignando, id non contingit (vt dicitur) propter anticipatam pretij solutionem, sed propter abundantiam accipientium ad cambium, aut propter strictitiam siue penuriam pecuniarum, & id quidem iuste & absq; Dei offensa, modo tamen pecuniarum loco distantes sine quauis fraude & dolo aut praua adinventione, pretio tunc inforo ad numeratum communiter currente, emanant, atq; arbitrio bonorum & peritorum in arte campforia virorum, inter datam atq; recipiendam pecuniam feruetur æqualitas, & bona fide, congruoq; tempore cambium Lugdunen. aut Bezenzonense celebretur, ratione predicti temporis damnari non debet, cum contractus huiusmodi cambiorum (sicut ex dictis patet) abstracta ista differentia temporum, liciti sint, & hæc temporis differentia propter euentus rerum in ipso tempore saluari & iustificari possit. Et eo amplius quia (vt constat) huiusmodi tempus intermedium inter datam & recipiendam pecuniam non affectu aut arbitrio singulorum, sed communi omnium consensu, accedente ad id etiam principum auctoritate, non per errorem, sed ex certa scientia, ac diuturnitate temporis pro bono communi, quæ omnia simul vim legis habent, est institutum atq; concessum, restat itaq; quod si pensata rei absentia & loci distantia, talis numismatum commutatio, modo predicto fiat, cōtractus tales iniusti indicari nō debeant, ratio autem facta a contrario ex cap. nauiganti vera esset, si ratione temporis ex anticipata pecuniarum exbursatione lucrum proueniret: quod in casu nostro non contingit, quū a campfore, congruo tempore, ipso iure mercatoribus cōcesso, ipsæ pecuniarum exbursentur, & si postea ipse inde aliquid

quid lucraretur, id sicut ostensum est, non ratione temporis, sed ratione euentus rerum in ipso tempore, ex abundantia videlicet capientium ad cambium (aut ex pecuniarum penuria procedit (seruata semper vtrinq; iustitiæ commutatiue æqualitate) quare ratio illa contra conclusionem nostram non militat, quamuis campsores ipsi tutius sibi consulerent, si dando suas pecunias ad cambium, oculo mentis suæ potius respicerent ad fraternam charitatem, quam ad lucrum quod ex tempestiua pecuniarum exbursatione sperant. Ad secundam autem difficultatem siue rationem dicitur, sicut in prima parte huius tractatus adinventionem decima, dictum est, videlicet, quod si campsor sciret aut probabiliter crederet, quod dando ad cambium pro Lugduno aut Bezenzono suas pecunias daret pauperi, qui id pro quo datur pecuniæ illæ, nullatenus posset ei consignare aut consignari facere, illas sic dando, usurarius esset censendus, vel in fraudem usurarum faceret, usuram siue lucrum, inde a paupere accipiendo. Similiter si bona fide alicui suas ad cambium dedisset pecunias & deinde cognosceret aut probabiliter crederet, ipsum qui ab eo accepit ad cambium esse omnino impotentem ad consignandum pecunias debitas Lugduni vel alibi, nihil ab eo inde posset accipere, quod si accepisset, illud illi pauperi & impotenti restituere debet, quia illud quod nullo modo est nec esse potest recte emere non possumus, sed in tali casu teneretur ei subuenire & donare etiam de suo, presertim ipso debitore existente (secundum gradum suum) in extrema necessitate. Si vero probabiliter crederet, quod capiens ad cambium posset scutos illos de marcha, siue æquiualens pro quo dat, deinde Lugduni consignare, & ita in rei veritate (quauis cum difficultate) id consignare posset, ipse campsor recte & sine conscientie scrupulo, posset ei ad cambium suas dare pecunias, & etiam percipere inde lucrum, si quid lucri ex huiusmodi cambio sequeretur, tum quia (hoc stante) pecuniæ illæ cum lucro Lugduni consignando aliquo modo sunt,

sunt, & ita emi & vendi possunt, per .l. si iactum retis. ff. de act. emp. & vend. vbi licita est emptio facta de re, sola spe probabili, vel de re quasi in actu, & idem de partu futuro. In nec emptio. ff. de contrahen. emp. tum etiam quia (in casu isto) campfor non tenetur plus diligere alienas diuitias quã suas. Similiter si contractu cambij bona fide recte iam confecto, campfor deinde ad instantiam capientis ad cambium, (potentis tamen soluere) suis literis ordinet, quod illi scuti de marcha qui sibi Lugduni consignandi sunt, vel eis æquivalens, nomine illius qui ab eo pecunias accepit ad cambiũ, sibi soluantur, propter hoc culpandus non esset, quia id non primaria intentione lucri acquirendi, sed (vt dictum est) ad instantiam capientis ad cambium & potentis soluere, sine qua uis iniustitia facit, nec cap. eiciens, nec cap. quicunq;, in contrarium adducta, aduersus hanc nostrã conclusionem militant, quia capitula illa, vt ibi patet, de vendente in primis causa lucri acquirendi loquuntur, id quod non contingit in isto casu nostro, hoc tamẽ in usu ponendum nõ est, quamuis enim contractus iste initio sui recta intentione factus, fuerit contractus veri cambij, si tamen postea ad instantiam capientis ad cambium ab ipso campfore curetur, vt nomine ipsius capientis, Lugduni huiusmodi pecuniæ acceptentur, perinde ac si ab ipso ibi consignatæ fuissent, cũ ibi nulla vera sit pecuniarum transmutatio de loco ad locũ, huiusmodi contractus incidit in contractum mutui, in quo (vt constat) ipsi campfori acquiritur lucrum ex vero cambio prius facto procedens, quapropter si ipse campfor sponte sua appeteret ita fieri, esset vsurarius, quia ex mutuo lucrari intenderet (ne igitur paretur via ad fænerandum) id non nisi valde raro quo ad effectum, nunquam autem ex ipsius campforis affectu aut intentione, faciendum est, quapropter quando id fit, fiat tantũmodo & præcise ad instantiam capientis ad cambium, & ex quadam ipsius campforis erga ipsum sibi proximum sincera charitate, & sic declarata & so

luta est secunda difficultas & eius ratio, conclusione nostra in suo robore remanente. Ad rationem vero in tertia difficultate tactam, quo ad eius primam partem, dicitur quod si campfor dando suas pecunias ad cambium, non mente sua interiorius intenderet, sed ore suo solo exteriorius diceret quod suas dat pecunias ad cambium pro Lugduno aut Bezé zono, & ita contraheret, non quod ipse velit aut intendat, quod pecuniæ ab eo empræ, sibi Lugduni aut Bezenzoni consignentur, sed ideo emit, ut medio aut postremo tempore, quo claudendæ sunt literæ pro nundinis illis, quando (ut plurimum) ab ipsis campforibus magis datur, alteri vendat aut cedat illud creditum suum ut inde lucretur. Hoc modo in isto casu, ipse campfor siue numularius, male agit, & vsurarius est, non quidem ex forma contractus, cum ex sua forma sit contractus emptitius, nomine & titulo emptionis aut cambij celebratus, sed est vsurarius virtualiter & æquivalenter, ex mutuo videlicet in ista eius ficta & simulata emptione tacite incluso, ex quo lucrari intendit, sicut ex cap. consuluit, & cap. nauigati. titulo de vsuris, clare colligi potest. Hoc idem sentit Diuus Tho. secunda secundæ. q. 78. articulo secundo, ad vltimum argumentum, & multo magis vsurarius esset, si facta de huiusmodi suo credito venditione siue cessione, ab eius emptore curaret, quod ipse de pecunijs habitis ex ipsa venditione siue cessione, vel etiã de alijs quando claudendæ sunt literæ, sibi faceret literas ad eius agentes Bezenzoni aut Lugduni mittendas, pro alijs nundinis sequentibus, quia occasione mutui in magis anticipata solutione virtualiter inclusi, maius lucrum inde extorquere intenderet, argumento præfati cap. consuluit & cap. nauiganti. Amplius, huiusmodi numularij pecunias suas hoc modo negociantes, non possunt eas (eo nundinarum tempore) eo modo negociari, quia tempus illud nõ fictis ac simulatis mercatoribus pro fænore perpetrando est concessum, quoniam maleficijs non est indulgendum. ff.

de rei vend. l. in fundo, & de cog. spirit. cap. Si vir, sed huiusmodi tempus tantummodo veris & realibus mercatoribus qui recte mente propter bonum commune in primis, saltem tacita intentione negociantur, de communi omnium consensu, rationibus sepius enarratis, cōcessum est, qua propter ratio pro tertia difficultate in medium adducta, quo ad eius primam partem (ad hunc enarratum sensum) recte militare dicitur, ad hunc etiam sensum ipsa eadem ratio similiter militat (quo ad eius secundā partem) quia re vera, emēs rem aliquam hac intentione, vt eam integram atq; immutatam eodem in loco postea reuendat, vt inde lucretur, de templo Dei est eiiciendus, hoc enim modo intelligenda sunt verba Diui Cris. super Euangelium Diui Matthei. cap. 21. quæ adducuntur Di. 88. cap. eiiciens, facit. 14. q. 4. cap. quicumq; & cap. si quis. Hoc idem sentit. Diuus Tho. secunda secundæ. q. 77. articulo quarto, ad primum argumentum, qui autem nomine & titulo cambij (eo modo quo dictum est) dat pecunias suas (vt constat) est huiusmodi, sequitur itaq; vt ipse & sibi similes adeo male agant, vt ipso iure de templo Dei sint eiiciendi, præfata itaq; ratio pro tertia difficultate adducta, quo ad eius secundam partem (ad prædictum sensum) etiam militat, & est admittenda, lucrū autem, ea intentione videlicet emendi & vendendi atq; lucrandi perceptum, ex præfata anticipata pecuniarum exburfatione, & postea eiusdem crediti venditione siue cessione, in animarum iudicio, eo modo quo hic dicitur, est obnoxium restitutioni, cap. consuluit, titulo de vsuris, videlicet si huiusmodi venditio siue cessione facta est eidem cui nomine cambij prius datæ fuerant pecuniæ, eidem tanquam iniuste damnificato restituendum est, sicut mutuans, lucrum ex mutuo acceptum, mutuuario restituere debet, quia restitutio (regulariter) facienda est spoliatis, tertia. q. prima. cap. reintegranda. & fere per totam questionem, & de rest. spol. fere per totum. Si vero huiusmodi crediti venditio siue ces-

facta est alteri ab eo cui nomine cambij datae sunt pecuniae, lucrum ipsum datum est pauperibus, quod forte intelligendum esset de consilio, quia non clare constat ipsum unquam fuisse alicuius certae personae.

Si vero campfor tempore congruo suas daret pecunias ad cambium pro Lugduno aut Bezenzono hac mente & intentione, ut in illis nundinis tot scuti de marcha quot capiunt suae pecuniae Lugduni aut Bezenzoni sibi consignarentur, & postea (aliquo rerum euentu contingente) huiusmodi suam mutaret sententiam, & ita tempore medio aut postremo, quo pro eisdem nundinis literae claudendae sunt, creditum illud suum, pretio tunc ibidem (communiter currente) alteri cederet siue venderet, totum eius pretium licite percipere posset, quia ista pecuniarum emptio & venditio hoc modo recta intentione facta esset, & in eis iustitiae commutativae utrinque servaretur aequalitas, facit. 10. q. 2. §. hoc ius porrectum, iuncta glo. & D. Tho. secunda secundae. q. 77. articulo quarto, ad secundum argumentum.

Similiter si campfor ipse sine quavis fraude & dolo aut prava adinventione (sicut probum mercatorem decet) statuto tempore, mente recta, simpliciter & absolute, pretio ad numeratum tunc ibi communiter currente, suas daret pecunias ad cambium pro Lugduno aut Bezenzono, ut secundum pactum & conventionem factam tot scuti de marcha Lugduni aut Bezenzoni sibi aut suis agentibus consignarentur, sperans inde moderate lucrari, & nisi id speraret, pecunias suas ad cambium non daret, ob id nec peccaret, nec ad aliquam restitutionem faciendam teneretur, sicut hic superius pluribus rationibus ostensum est, ad quas relatio habeatur, sed potius campfor ipse laude & honore dignus esset, si (ut decet) ipsa Arte campforia Honestè atq; laudabiliter uteretur, videlicet Si huiusmodi cambia sua pro mercibus & alijs rebus humanae vitae necessarijs comparandis, ad bonum publicum in primis, & subinde ad sui & suae familiae condecen-

rem sustentationem ordinaret, atq; pro loco & tēpore (quo ad fieri posset) efficaciter exerceret, sicut & ad hunc laudabilem atq; honestum finem, cambia ipsa inuenta atq; instituta sunt.

Satis itaq; clare liquet, quod Lugdun. atq; Bezenzonen. cambia, si sine quavis fraude & dolo (ac praua adinventione) de quibus supra, recta mente atq; recto ordine celebrentur, iuste ac licite honesteq; celebrari possint. Similiter rationibus auctoritatibus atq; toto huius nostri libelli contextu, etiam constat, quod non recte sentiant, sed ab ipsa veritate valde aberrant, illi qui dicunt, si cambium Lugdunense aut Bezenzonense licitum est. etiam & reliqua omnia cuiuscunq; conditionis cambia, ab eis videlicet ficta, adinuenta, & falso nominata cambia, iusta & licita sunt.

Nunc autem tantummodo superest, vt respondeamus etiam ad ea quæ super hoc cambiorum negotio, a quodam nostro spectabili atq; excellenti vtriusq; iuris doctore, in contrarium scripta fuisse reperimus, cuius quidem verba formalia ad Reuerendum Dominū Reuerendissimi Domini nostri Archiepiscopi eo tempore vicarium, sunt hæc.

Reuerendissime præsul. Diu Anceps fui, an in medium proferrem nec ne, quid circa propositam tanti ponderis quæstionem sentiam, in qua tot summorum virorum opiniones variæ & contrariæ, validissimis hinc inde rationibus muniuntur, sed nunc omisis præludijs ac præfationibus, ad tractatum cambiorum facientibus, volui temeritatis potius & audaciæ notam subire, quam iussis tuæ Dignitatis non obtemperare, quamuis diurnis & maximis negocijs teneat occupatus. Rem igitur propius capescens, in eorum me sententiam incedere pronuncio veluti veriorem & tutiorē, comprobātium scilicet cambia quæ in nostra ciuitate fiunt, esse illicita. Si enim contractus ipsius & veritatem & pro-

priam essentiam, non palliationes, quibus sibi mentitur iniquitas inspiciamus; huiusmodi cambia, quãuis contrahantur sub nomine emptionis, soluendo solidos sexaginta tres vel quatuor, vt Lugduni vel Bezenzoni recipiant scutum vnum marchæ (estimationis ibidem solidorum sexaginta septem) & denariorum quatuor, tamen cum emant per anticipatam pretij exbursementem, rem minori pretio alio tempore consignandam, quam vere sit valitura tempore consignationis, cadunt in contractum mutui, qui propterea illicitus censetur, sic dicit glo. communiter approbata in cap. nauiganti, versic. ille quoq; in verbo, dubitatur, extra de vsuris, & ibi sequitur. Io. And. D. Ant. Car. Io. calde. D. Abbas, & cõmuniter Doct. ibi pulchre dicit henric. Boic. in sua Distinctione quam ponit. super illo versic. ille quoq; vbi allegat Asten. in sum. de vsu. in 4. artic. quod postea alex. de Alex. dicit, quod emens turonenses recipiendo in Francia in nudinis, faciat contractum illicitum, quum ille qui dat minus, probabiliter est plus recepturus (pro vt est in casu nostro) & sine dubio tale lucrum quod quis recipit est ob dilationem temporis, quod manifeste apparet, quia maius pretium datur quando feriæ sunt breuiores vt in ferijs Apparitionis, vel vbi cambium fit prope tempus feriæ in expeditione literarum, quia (vt plurimum) quanto magis sumus propinqui, tanto maiori pretio fiunt cambia, & cū minori lucro, qua de re dictum lucrum ratione temporis est illicitum, & implicat in se tacitum mutuum, vt exponitur in cap. consuluit, de vsuris, quum summus Pontifex respondendo tertio quæsito, sibi facto, de eo qui merces suas longe maiori pretio distrahit, ob prolixitatem temporis ad soluendum concessam, respondet talem contractum esse illicitum (quia cadit sub præcepto Euangelico Di. mutuum date, nihil inde sperantes, & sic innuit in illo contractu tacite incidere mutuum, pro ut ibi communiter concludunt doctores, ita dicendum est in casu nostro, quod licet quis sub

fictæ

ficto nomine pretij det pecunias in presenti ciuitate plus re-
 cepturus, & si veritatem velimus intueri, mercatores inue-
 nerunt huiusmodi contractum ad euitandum nomen vsuræ,
 cum ad nihil aliud tendant, nisi vt ex suis pecunijs quolibet
 Anno recipiant octo vel decem pro centenario, non haben-
 tes Animum ad aliquam veram permutationem pecuniarū
 vel aliquam veram emptionem scutorum de marchis, sed vt
 sub ficto nomine emptionis, pro qualibet feria lucrētur duo
 vel tria pro centenario, ad damnum illius cui in ciuitate
 dant pecunias, & in hoc casu vt dicit contrad. in tractatu
 contractuum, in questione 99. in c. corol. quando campfor
 non habet oculum ad alietatem numismatis sibi restituen-
 di, licet alietas sit in pactum deducta pro forma, tamen est
 proprie mutuator, & ad nihil aliud seruit ipsi recipienti,
 quo casu contractus est illicitus, & hoc generaliter proce-
 dit in ciuitate nostra, quia illi qui dant pecunias cambio in
 ciuitate, nullum alium finem habent, nisi quod pro 63. vel
 64. recipiant 67 solidos, & licet quandoq; eueniat quod nō
 plus recipiant, tamen per hoc contractus non est licitus,
 quia ea que raro accidunt non sunt in consideratione, vt di-
 cunt. Host. Io. cald. & D. Abbas, & communiter doct. in di-
 cto cap. fin. nec obstat quod dicitur quod illud supra plus
 venit ratione loci in quo plus valet scutus de marchis in
 Iugduno, quam in ciuitate Genue, quia re vera non reperi-
 tur scutus marche, nec est talis moneta in rerum natura,
 sed reperitur estimata in solidis quadraginta quatuor turo-
 nensibus, qui tam in Iugduno, quam in hac nostra ciuitate
 rationantur in solidis sexaginta septem & denarijs quatuor,
 nec etiam obstat quod dicitur, quod propter prohibitiones
 que sunt in Iugduno, extrahendi pecunias, ipsi mercato-
 res recipiunt periculum, & sic ratione periculi possunt obli-
 gari, quia hoc est contra determinationem ecclesie, de qua
 in dicto. c. fin. in princ. verbo. certam. de vsuris, & vltcrius
 dicitur, quod in facto hoc non est verum, & sunt excusatio-

nes ad excusanda peccata, quia ille qui dat pecunias quas recipit in Lugduno pro pretio scotorum marchę, cum eodem met lucro vel Genuam, vel ad alia loca sibi remittere facit, absq; aliqua prohibitione, hanc eandem opinionem, quod sint illicita, tenet & sequitur, Ambro. de rigu. numero 268. & 287. & idem Hostien. post gofre. in sum. de vsuris, quem etiam sequitur clauas, in sum. in tractac. de vsur. in secunda par. verbo pri. vbi tractat de cambijs. Item Car. Moli. sequitur in tract. de vsur. numero 504. cum sequent. plus etiam dico, quod etiam si attendamus opinionem illorum, qui dicunt cambia esse licita cum qualitatibus per eos adductis, cambia quę fiunt in hac ciuitate non habent aliquam ex qualitatibus adductis per illos, ad iustificandum cambia, sed potius peccant, & habent qualitates per quas ipsi dicunt cambia esse illicita. Ex quibus omnibus ducor in illam sententiam, quod cambia quę istis temporibus fiunt in ciuitate nostra, pro Lugduno & Bezenzono sunt illicita, Salua semper determinatione orthodoxe ecclesię & alterius cuiuslibet rectius sentientis.

Hęc sunt quę iuxta typum ipsius spectabilis doctoris de verbo ad verbum fideliter desumpsi, ad cuius obiecta pro tuenda veritate eorum quę hic superius dicta sunt, donante Domino (vt potero) respondebo, & in primis ad id quod ipse doctor sæpe inculcat, insinuando & dicendo quod contractus cambiorum qui in nostra ciuitate fiunt, in rei veritate sint contractus mutui taciti, ficto nomine cambij palliati, recte respondendum est, id non esse recte dictum, quoniam si cambia sine quauis fraude & dolo (sicut facienda sunt, & sicut de eis loqui intendimus) recta mente celebrentur, non contractus mutui, sed verę & realis emptionis & venditionis contractus censendi sunt, sicut cap. sexto huius secunde partis pluribus rationibus est ostensum, ad quod relatio habeatur.

Postea

Postea quum subditur, quod cum campsores emant per anticipatam pretij exbursationem rem, puta scutum de marcha minori pretio alio tempore consignandam quam vere sit valitura, contractus illicitus censetur, dicitur quod falsum est, quod campsores emant per anticipatam pretij exbursationem, quæ faciat contractum esse illicitum, quia emunt tempore congruo & moderato, de communi omnium consensu, accedente ad id principum auctoritate & ex certa scientia instituto, pro bono publico & communi ciuitatum, prouinciarum, & regnorum, ita vt cambia illa quæ eo tempore celebrantur (quantum ad id quod ad tempus attinet) in iudicio & extra, rata & firma sunt, sicut cap. 3. huius secundæ partis dictum est. Falsum est etiam quod ipsi tales campsores de quibus est sermo, emant minori pretio quam valeat, sed eam emunt eo pretio quod in loco & tempore contractus sine quauis fraude & dolo ad numeratum communiter currit, & ita eam tanti emunt, quanti valet, quapropter iuste & licite ipsam emunt.

Nec obstat quod ipse idem doctor dicit, videlicet quod ipsi campsores. Hic Genuæ dāt 64. solidos, vt recipiant Lugduni aut Bezenzoni scutum vnum de marcha, qui (vt speratur) valebit Lugduni solidos 67. & forte quandoq; minus, secundum rerum eventus, quoniam (sicut superius ostensum est) res distans loco, (quatenus stat sub illa locali distantia) minus valet quam si ipsa esset loco præsens, quod proculdubio ex hoc clare cognosci potest, quia quanto res ipsa loco magis distat, tanto minus valet, Aromata enim & aliæ merces quæ sunt apud indos, aut apud alias mundi nationes valde distantes, longe minus valent, quam ipsa eadem valerent, si essent hic apud nos, & ratio est, quia (formaliter & per se loquendo) sine periculis laboribus & expensis ad præsentem hunc locum reduci non possunt, qua propter (absolute & per se loquendo) verum etiam non est, id quod ipse idem doctor circa finem suæ enarrationis adducit, vi-

delicet quod ipse campfor cum eodem met lucro quo Genua emit pecunias Lugduni assignandas, eodem met etiam lucro vel Genuam vel ad alia loca eas sibi remittere faciat, quia docta experientia ipsos met mercatores sæpius contrarium docet, quum enim peractis ferijs Bezèzoni aut Lugduni ipsis mercatoribus supersunt pecuniæ, id quod sepe contingit, volentes eas reducere Genuam vel ad loca sua, vltra maiores expensas & labores, quas & quos pro custodia & securitate ipsarum pecuniarum in itinere deferendarum facere & subire oportet, aliquoties pecuniæ ipsæ non sine ipsorū mercatorum vitæ periculo, a latrunculis, vel a militibus, & quandoq; a locorum principibus, vi auferuntur aut retinentur, & quandoq; a fluminibus rapiuntur & obruuntur, id quod his nostris temporibus mercatores ipsi (non sine magno eorum damno & periculo) sæpe experti sunt, quare &c. quod si quandoq; ipsæ edem pecuniæ cum eodem met lucro aut minori vel maiori ad presentē, vel ad aliū locū remittuntur vel transmittuntur, hoc (vt liquet) accidit cōtractui prius facto Genuæ pro Lugduno, accidit enim ex euentu rei, vel ex ipsius mercatoris industria, quod post illum priorem contractum iam factum & completum, ita remitti possint, aut remittantur, quapropter doctor ipse pro tuenda sua opinione, non deberet id in medium afferre (absolute itaq; & simpliciter loquēdo) res distās loco, minus valet quā si ipsa esset loco præsens, valet autē id quod tempore congruo emptionis & venditionis in loco vbi celebratur contractus, sine quavis fraude vel dolo aut praua adinventione, ad numeratum communiter currit, dico communiter, quia pretia rerum non ex affectu singulorum, sed communiter extimantur, ff. ad. l. falcidiam. l. pretia quapropter campsores sine quavis fraude, dolo aut praua adinventione, tempore congruo de communi omnium consensu, ex certa scientia instituto, pretio ad numeratum communiter in loco contractus tempore emptionis communiter currente, recta mente dando

do suas pecunias ad cambium, licite & iuste emunt pecunias illas Lugduni aut Bezenzoni illis tunc nundinis consignandas, cap. autem nauigantri quod ipse doctor pro sua opinione tuenda adducit. Si (vt decet) recte inspiciatur, casu .s. secundo per argumentum a contrario, secundū doctores ipsum interpretantes, intelligendum est de lucro procedente ex contractu mutui, contractus autem cambij (de quo loquimur) sicut cap. 5. huius secundę partis probauimus, non est contractus mutui, sed est contractus veræ & realis emptionis & venditionis, qua de re cap. illud contra nostram conclusionem non recte adducitur.

Quum autem ab ipso doctore postea dicitur, quod tale lucrum quod campfor ex suis cambijs recipit, est ob dilationem temporum, quod sic probat, quia manifeste apparet, quia maius pretium datur, quando ferix sunt breuiiores, sicut in ferijs apparitionis, vel vbi cambium fit prope tempus ferię in expeditione literarum, quia (vt plurimum) quanto magis sumus propinqui, tanto maiori pretio fiunt cambia, & cum minori lucro, respondendum est quod hoc non fit propter id quod dicitur, videlicet propter dilationem temporum, sed communiter fit propter abundantiam venditorum ad cambium capientium, & quandoq; etiam fit (vt more mercatorum loquar) propter strictitiam siue paucitatem aut penuriam pecuniarum, abstracta omni differentiam tēporali, sicut etiam (modo tamen contrario) communiter contingit in nundinis siue ferijs mercium, in quarum principio (vt plurimum) merces maiori venduntur pretio propter emptorum abūdantiam, prope vero finem ipsarum feriarum, ipsi venditores, vt illas merces quæ sibi remanent expediant, communiter paruo pretio eas vēdunt, & parū aut fere nihil inde lucrantur, secus autem (vt diximus) communiter contingit in ferijs cambiorum, non itaq; (vt ipse doctor dicit) id contingit propter dilationem temporis, sed propter rerum euentus in tempore.

NEq; etiam verum est id quod idem dicit, videlicet quod mercatores inuenerint huiusmodi contractum cambij ad euitandum nomen vsuræ, non ad euitandum vsuram, quoniam (vt superius in prima parte huius operis patuit) iuxta mentem philosophi & sacrorum theologorum, huiusmodi contractus siue commutatio aut translatio pecuniarum de regno ad regnum, ab ipsis mercatoribus inuentus est, non ad euitandum nomen vsuræ, sed in primis vt inde emi possint merces & alia humanæ vitæ utilia & necessaria ad bonū publicū & commune ordinata, subinde vero pro condecenti (vt decet) sustentatione ipsorum mercatorum & familiarum ipsorum, is enim est causa finalis & finis ipsorum cambiorū ad quem cambia ipsa ordinanda sunt, & vt ipsa pecuniarum commutatio (non fictæ aut simulate) sed secundum suam propriam veram & intrinsecam naturam & proprietatem suo vero & proprio nominetur nomine, probi atq; docti viri, & præcipuæ in ipsis commutationibus sufficiēter instructi, huiusmodi pecuniarum commutationem, hoc nomine cambium appellandam esse recte sanxerunt.

Nec etiam verum est, quod ipse doctor suis verbis insinuat videlicet quod quia re vera nō reperitur scutus marchæ, nec est talis moneta in rerum natura, non possit vendi aut emi, quia & si forte non reperiatur scutus de marcha in propria forma, reperitur tñ ibi ei æquiualens, q̄ emi & vendi potest, quoniā sicut hic superius dictum est, iactus retis, emi & vendi potest. l. si iactum retis. ff. de act. emp. & vendi. similiter & partus futurus. l. nec emptio. ff. de contrah. emp. qui tamē non sunt in actu. sed solum de eis est spes probabilis, quanto igitur magis emi & vendi potest scutus de marcha, de quo est spes probabilior quam sit de utroq; prædictorum? cum fere semper æquiualens ipsi scuto de marcha possit Lugduni aut Bezenzoni consignari ipsi emptori, vel agenti pro eo quod quidem equiualens est id quod vocatur scutus de marcha, & pro scuto de marcha emitur & venditur.

Nec

Nec etiam verum est quod ipse doctor dicere videtur, videlicet quod campsores existentes Genuæ vel Romæ aut alibi non possint ipsum scutum de marchia existentem Lugduni aut Bezenzoni emere minori pretio quam Lugduni valeat, ratione periculi pro conducendo ipsum Genuam, vel Romam, vel mittendo ipsum ad alias longinquas partes quoniã sicut ostensum est, & sicut ipsa docta experientia nos docet, pecuniæ existentes Lugduni aut Bezenzoni antequã efficaciter sint delatæ Genuam, vel Romam, aut in aliud regnum, in itinere præter expensas & labores, pro earum delatione ferendo, quandoq; & sæpius quam velemus, multa & magna subeunt pericula, res autem in periculo minus valêt quam extra periculum, ad quid enim mercatores pretio & quandoq; magno, quærerêt ab alijs securitatem pro eorum mercibus existentibus in naui fluctuante, aut ab hostibus oppugnata? aut merces illas longe minori pretio venderêt, nisi quia longe minus valent, in quantum sunt periculis affectæ, quam valerent si essent in domibus ipsorum mercatorum secure, hoc idem dicendum est suo modo de pecunijs ipsis de vno regno ad aliud transferendis, proinde quando negociator antiquitus volebat causa negociandi ad longinquas partes se transferre pecunias suas non secum ferebat, sed eas (puta hic Genuæ) campsoori habenti bancum vel creditum in partibus illis dabat, vt suis literis ordinaret, quod pecuniæ ipsæ, vel aliæ eis æquivalentes, ibi, ei restitueretur, & consignarentur, & ob hanc causam campsoor ipse iuste capiebat competens præmium, quia hoc modo gerebat vicem translatoris, & suis periculis laboribus & expensis, pecunias illas ad partes illas longinquas transferebat, quare &c.

Nec etiam sicut ipse. D. doctor dicit, est contra determinationem Ecclesiæ, quod videlicet campsoor emat scutum de marchia pretio minori quam valeat Lugduni ratione periculi subeundi in eius translatione, & quum ad hoc probandũ ipse adducit cap. finale de vsuris, dicitur, quod si (vt decet)

cap. ipsum recte inspiciatur, & clare cognoscetur, quod ipsum cap. loquitur quando quis suscipiendo in se periculum mutuat, vt inde ex mutuo lucretur, nos autem loquimur, non in contractu mutui, quod mutuum faciendum est gratis, sed in contractu emptionis, qua lucrari licet, quæ quidē emptio (vt superius ostēsum est) fit in cambio, quapropter cap. illud sanctæ Ecclesiæ, adducitur extra propositum.

Nec inconueniens est id quod ipse spectabilis doctor pro inconuenienti adducit, videlicet quod campfor ex suis cambijs singulo Anno lucrari intendat septem vel octo pro singulo centenario, quia (Dummodo ipse campfor recta intentione in suis cambijs modo & forma superius declarata se gerat) non est inconueniens, immo est conueniens & iustum, quod inde sperare & intendere possit competens & moderatum lucrum pro sui & suæ familiæ condecienti sustentatione, cum (sicut declaratum est) det operam rei licite, & ad bonum publicum & commune ordinatę, & ista est sententia diui Thomę secunda secunde. q. 77. articulo quarto. Sicut etiam recte sperare & intendere possunt competens lucrum, omnes quicumq; alij mercatores, qui recta intentione in eorum mercaturis, cessante quauis fraude & dolo (sicut decet) iustitiam seruant commutatiuam, sperantes inde moderatum lucrum non quasi finem, sed quasi stipendium suorum laborum, bonus enim operarius. (vt ait Dominus) Dignus est mercede sua, similiter & ipsius Domini Apostolus ad hunc sensum loquens ait, qui arat debet in spe arare, & qui triturat, in spe fructus percipiendi triturare debet, facit etiam ad hoc cap. Ecclesiæ. 13. q. 1. Hæc, quo ad ea quæ a spectabili vtriusq; iuris doctore pro sua opinione tuenda, super hoc cambiorum negotio adducta sunt, dicta sufficiant. Similiter etiam sufficiant, ad omnes alias quascunq; aliorum obiectiones aut cauillationes (si quę essent) quia si ea quæ super hoc cambio

Luc. 10.

1^a cor. 9.

cambiorum negotio, in hoc libello a nobis dicta sunt, recte inspiciantur. (sicut doctis viris patet.) facile poterit responderi. Quapropter sequitur quod conclusio nostra principalis in suo pleno remaneat robore, videlicet quod cambium Lugdunense & Bezenzonense, cessante tamen omni quavis fraude, dolo, ac praua adinventione de quibus supra, recte atq; laudabiliter celebrari possit.

Hæc sunt (quæ donante Domino) ad eius (vt decet) laudem & gloriam pro Animarum salute, super nobis proposito quæsito dicenda mihi visa sunt, multa tamen & forte plura quam hoc negotium expostulare videretur, in vnum congesti, quoniam his nostris cupidissimis & potius rapacissimis temporibus, ea omnia ad id bonis de causis admodum opportuna & necessaria esse arbitratus sum. Quæ sanæ omnia & singula & me ipsum totum, sacro sanctæ Romanæ Ecclesiæ (a qua dissentire nefas est) arbitrio & censuræ, qua debeo humilitate ac veneratione, submitto, neq; sanctæ Ecclesiæ authoritati solum, verum etiam omnium quorumcunq; saniori iudicio subiacere volo, a quo vt laudari honorificum, ita emendari & corrigi fructuosum semper existimaui.

Explicit Tractatus de Lugdunen. & Bezenzonen. cambijs, a Fratre Fabiano Genuensi ordinis Ere. Sancti Augustini regularis obseruantiz, Monasterij Sancti Matthei de Genua Abbate editus, & multis additionibus mirifice locupletatus, ad honorem Dei & beatæ Mariæ semper virginis totiusq; sacro sanctæ Ecclesiæ.

Benedictione & approbatione Reuerendissimi in Christo Patris & D. Cypriani Pallauicini Archiepiscopi Genuensis, atq; facultate etiã concessa a Reuerendo Patre F. Modesto Vicentino Ordinis prædicatorũ, Sacræ Theologiæ lectore, Et Sanctissimæ Inquisitionis Vicario, Impressus.

Contractus cambiꝝ Lugduni
& Bezenzoni, non est con-
tractus mutui, fo. 55. 66. 67.

Contractus cambiꝝ Lugduni
& Bezenzoni, est contra-
ctus emptionis & vendi-
tionis. fo. 67. 68.

Cambia Lugduni & Bezen-
zoni (cessante quavis frau-
de) recte & laudabiliter ce-
lebrari possunt. fo. 72. 73.

Differentia pretij cambio-
rum quę sunt in interme-
dio nundinarum tempo-
re, saluari potest ex rerũ e-
uentu in illo tẽpore. fo. 80.

Depositum quibus modis &
cõditionibus, a contractu
cambiꝝ differat. fo. 37. 38.

Donationes a principibus &
dominis in magna quanti-
tate factę numularijs: non
libere, sed occasione mu-
tui sunt, & quare. fo. 46.

Donatiua & iura dominorũ
principaliter spe lucri emen-
tes: nõ recte ea emũt. fo. 49.

Extra statum salutis sunt
illi qui frumentũ, oleũ
castaneas, pannum, & id
genus, maiori precio quã
valeant estimãtes, ad tem-
pus postea vendunt paupe-
ribus. fo. 52. 53.

Finis cambiõrum, est vt in-
de merces & vitę humanę
necessaria emanent. fo. 3. 10

Luerũ ex cãbijs sine fraude
& dolo confectis acquisi-

ti, & si campores inde nõ
emanant merces, non est lau-
dandum sed arguendum,
non tamen est restitutioni
obnoxium. fo. 12.

Lucrum ex fictis, simulatis
vel iniustis cambijs acqui-
situm, est efficaciter resti-
tuendum. fo. 20. 27. 41.

Lucrum ex iustis cambijs
scienter cum aegenis con-
tractis, acquisitum, eisdẽ
aegenis est restituen-
dum. fo. 52. 82.

Lucrum ex iustis cambijs &
mercatura acquisitum,
non pecunijs, sed donante
domino, ipsi mercatori &
eius industrię ac labori tri-
buendum est. fo. 31.

Mutuum quid sit. fo. 22.

Mutuare ad vsuram nemo
potest cui vis hominum
generi, nec diuitibus nec
mercatoribus. fo. 29. 30. 31

Mutuandum quibus sit: &
quibus non. fo. 28. 29. 54. 55.

Mutuans volens lucrũ pro-
pter vsum rei mutuatę
vult lucrum de re non
sua. fo. 30.

Mercimonia multa & ma-
gna beneficia omnibus
quibuscunq; cõferũt. fo. 33.

Mutua feneratoritia multis fi-
ctis ac simulatis nomi-
bus falso palliantur. fo. 38.

Multitudo hominũ passim
omnibus in locis exercen-
tium

rium facta aut iniusta cambia non facit cambia illa esse iusta aut licita. fo. 42. 43

N Umularij suas ad cambiũ scienter dantes pecunias prodigis, furiosis, infanis aut vsurarijs, peccant, & nihil inde lucri debent accipere. fo. 53. 54.

N umularij suas ad cambium scienter dantes pecunias dominis: principibus, aut regibus iniusta bella gerentibus grauissime peccant, & ad satisfactionem damnorum inde precedentiuũ arbitrio proborum tenentur. fo. 54.

N egociatio pecuniarum inter ceteras hominum negociationes, lucri cupiditatem in humanis cordibus præcipuæ excitat atq; accendit. fo. 50

O pinio bona de hominibus non sufficit ad iustificandum eorum iniustos contractus. fo. 44.

O pinio cuiusdam spectabilis Doctoris tenentis cambia Lugduni & Bezenzoni nõ esse licita, reprobatur, & eius argumẽta pariter dissoluuntur. fo. 90. 91. 92. 93. 94. 95.

P ecunia quomodo non pas-

ciat pecuniam. fo. 70.

P ecunia respectu lucri acquirendi est principium mere passiuum. fo. 31

P ecunia (in quãtum est precise pretium rerum venalium) est omnino inuendibilis. fo. 68.

P ecunia ratione suæ materiæ ex qua conflata est, est vendibilis per accidens. fo. 67. 68. 69. 70

P ecunia ratione suæ materiæ absolute sumptæ, est vendibilis per se & absolute. fo. 67.

P ecuniæ loco distantes, minus valent quam præsentēs. fo. 71.

R eligiosi omnes quicunq; pro sua & suorum sibi in Dei ministerio adiuuantium, necessaria sustentatione, manibus proprijs laborare, atq; in honestis artificijs semetipsos modeste exercere possunt. fo. 51.

R ationes quorumcunq; aliarum cuius momenti aduersariorum singulatim solutæ sunt. fo. 83. 84. 85. 90. 91. 92. 96

S ubstantia quæ festinanter acquiritur, festinanter imminuitur. fo. 24.

S ubstantia quæ iusto labore paulatim colligitur, in-

N. 4

dies multiplicatur. fo. 36.

Tempus cuiuslibet Anni,
pro bono communi in
primis, & subinde pro
moderato mercatorum
commodo, in quatuor
cambiorum nundinas, ra-
tionabiliter institutū atq;
distinctū est. fo. 60. 61. 66. 7.

Temporū atq; nundinarū
institutio atq; distinctio
pro bono communi ita
instituta atq; disposita est
vt in iudicio & extra, vim
iustæ legis habeat. fo. 62.

Tempus causa cambiorum
inter datas & recipiendas
pecunias institutum, mo-
deratū esse debet, pro bo-
no cōmuni in primis, &
subinde pro honesta mer-
catorum commodita-
te. fo. 79.

Tempus intermedium nun-
dinarum, non fictis & si-
mulatis, sed solum veris
& sinceris mercatoribus
concessum est. fo. 83.

VSura quid sit. fo. 23.

Vsura est graue peccatum, &
dignum morte. fo. 23. 24.

Vsuraria pecunia parum du-
rat. fo. 24.

Vsurarij contractus hactenus
sunt adeo decisi, vt nulla
alia summi pontificis des-
cisione amplius indi-
geant. fo. 25. 26.

Vsurarij contractus sub cu-
iusvis boni prætextu aut
colore, contrahendi non
sunt, neq; vt contrahan-
tur a quouis dispensari
non potest. fo. 32.

Vsura vtriusq; diuini testa-
menti pagina prohibe-
tur. fo. 22. 23.

Vsuram non esse peccatum
si quispiam affirmaret,
tanquam hereticus esset
puniendus. fo. 30.

Vendi & emi possunt ea
de quibus est spes pro-
babilis fo. 82.

F I N I S.

G E N V A E

APVD ANTONIVM BELLONVM.

M. D. LXVIII.

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mirrored and difficult to decipher due to the bleed-through effect.

Handwritten text at the top of the page, possibly a title or header.

Main body of handwritten text, appearing as bleed-through from the reverse side. The text is organized into several paragraphs and is largely illegible due to the bleed-through effect.

Handwritten text at the bottom of the page, possibly a signature or date.

Handwritten text at the very bottom of the page, possibly a date or reference.

RO

Digitized by Google

